Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

הײנט 16 זײטען

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראָשען

נייער פאלקסבלאט

№ 8 | Łódź, Piątek, 9 stycznia 1931 r. | נײַנטער יאָהרגאַנג | לאדז, פרייטאג, כ׳ טבת תרצ״א | № 8

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

XXV

אונזער פריינד און קאָלעגע

רעדאַקטאָר לאזאר קאהאז

צום 25-יעהריגען יובּילעי פון זיין

ליטעראריש-פּובליציסטישער טעטיגקייט

שיקען מיר די בעסטע וואונשען פון גליק און ווייטערדיגער פרוכטבארער אַרבּייט.

רעדאקציע

„נייער פאלקסבלאט"

זאַל פילהאַרמאָניע, נארוטאוויטש-גאַז 20.

הײנט, פרייטיק, דעם 9-טן יאַנואַר 1931, 8.15 אינאָוונט

אַ פאָרלעזונג פון ה׳ זרבבל

אויף דער טעמע

„אש דער קינסטלער און אש דער פּאָליטיקער"

(צו די יובּילײ-פייערונגען פון שלום אש)

טעזן: 1) דיכטונג און פּאָליטיק, 2) ראָמאַנטיק און ווירקליכקייט, 3) פּאַטאָס נאָצ אַלטער און סאָציאַלער, 4) פון „שטעטל" דורכן שטאָט אויף וועלט-שלאַכט, 5) משיחס ציטן און פארן „מבול", 6) דער הייליקער שניידערל און דער יידישער בטחון, 7) דער יידישער אַרבעטער און די יידישע ליטעראַטור.

די צוהערער וועט געגעבן ווערן די מעגליכקייט — צום סוף פון רעפעראַט — צו שטעלן דעם רעפערענט שריפטליכע און מינדליכע פראַגן.

בילעטן זום פרייז פון 50 גר. ביז 2 זל. צו בעקומען אין דער פילהאַרמאָניע-קאַסע.

האַנטווערקער-פאַריין אין דער פּוילישער רעפּובּליק

אָפּטיילונג אין לאָדזש, וואָלטשאַנסקאַ 19.

שבת, ד. 10 יאַנואַר 1931, 5 נאָכמ. צום ערשטן טערמין, 6 אוו. צום צווייטן טערמין קומט פאָר אין נייע רעמאָנטירטן זאַל אויף וואָלטשאַנסקע 19

די אַלגעמיינע יערליכע מיטגלידער

פאַרזאַמלונג

אויפ׳ן טאָג-אָרדענונג: 1) טעטיקייטס און קאַסע-בעריכטן (וועגן צעכן-געזעץ, עקזאַמענס, לערנינגלער, כאַלופּניקעס, שטייערן א.ג.ל.); 2) דיסקוסיע איבער די בעריכטן; 3) וואַלן פון אַ פערוואַלטונג; 4) פריע פאַרשלאַגן.

יעדער מיטגליד דאַרף אומבאַדינגט מיטברענגען מיט זיך די איינלאַדונג אויף דער פאַרזאַמלונג.

די פאַרוואַלטונג.

פּראָפעסיאָנעלער יודישער פאַראיינען קאַסע „אונזער היים" אין לאָדז, זשעראָמסקע 10

מעלדונגען.

שבת, דעם 10-טען יאַנואַר ד.י., 6 אַ זייגער אָוונט קומט פאָר אין איינענעם הויז, זשעראָמסקע 10

אַ היימישער טיי-אָוונט

לכּבוד דעם ני-געעפענטן סעקרעטאַריאַט פון וואָינ.-קאַסע „אונזער היים"

אַלע איינגעלאַדענע מיט לידער און געסט ווערן געבעטן צו קומען.

די אַלע פערזאָנען, וואָס קומען צו אונז נאָך אינפאָרמאַציעס מעלדען מיר, אַז אין דער ערשטער ריי וועט׳ן ביי אונז אָנגענומען אַרבייטס-מענשען און אויף דער פּראַקטיש געבליבענע. די צאָהל פרייע וואוינונגען זיינען אין אַ בּעגרענעצטער צאָהל.

די פערוואַלטונג

פון וואוינונגס-קאַסע „אונזער היים" אין לאָדז

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער מיטגליד און פרויזעס ה׳ פיאַלקאַ איזידאָר צוליב׳ן טויט פון זיין טאָכטער

נ״ע נאַדזשיאַ

אין דער געזעלשאַפטליכער אַרבייט זאָלט איהר אַ טרייסט געפינען.

די פערוואַלטונג פון י.בילער, זייגערמאַכער און גראַווירער-צעך אין פעראיין אין לאָדז, זאַוואַדזקאַ 4.

SKLEP nadający się na zakład fryzjerski lub na inne przedsiębiorstwo, jest od zaraz do wynajęcia. Wiadomość: Srebrzyńska 69.

צו פערמיטען

אַ לעצט צ מער ביי אַ אַנשטענדיגע פאַמיליע צו ערפאַהרען קילינסקיעגאָ 89 ו. 15.

Zagubiony został kwit kaucyjny, wydany przez Łódzkie Tow. Elektryczne Sp. Akc na imię ZAJNWEL RUBINSTEIN, Łódź, Pomorska 107.

צו דער זילבערנער חתונה פון אונזערע ליבע עלטערן

יוסף לייבּוש און רבקה טאַטאַרקאָווסקי

ווינשען מיר, אַז זיי זאָלן דערלעבן צו פייערן די גאָלדענע חתונה צוזאַמען מיט אונז בתוך רחבה.

מאַניא, יערקע, סאַלקע, גוטשאַ, אפרים הערש.

צו דער פאַרלאָבונג פון מיין ווערטע שוועסטער

פרל. מאַניא טאַרנאָווסקאַ

מיט ה׳ יוניעק בּאַרנשטיין

ווינשט די פאַרלאָבטע פיל גליק און צופרידענהייט און די עלטערן ווינש איך פיל נחת פון זיי

העלאַ יאַקהיים.

ייִן כשר!!!

אויב איהר האָט נאָך נישט געטרונקען דעם בעוואוסטען ראָדזינען-ווײַן „פּראַגרעס" № 7 טאָ איבערצייגט אייך, אַז איהר בעראויבט אייך און אייער פאַמיליע פון הנאה האָבּען פון ווײַן.

צוליב רעקלאַמע פערקויפען מיר № 7 אַ פלאַש פון 1/4 ליטער גוטען ראָזינען-ווײַן נאַר 65 גר.

אַ באַטשינקע „ „ 1.50 זל.

אַ קוואַרט „ „ 2 זל.

בעמערקונג: פאַר לעדיגע חזרה פלאַשען צאָהלען מיר 5 גר. פאַר 1/4 ליטערדיגע פלאַש און 10 גר. פאַר באַטשינקעס און קוואַרטען.

אכטונג! צו דער בעקוועמליכקייט פון ג׳ פּובּליקום בעקומט מען דעם אויבענדערמאָנטע ווײַן ביי ס. ליפּעל, נאַרינער מאַרק 8 און ביי ח. בּלאַנקעט, גלובּנאַ 69

מיט אַכטונג

ווייַן- און מעהד-פאַבריק

„פּראָגרעס"

אַלטער מאַרק 2, טעל. 184-82.

בעמערקונג: מ בעט אַכטונג צו געבּען אויפ׳ן פירמאָווע שטעמפּעל.

אַ פראָנט-צימער

מיט 2 פענסטער און אַ באַזונדערע איינגאַנג אין צענטרום שטאָט פאַר 1 אָדער 2 יונגעלייט ווענטועל פרייליינס איז פון 15-טען יאַנואַר ד. י. איבערצוגעבען. צו ערפאַהרען אין אַדמינ. פון דער צייטונג

664

אַ הערציגען מזל-טוב

ווינשען מיר אונזער חשוב׳ן קאַסירער

ח׳ משה טענענבוים און פרוי

צו דער חתונה פון זייער ברודער און שוואַגער

משה אושעגאָווסקי מיט פרל. שיינע פייגע ראַנג

די פערוואַלטונג פון בּוי-קאַ-פאַראיין „אונזער היים".

665

יוד. פראָפ. מאַגאַזין-שניידער-מייסטער-פאַראיין

אַלעיאַ 1 מאַי 2

אכטונג מאַגאַזין-שניידער!

זונטאָג, דעם 11 יאַנואַר 6 אָוונט קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל

אַ פערזאַמלונג

פון אַלע פאַכען: דאַמען, מאַרינאַרקעס, פאַרלעך און דזשעסטינע.

מיט פאָלגענדע טאָג-אָרדנונג: 1) לאָקאַל פראַגע; 2) אָרגאַניזירען די פאַכען צום קומענדיגן סעזאָן און 3) וועגען די נאָך נישט אָויסגענומענע האַנדווערקער-קאַרטן.

מיט אַכטונג די אָרגאַניזיר-קאָמיסיע.

כשר — בעקאַנטמאַכונג. — כשר

דער ניי-ערעפענטער קאַפע-רעסטאָראַן

„אַלאַ קאַרלטאָן"

22 שענקעוויטשאַ 22, טעל. 140-10

מאַכט בעקאַנט, אַז ס׳ווערט אָויסגעגעבען טעגליך

פרישטיק פון 5 גענג. מילכיג 1.50 זל.

מיטאָג פון 1.50 זל. ביז 2.50 זל. מיט פיש

אָווענדברויט אַלאַ קאַרט

בעמערקונג: צים מיטאָג ווערט ציגעגעבען איבערס שוואַרצע קאַווע, וואָס ווערט נישט צוגערעכנט. —— סאָלידע בעדינונג!

מיט אַכטונג טאַסק — הענריקאָווסקי

שבת 9 אַ זייגער קאָנצערט פון קיפּפּירא.

„הזמיר" אַלעי קאָשטשושקי 21.

יודישע טעאַטער-סטודיע פון „הזמיר"

2 פאָפּולערע פאָרשטעלונגען

פון 50 גר. ביז 2 זל.

הײנט, פרייטאָג, דעם 9-טען יאַנואַר, 9 אָוונט צום 12-טען מאָל

„אין פּויליש אויף דער קייט"

דראַמע אין 3 אַקטען פון י. ל. פּרץ.

זונטאָג, דעם 11-טען יאַנואַר, 9 אַ זייגער אין אָוונט

„די גאָלדגרעבער"

קאָמעדיע אין 5 אַקטען פון שלום עליכם.

אינסצ. און רעזשי: אידעס. דעקאָר. און קאָסטיום: יצחק בּרוינער

מיזיק: העניך קאָן. פלאַסטיק און טענץ: איזאַ האָרי.

בילעטען צו בעקומען ביי דער קאַסע פון „הזמיר".

אחרי מחלה קצרה שבקה חיים לכל חי האשה החשובה הצדקת המפורסמת במעשיה טובים

נ״ע חנה ליבּה יאַסקאָוויטש

אשת הרב החסיד ר׳ משה זאב זצ״ל

(מסאָבּיאַניץ) בשנת 74 לימי חי׳.

ההלוי׳ תהי׳ היום ביום ו׳, כ׳ טבת תרצ״א, בשעה 11 בבוקר מבית האבל רחוב פיעטריקאָווער 33.

השיירים בצער עמוק

משפחתה המתאבלת.

672

ניי-איפגעבויטער רעווי-טעאטער
„WESOŁY KĄCIK“ (פריער כער חינקער)
17 זגערזשער 17
צופאהר מיט אלע טראמוויען ביז פלאץ קאשטשעלני

גרויסער שלאגער-רעווי-פראגראם! באסטעס פון געלעכטער / וויץ / הומאר / געזאנג / טענץ
ערשטער רעווי-פראגראם אינטיר'ן נאמען:

„מיר גיבען מתנות“

18 בעסטע אינ-און אויסלענדישע קלין, צוזאמענגעשטעלט פון:
R. Rom, K. Bajon, K. Brzeski, M. Miksne, E. Rej
ס'נעהמען אנטייל די בעדייטענדסטע רעווי-ארטיסטען:
Kazimierz Bajon, Ira Renówna, Feliks Kalinowski, Łukjańska Maryla, Darski Jerzy, Leda Iks, Popławski Mieczysław, Ira Tomaszewska, Romuald Poleński, Jadzia Milewska, Wiktor Ciesielczyk i inni.
עס נעהמט אויך אנטייל אן ערשטקלאסיגער באלעט 6 גירלס אונטער דער אנפיהרונג פון **M. Łukjańska** טעגליך 2 פארשטעלונגען: 7.30 און 9.30 אווענד, שבת, זונטאג און יום טוב — 3 פארשטעלונגען: 5.30, 7.30 און 9.30 אווענד.
פרייזען פון 1 ביז 3 זל. :—: דער זאל איז בעהייצט
ליטעראר. לייטער: **Roman Rom** קינסטלערישער לייטער און רעזשיסער: **Kaz. Bajon** קאפעלמייסטער: **Leon Szpigiel**
קארעפעטיטאר: **Józef Lewin** דעקאראציעס: קונסט מאלער **Stefan Białecki**

אכטונג, חברים פון צענטראלען ראד-פערקעהר!

דערמיט מאכען מיר בעקאנט אונזערע מיטגלידער, אז זונטאג, דעם 11. ד. ח. 4 א זייגער נאכמ. קומט פאר אין אייגענעם לאקאל, פי סודסקי 43

א אלגעמיינע יעהרליכע פערזאמלונג

מיט פאלגענדער טאג-ארדנונג: 1) ערעפנונג פון דער פערזאמלונג דורך דעם פרעזעס ח' א גראסמאן, 2) קאסע-בעריכט פאר דעם יאהר 1930, 3) בעריכט פון דער פערוואלטונגס-מעטבער פאר יאהר 1930, 4) וואהלען פון א נייע פערוואלטונג, 5) פרייע פארשלאגען.
אין פאל, אז צום אויבענדערמאהנטען טערמין וועט נישט זיין קיין גענוגענדע צאהל מיטגלידער, וועט די פערזאמלונג פארקומען צום 2. טערמין אין זעלבען טאג 6 אווענד, מיט דער זעלבער טאג-ארדנונג, בײ יעדער צאהל מיטגלידער.
בעמערקונג: אלע מיטגלידער וועלען געבעטען צו ערלעדיגען דעם ביישטייער ביז דעם 10 טען ד. ח. צו האבען וואהל-רעכט. מיט אכטונג די וואהל-קאמיסיע.

צושניידער-שולע פאר יוד. שניידער-מייסטער

וויכטיגע בעקאנטמאכונג פאר דאמען- און הערען-שניידער אין לאדז און אומגעגענד
ס'ווערט בעקאנט געמאכט פאר די יודישע שניידער אין לאדז, אז פון 10-טען יאנואר 1931 ווערען אין לאקאל פון דער יודישער האנדווערקער-צענטראלע (זשעלאנא 10a)

געעפענט צושניידער-קורסן

פאר הערען און דאמען-שניידער דורך דעם בעוואוסטען צושניידער-לעהרער **א. אורמאן**, וועלכער איז שוין לאנג בעקאנט אלס גוטער און פראקטישער צושניידער-לעהרער.
דער סיסטעם, וועלכער וועט געלערנט ווערען דורך דעם לעהרער ח' אורמאן איז זעהר לייכט צו ערלערנען פאר יעדען שניידער און זעהר פראקטיש פאר קאנפעקציע-ארבייטען, ווי אויך פאר בעשטעלטע שניידער. דער דורשנייטליכער צושניידער-קורס וועט דויערען 6 וואכען. פאר צוגערייטעטע שילער וועט אייגנעפירט א שנעל-קורס, וועלכער וועט דויערען נאר 3 וואכען. אויב איהר ווילט צושניידער-מייסטער ווערען, איהר ארבייט פערגרינגערען. אייער עקזיסטענץ לאגע פערבעסערען, זאלט איהר קומען באלד אין סעקרעטאריאט פון יודישען שניידער-צעך (פיעטריקאווער 20) זיך פערשרייבען צו די צושניידער-קורסען. ווער עס וועט זיך אינשרייבען ביז'ן 15-טען יאנואר, דער וועט צאהלען בעדייטענד ביליגער. די לעקציעס קומען שוין פאר זונטאג דעם 11-טען יאנואר. איינשרייבען קען מען זיך טעגליך פון 10—1 און פון 8—3 אווענד אין דער האנדווערקער צענטראלע זשעלאנא 10a פערזענליך ביים לעהרער. און פון 8—11 אווענד אין סעקרעטאריאט פון שניידער-צעך פיעטריקאווער 20.
מיט אכטונג
צושניידער-לעהרער **א. אורמאן** לאדז, זשעלאנא 10a
(אין לאקאל פון דער יודישער-האנדווערקער-צענטראלע).

LOMBARD — LICYTACJA

Warszawskie Akcyjne Towarzystwo Pożyczkowe

na Zastaw Ruchomości
Oddział w Łodzi, ul. Zachodnia Nr. 31,
zawiadamia, że dn. **20, 21, 22, 23 stycznia 1931** i dni następnych sprzedawane będą przez licytację zastawy nieprolongowane we właściwym czasie.
Procenty należy wpłacać **przed dn. 16 stycznia 1931** gdyż po tym terminie zastawcy dopłacą koszta probierni państwowej za cechowanie prób.
Wykaz Nr. Nr. zastawów, podlegających sprzedaży ogłoszony będzie w „Kurjerze Łódzkim“ i wywieszony w biurze, ul. Zachodnia Nr. 31.

KLINIKA POŁOŻNICZO-GINEKOL.

D-ra med. **S. Druebina**
6-go Sierpnia 15/17, tel. 153-10
פרייז פון א געבורט מיט ערצטליכער אויפזיכט און 10-טאגיגער אויפענטהאלט אין דער I טער קלאס 350 זל. אויף דער II-טער קלאס 250 זל.
בײ יעדען געבורט איז אנוועזנד ד"ר דריבלין.

Dr. W. ŁAGUNOWSKI
Specjalista chorób skórnych, wenerycznych i moczopłciowych
przeprowadził się na ul.
Piotrkowskiej 70 róg Traugutta).
Przyjmuje od 8^{30} do 10^{0} rano, od 1-ej do 2^{30} pp. od 6 do 8^{30} wiecz. w niedziele i święta od 10 do 1-ej.

ENGLISH

פאר אנפענגער און פארגעשריטענע. קאנווערסאציע, ליטעראטור
צו צוגענגליכע פרייזען
ערטײלט א פעהיגער פעדאגאג. — אפערטען אין אדמיניסטר. פאר „Mir“

Dr. med.
A. Landkof
פאלודניאווא 15
טעל. 138 34
אינעווליכע און קינדער קראנקהייטען
נעמט אן פון 2 3 און 7-8 אװנט

Dr. N. HALTRECHT
ספעצ.-ארצט פאר הויט און געשלעכטס-קראנק.
נעמט אן פון 8 ביז 9 פריה פון 12-3 נאכמיטאג און פון 8 ביז 9 אווענד.
זונטאג פון 9 ביז 1 מיטאג.
פיעטריקאווער 10 פאר אינבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען.

Dr. med.
W. Eychner
גינעקאלאג-אקושער
זגערזשער 11
טעלעפאן 134-72
נעמט אן פון 2-3 נאכמ. און פון $7\frac{1}{2}$-9 אווענד.

Dr.
HELLER
ספעציאליסט פאר הויט וועגערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע.
נאווראט 2 טעל. 79-89
נעמט אן ביז 10 פריה און פון 4—8 אווענד. פאר פרויען ספעציעל פון 4—5 נאכמיטאג
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען.

DR. MED.
Z. Datyner
אורעלאג
ספעציאל-ארצט פאר בלאזען נירען און אורין-קראנקהייטען
Piramowicza 2 (Olginska) Telef. 148-95
נעמט אן פון 9—10 פארם. און פון 6 8 אווענד

ד"ר יוריסט

פערווייזט אין אייניגע טעג ארום נאך נעוויארק אבי-נעהמט אלע-ארטס ערלעדיגונגען. ספעציעל פערזיכערונגס-סאדערונג אהן שפעזען פארשיס צו עמפאהרען טעלעפאניש 162-17 זוויטשען 7-4 נאכמ. יעדען טאג אויסער פרייטאג, שבת.

בוכהאלטעריע

אייפאכע אין דאפעלטע איטאליענישע און אמעריקאנישע
ווי אויך מאשין-שרייבען און רעכענען לערנט מען איין אויס גרינדליך פאר 30 זל. ביזיו מאשין-שרייבען 10 זל. קידיג-סקיזגא 50 קאן. אפיציעלע ערשטער צאל (נריהער צע-געלניאנא 55) בעמערקונג: מיר עמפלעהלען אויך לא עס-פאנגען האנדעלס-ארטמעטיק און סטענאגראפיע

Dr. ADAM
GROSGLIK
Al. Kościuszki 27
tel. 151 78
צוריקגעקעהרט
הויט און וועגערישע קראנקהייטען און ליכט-בעהאנדלונג.
נעמט אן פון 4—7 אווענד

Dr. med.
B. Robinson
פיעטריקאווער 10, טעל. 86-131

Dr. med. **J. Lubicz**
כירורג-ארטאפעד
Gdańska 28, tel. 183-17
צוריקגעקעהרט.
קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פליצעס און גלידער
איינגעבארענע פעהלערען פון וועטערליכע ארטאפעדישע אפאראטען, פון: פלאטפוס, פינגער-ליכע רעסטמען א. ז. וו. נעמט אן פון 2,30 ביז 4,30 נאכמ.

Lekarz-dentysta
Stanisław Gelberg
זאוואדזקא 14, טעל. 108-33
נעמט אן פון 10—2 נאכמ. און פון 4—7 אווענד

DOKTÓR
H. WOŁKOWYSKI
האט זיך איבערגעצויגען אויף
צעגעלניאנא 36, טעל. 216-90
ספעציאל-ארצט פאר הויט- און וועגערישע קראנקהייטען, מענער-שוואכע, אלע ארטען אנאליזען, עלעקטראטעראפיע, בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראהלען
נעמט אן פון 9 — 2 נאכמ. און פון 5 — 9 אווענד
פאר דאמען בעזונדערען ווארטע-צימער.

DR. MED.
L. Pikielny
אורעלאג
ספעציאל-ארצט פאר נירען, בלאז און אורין-קראנקה.
NAWROT 8, tel. 2,19-90
נעמט אן פון 12-1 און פון 7-4 אווענד.

Doktór
KLINGER
ספעציאל-ארצט פאר הויט וועגערישע און האר-קראנקהייטען
ANDRZEJA 2, tel. 132-28
צוריקגעקעהרט
נעהמט אן פון 9 ביז 11 און פון 5 ביז 8 אווענד.
אין „לעטשניצע פיעטריקאווער 62“ פון 1-2 נ"מ.

DR. MED. **H. LUBICZ**
ספ. פאר הויט, וועגערישע און געשלעכטס-קראנק.
אויף צעגעלניאנא 43, טעל. 141 32
עמפפאנגט שטענדיג פון 8—10, 12—2, און 5—8 זונטאג און יו"ט 9—1. פאר דאמען בעזונדערער ווארטע-זאל

Dr. Z. Rakowski

ספ. פאר אויערן, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקה
קאנסטאנטינער 9, טעלעפאן 127-81.
פערקעכטערן פון 1—2 און פון 5—7. נעמט אויך אן אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 10—11 און פון 2—5.

Dr. med.
S. Liebeskind
(אוים קראקא)
אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
זאוואדזקא 6, טעלעפאן 66 216
נעמט אן פון 4—6 נאכמ.

Dr. med.
L. LIEBESKINDOWA
(אוים קראקא)
אינערליכע קראנקהייטען
זאוואדזקא 6, טעלעפאן 66-216
נעמט אן פון 3—5 נאכמ.

עאָנג שבת **PIEKIN** עונג שבת

קאנט איהר נור האבען, ווען איהר וועט אייער געבעקס, קיכליך, טארטען, קאכעס א ז.וו. באקען מיט'ן גוט בעוואוסטען און הכשר כשר'ן באקפולווער „PIEKIN“ פון דער ארטאדאקסישער פירמע „Atocha“ צו בעקומען אין אלע קאלאניאל געשעפטען
אונטערשטיצט די יודישע אינלענדישע אויסארבייטונג!
עונג שבת **PIEKIN** עונג שבת

מאשין-מצות

ווערט געבאקען אלע טאג פרישע און דינע ווי אויך מצה-מעהל, אייער-פעפעל און סובארקעס לויט קא-לעפארדער סיסטעם
מיר עמפפעהלען צו יעדער צייט אינזער גיט-בע קאנטע און פרישע געבעקען פון אונזער איבערצאל בעוואוסטער צוקערביע
נ. וויינבערג
38 פיעטריקאווער 38 :-: טעל 143-82 :-:

בעקאנטמאכונג

מיר מאכען בעקאנט דעם לאזער רעבינאס, אז די פרוי לעווקאוויטש, זגערזשער 80 אן אלמנה פון דער היים נארבארסקא — האט קיין חליצה נישט גענומען און זי געהט יעצט התירה האבען, בעט מען איהר קיין היפה וקדושין נישט געבען. אויך ווארענען מיר איהר חתן, אז ער זאל מיט איהר פריהער נישט חתונה האבען, ביז זי וועט נעהמען חליצה, ווייל איהר געשטארבענער מאן וועט זיך מיהגען זיין חוב.
די קרובים פון פרוש ארבענעס.

עקסטרא טעלעגראמע!

מיט 25 פראצ ביליגער

מעבעל

פערקויפען מיר פערשידענע
מיט לאנג-יעהריגער גאראנטיע. — מיר כווישען אויס אלט מעבעל אויף נייע צו צוגענגליכע פרייזען.
11 וואלטשאנסקא 11
בײ ווייגאלד און ווייצבלום
נעדענקט דעם אדרעס!

NOWA
WYPOŻYCZALNIA KSIĄŻEK
24 PIOTRKOWSKA 24
poleca ostatnie nowości.
Prenumerata miesięczna **2** zł

לעטשניצע
„Unitas“
פוסטא 19 טעל. 111-78
וועכנערין-אנשטאלט
א נטער דער לייטונג פון ד"ר מעד.
H. BERGSON
נעהמט אן עבורטען:
I קלאס פרייז 300 זל.
II קלאס 175 „) מיט פערהיטונגס-
III קלאס 100 „) מיטלען

Dr. med.
M. LERNER
ספעציאליסט פאר קינדער-קראנקהייטען
זאכאדניא 64, טעל. 113-09
נעהמט אן פון 3 ביז 5 נאכמיטאג.

Dr. Rożaner

ספעציאליסט פון הויט און וועגערישע קראנקהייטען און קינדערלאזיגקייט
נארוטאוויטשא 9, טעלעפאן 128 98
נעמט אן פון 8-10; 5-8 אווענד
ספעציעלער ווארטע-זאל פאר פרויען

Dr. med. **J. IMICH**
צוריקגעקעהרט
ספעציאל-ארצט פאר נאז, אויערן, האלז- און קעהלקאפ-קראנקהייטען
MONIUSZKI 1, tel. 209-97.
נעמט אן פון 5—7 אוו., זונטאג און תנאות פון 1—2 נ"מ

דינסטאג — א סיים-זיצונג

דרינגענדע פארשלאגען פון יודישען קאלא וועגען שטייערן, אנגעמען יודען אויף מלוכה-פאסטענס און קרעדיטען פאר קאאפעראטיווע בענק

וו אַ ר ש אַ, 8. (טעלעפאניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט).

אין סיים איז שוין היינט געוואָרען לעבעדיגער און מ'האָט זיך שוין דערפיהלט אַז

די פּאַרטייען האבען זיך פערענדיגט.

היינט איז פאָרגעקומען אַ זיצונג פון כל־האי־ניגטען פּויערים־קלוב.

בעת דער זיצונג איז אַריינגעקומען דעפ. קערניק וועלכער האָט ווי בעקאַנט ערשט פערעפענטליכט אַ בריף וועגען אָננעהמען דעם מאַנדאַט, אין דאָזיגען בריף שרייבט קערניק אַז ער האָט זיך לאַנג געשלאָגען מיט דער דעה, צי זאָל ער אָננעהמען דעם מאַנדאַט, אָבער דער אופן ווי אַזוי די געזעלשאַפט רעאַגירט אויף מעשה בריסק האָט איהם איבערצייגט אַז די געזעלשאַפטליכקייט איז נאָך נישט אָפּגעשטאָרבען. מוז ער דעם מאַנדאַט אָננעהמען. אויף דער זיצונג איז איהם געמאַכט געוואָרען אַ שטורמישע אָוואַציע. דער קלוב האָט בעשלאָסען צו שטימען

געגען דער הזכרונג פון פרייז אויף זאַפּאַלקעס

אַזוי אַרום וועט ער שטימען אויף געגען דער הלוואָה.

פרייטאָג וועט פאָרקומען אַ זיצונג פון מיניסטאָרען־ראָט אויף וועלכער ס'וועלען בעהאַנדעלט ווערען אַ רייהע עקאָנאָמישע פראַגען, די דאָזיגע זיצונג ווערט ערוואַרט מיט גרויס אינטערעס צוליב די וויכטיגע בעשלוסען, וואָס דאַרפען דאָרט אָנגענומען ווערען.

אויף דער שבתדיגער זיצונג פון דער אויסערן־קאָמיסיע וועט מיניסטער זאַלעסקי האַלטען אַן עקספּאָזע וועגען דער

אויסערן פּאָליטיק

בפרט מיט דער פאַרשטעהענדער סעסיע פון דער פעלקער־ליגע אויף דער דאָזיגער סעסיע וואָס איהר טאָג־אָרדנונג נעהמט אַרום ביז 30 פונקטען זענען די מייסטען נוגע פוילען.

מיטוואָך וועט מיניסטער זאַלעסקי אַרויספאָהרען קיין גענף: ווי מ'גיט איבער זאָל שוין זיין בעשטימט אַז נאָך דער גענפער סעסיע וועט מיניסטער זאַלעסקי דימיסיאָנירען און וועט בעשטימט ווערען אַלס פוילישער אַמבאַסאַדאָר אין לאָנדאָן און אויף זיין אָרט

אַלס אויסערן מיניסטער זאָל בעשטימט ווערען פּולקאווניק בעק

די נאָהענסטע סיים־זיצונג איז בעשטימט געוואָרען אויף דינסטאָג דעם 13 יאַנואַר. אויף דער זיצונג וועט בעהאַנדעלט ווערען די פראַגע וועגען הלוואָה אויף זאַפּאַלקעס־מאָנאָפּאָל.

פרייטאָג וועט אָנהויבען איהרע זיצונגען

די ביודזשעט־קאָמיסיע ביים סיים

אַלס ערשטער וועט בעהאַנדעלט ווערען דער ביודזשעט פון אינערן־מיניסטעריום, די אָפּאָזיציע גרייט זיך צו שאַרפע אַטאַקעס געגען מיניסטעריום און געגען אַ רייהע פון זיינע ביודזשעט־פּאָזיציעס, ווי מ'גיט איבער, האָבען די איינסעל־מיטגלידער בעשלאָסען, אַז צו קיין לאַנגע דעבאַטען זאָל נישט דערלאָזט ווערען און יעדען טאָג זאָל ערלעדיגט ווערען אַ ביודזשעט פון אַ מיניסטעריום. די זיצונגען וועלען פאָרקומען 2 מאָל טעגליך.

אין די סיים־קולואַרען גיט מען איבער אַז היינט זאָל אַרויספאָהרען אַ

ספּעציעלער קוריער אויף מאדעירא צום מארשאל פּילסודסקי

דער קוריער זאָל האָבען די אויפגאַבע צו אינפאָרמירען דעם מאַרשאַל פּילסודסקי וועגען דער פּאָליטישער סיטואַציע אין לאַנד. דער פערטרויליכער אָפיציר וואָס וועט אָפּפאָהרען אויף מאַדעירא זאָל אויך מיטפיהרען מיט זיך אָן אָפּשריפט פון דער תשובה, וואָס יוסטיץ־מיניסטער מיכאַלאָווסקי וועט געבען אויף דער אינטערפּעלאַציע וועגען בריסק.

צו דער דינסטאָגדיגער סיים־זיצונג האָט

די יודישע קאלא פארגעברייט אַ רייהע דרינגענדע פארשלאגען

אין די פאָרשלאָגען וועט די רעגירונג אויפגעפאָדערט ווערען צו לינדערען די שטייער־לאַסט, אַז די יודען זאָלען אָנגענומען ווערען אויף רעגירונגס־פּאָסטענס, און אַז ס'זאָלען בעשטימט ווערען גרעסערע סומעס אַלס קרעדיטען פאַר די יודישע קאָאָפּעראַטיווע בענק.

באלדווין גענעראל-גובערנאטאר פון קאנאדא?

דער דאזיגער קלאנג ווערט נישט אפּגעלייקענט

לאָנדאָן. אין דער פּאָליטישער וועלט פון ענגלאַנד איז געשאַפען געוואָרען אַן אויסערגעוועהנליכע סענסאַציע דורך דעם, וואָס עס האָבען זיך פאַרשפּרייט קלאַנגען, אַז סטענלי באַלדווין, דער געוועזענער קאָנסערוואַטיווער פּרעמיער, וועט בעשטימט ווערען אַלס גענעראַל־גובערנאַטאָר פאַר קאַנאַדאַ.

די קלאַנגען האָבען זיך פון אָנפאַנג פאַרשפּרייט אין קאַנאַדאַ, נאָר זיי זענען נישט אָפּגעלייקנט געוואָרען אין לאָנדאָן. דאָס הייסט, אַז עס קען מעגליך זיין, אַז זיי האָבען אין זיך אַ סך אמת.

דער גענעראַל־גובערנאַטאָר פון קאַנאַדאַ איז געוועזען לאָרד ווילינגדאָן, וועלכער איז איצט בעשטימט געוואָרען אַלס וויצע־קעניג פון אינדיע.

קאַנאַדאַ, אַזוי ווי אויסטראַליע, דאַרף אַליין רעקאָמענדירען דער ענגלישער רעגירונג ווער זאָל בעשטימט ווערען אַלס גענעראַל־גובערנאַטאָר. אויסטראַליע האָט רעקאָמענדירט איהרען אייגענעם בירגער, סיר אייזיק אייזיקס, אָבער קאַנאַדאַ וויל דאָס נישט. דאָס הייסט, אַז דער פּרעמיער פון קאַנאַדאַ בענעט, וויל האָבען אַן ענגלישען גענעראַל־גובערנאַטאָר נישט קיין קאַנאַדישען, און עס איז גאַנץ מעגליך, אַז ער זאָל האָבען רעקאָמענדירט באַלדווינ'ען.

דערווייל אָבער זענען דאָס מעהר נישט ווי קלאַנגען און דעם אמת וועט מען ערשט וויסען שפּעטער.

צרות רבים

וו אַ ר ש אַ, 8 (טעלעפאָניש) דער הויפּט־סטאַטיסטישער אַמט האָט צוזאַמענגעשטעלט אַ רשימה פון די לאָמבאַרדען אין גאַנצען לאַנד. אין פוילען זענען אין פערלויף פון יאָהר געווען טעטיג 30 לאָמבאַרדען. אין פערלויף פון יאָהר האָבען זיי ערטיילט 436 845 הלוואות אויף 43 400.000.

די דורכשניטליכע הלוואה איז געווען 100 זלאָטים.

ארום די וואהלען צו דער אספת הנבחרים

י ר ו ש ל י ם, 8 (יט"א טעלעגראַפיש) אין די וואַהלען צו דער אספת הנבחרים האָבען זיך בעטייליגט אין דורכשנים 60 פּראָצענט פון די וואַהל בערעכטיגטע אין ירושלים — 55 פּראָצ. אין אַנדערע פונקטען אויך אין תל־אביב איז די בעטייליגונג געווען אַ גרעסערע, אין ירושלים האָט די אַרבייטער ליסטע בעקומען 3580 שטימען, רעוויזיאָניסטען 2575, ספרדים — 1131, מזרחי 550, אַלגעמיינע ציוניסטען 459, פרויען־ליסטע 957, תימנים 225, קאָמוניסטען 126, לינקע פּועלי ציון 109.

אין תל־אביב האָבען די אַרבייטער בעקומען 6391 שט. רעוויזיאָניסטען — 4335, מזרחי 1668. אַלגעמיינע ציוניסטען — 1305.

אין נהלל אַרבייטער ליסטע — 234, רעוויזיאָניסטען — 2, מזרחי — 17.

אין טבריה אַרבייטער 125, רעוויזיאָניסטען 52, ספרדישע אַרבייטער 191.

א יוד — גענעראל-דירעקטאר פון טעלעגראף און טעלעפאן אין גרויס-בריטאניען

לאָ נ ד אָ ן (יט"א) די רעגירונג האָט נאָמינירט אַלס גענעראַל־דירעקטאָר פון טעלעגראַף און טעלעפאָן אין גרויס־בריטאַניען דעם בעקאַנטען ציוניסט לעאָן סימאָן, ביז איצט איז לעאָן סימאָן געווען געהילף־דירעקטאָר פון אינלענדישען טעלעגראַף־אַמט.

ענטדעקט אנ'אפערע אין קאלישער שחט-הויז

יודישע קהלה נעליטען היזק צענדליגער טויזענטער זלאָטים

קאַ ל י ש, 8. (טעלעפאָניש) אין היגען שעכט־הויז איז ענטדעקט געוואָרען אַן אַפערע ביי וועלכער די יודישע קהלה האָט געליטען היזק עטליכע צענדליג טויזענד זלאָטעס. די קאַסירערין פון שעכט־הויז האָט געמאַכט יד־אחת מיט די שוחטים און קצבים און האָט זיי די זעלבע קוויטלען אויף שחיטה אַרויסגעגעבען צו עטליכע מאָל.

די אַפערע האָט אין שטאָט געמאַכט אַ שטאַרקען רושם.

מילך

1000 ביז 3000 ליטער מילך

אין אויסגעצייכענטער קוואַליטעט

קען צושטעלען טעגליך

ZWIAZEK MLECZARSKI

Łódź, Al. Kościuszki 29.

בעקאַנטמאַכונג.

נאָר אין מיין פּראַקטישע באָרג איך אויס סע־ש־ד־נע ע־יז־נ־ו־ע

באַלאָווע היפּה־קליידער

אין וועלאָנען מיט 50% ביליגער!

קומט און איבערצייגט אייך!

בינטשע מיכ... זגערזשער 28

רעכטע אַפיצינע, 1־טער שטאָק.

רעטשניצע

צאָהן־ערצטליכער גאַבינעט און רענטגען־אינסטיטוט

(דיפּלאָמירטער ...)

זגערזשער 17 טעל. 116-33

ווענעראַלאָגישער גאַבינעט

טעגליך פון 1 — 2 נאָכמיטאָג.

הלא חכמה תקרא ותבונה תתן קולה

אם תקח אמרי ומצותי תצפן אתך

אז תשכב פ״ח ושכנן כי הלך בתום

ילך בטח ומעקש דרכיו יודע

איבער דעם זעלבען נאָר מיטען און ביורא

פון ד. מאנעלא

וואָס איז איבערגעטראָגען געוואָרען פון צווייטען הויף אויפ'ן ערשטען הויף

פּיעטריקאָווער 17, ליוקס אָפיצינע פּאַרטער, טעל. 124-95

וואו ס'ווערט ווייטער ערלעדיגט פּינקטליך און געוויסענהאַפט געשריבען אַלערליי ביטעס: ציווילע, קאַרנע, האַנדלאָווע, אַפּעלאַציעס, אַדוואָקאַטיס, קלויזולעס, זאַבעזפּיטשעניעס אויף אַלע שטעט אין פוילען, וועגען דירות אין אויסלאַנד ראָזיסמעטש, ווי אויך איבערזעצונגען אין אַלע שפּראַכען.

בעמ.: קליענטען וואָס ... פון 24 יאָהר

מיט אַכטונג ד. מ א נ ע ל א,

פּיעטריקאָווער 17, 1־טער הויף

יוד. טעאַטער־פאַריין אין פוילען

דירעקטאָריום

פון די פאַריינ־מעמבערן

בעטעגלם. דיר. פאַר לאָדז: שטאָקפּער. ליטער: א בעזומי

לאָדזער יוד. קאַמער־טעאַטער

בייער אין ווייסיעז זאל מאָנטעפּעל זאַכאַדניאַ 43

„אָרדט"

מיוזיקל. לייטער: משה בראַדערזאָן.

היינט, פרייטאָג, דעם 9 יאַנואַר

2 פאַרשטעלונגען

אָנהויב 7.45 און 9.45 אין אָוונט,

מאָרגען שבת — 3 פאַרשטעלונגען

אָנהויב 4 נאָכמ., 7.45 און 9.45 אָוו.

ווער מיר גוטסג'נט

פּראָגראַם: 1) פּראָלאָג, 2) זמירות, 3) די שמאָט, 4) זיבען זאַכען, 5) קינדערקליידער, 6) יאָרען זיך, 7) דער וואַוישטער אויף, 8) אין אַ שיף־נס־יעצט, 9) אַ־ת־'קס, 10) רוויזען־ליר, 11) נישט־ווט, 12) אונזער מענשטערייז, 13) קאָראָ־גראַנדע, 14) אין זאָקאָזאַנע.

אַנסאַמבל לויט'ן א. ב. פּ ר י ע ן: זיסעל־גירל, מ. ד. לסקאַ, ראָלאַ זילבערמאַן, שיינע מרים, מעשע פּעטרמאַן, אַלאַ שליפּקאָוויטש. מיטער: מ. אַלטמאַן, ש גאָלדשטיין, ש. דושינסקי, מ. קאָן י. ווייגנאַס, י. שומאַכער, י. שיפּער.

טעקסטען: י. ל. פרץ, מ. בראַדערזאָן, דער טונקעלער, א. קאַיאַנאַוסקי.

מוזיק: ה. רובין, א. בייגעלמאַן און פאָלקס־מאָטיוון! דעקאָראַציעס און קאָסטיומען: י. ברויני'ר, מאַנין איינטעטעלן דורך איראַ פּרישיצקאַ, מוזיק־מייסטער—ה. רובין, רעזשי—זשינאַן שומאַכער, בינע־אינספּעקטאָר—ט. קאָ', ליכט־ ...

בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון 11 — 2 בייטאָג און פון 5 אָוו. שבת און יום־טובים א גאַנצען טאָג

ODEON 2 פּיאָטרקאָווער

צום ערשטען מאל אין לאדז!

WODEWIL 1 גלובנא

„רעפּובליק פון ים-רויבער"

פּרעכטיגסטער מייסטערווערק, וואָס שילדערט די אונגלויבליכע אַוואַנטורען פון פלאָט־אָפיציר און אַ פּאָליציי־קאָמיסאַר צווישען ים־רויבער.

MARIETA MILENER, JACK TREVOR, ZYGFRYD ARNO אין די הויפּט־ראָלען

אויסער'ן פּראָגראַם: א פּאַרס.

אויסער'ן פּראָגראַם: א פּאַרס.

נייע־אויפגעבויטער רעוויו־טעאַטער

„Wesoły Kącik"

(„פרעה יכער ווינקעל")

17 זגערזשער 17.

באַזאָרגט מיט אַלע טראַמוויען ביז פלאַץ קאָשטשעלני.

ס'נעהמען אָנטייל די בעריהמטע רעוויו־אַרטיסטען:

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער שלאַגער־רעוויו־פּראָגראַם

באַשטעהט פון געלעכטער / וויץ / הומאָר / געזאַנג / טענץ. ע־מיטער רעוויו־פּראָגראַם א. ג.

„מיר גיבען מתנות"

18 בעקאַנטע אינ־ און אויסלענדישע קלין, צוזאַמענגעשטעלט פון: R. Rom, K. Bajon, K. Brzeski, M. Miksne, E. Rej

Kazimierz Bajon, Ira Renówna, Feliks Kalinowski, Łukjańska Maryla, Darski Jerzy

Leda Iks, Popławski Mieczysław, Ira Tomaszewska, Romuald Poleński, Jadzia Milewska, Wiktor Ciesielczyk i inni.

ס'נעהמט אויך אָנטייל אַן אויסקלאַסיגער באַלעט 6 גירלס אונטער דער אָנפיהרונג פון M. Łukjańska טעגליך 2 פאַרשטעלונגען: 7.30 און 9.30 אָוונט. שבת, זונטאָג און יום־טוב — 3 פאַרשטעלונגען: 5.30, 7.30 און 9.30 אָוונט. פּרייזען פון די פּלעצער פון 1 ביז 3 זל. דער זאַל איז בעהייצט.

אַרט רעזשיסער Kazimierz Bajon קאַפּעלמייסטער: Leon Szpigiel קאָמפּאָזיטאָר: Józef Lewin ליטער. לייטער: Roman Rom קינסטלערישער לייטער דעקאָראַציעס: קונסט־מאָלער Stafan Białecki

עקסצעסעז פוז היטלעראָוצעס איז וויעז

ווי ען, 8. (ספּ. טעל.) די נעכטיגע דעמאָנ־סטראַציעס פון די היטלעראָוצעס געגען דעמאָנ־סטרירען רעמאַרקס פילם האָבען אָנגענומען אַנ־אַנטיסעמיטישען כאַראַקטער. די דעמאָנסטראַנטען האָבען זיך געפּרובט אַריינרייסען אין לעאָפּאָל־שטאַדט־ראַיאָן וואָס איז בעוואוינט דורך יודען. די פּאָליציי האָט זיי דערין געשטערט.

אין פיל קאַווינאַריעס און געוועלבער זענען אויסגעהאַקט געוואָרען די שויבען. די פּאָליציי האָט אַרעסטירט 44 פּערזאָן. בעת די צוזאַמענשטויסען זענען פּערוואונדעט געוואָרען עטליכע צעהנדליג פּערזאָן. די היינטיגע פּרעסע בעהויפּטעט, אַז די דעמאָנסטראַנטען האָבען געשאָסען.

ווי ען, 8. (יט"א טעלעגראַפיש). די פּאָליציי האָט צוטריבען די דעמאָנסטראַציע פון די היטלע־ראָוצעס. אין יודען קוואַרטאַל האָט מען די דעמאָנ־סטראַנטען נישט אַדורכגעלאָזען. ס'זענען פאָרגעקו־מען צוזאַמענשטויסען מיט דער פּאָליציי אָבער אָהן קרבנות אין פיל יודישע געוועלבער זענען אויס־געהאַקט געוואָרען די שויבען.

ווי ען, 8. (ספּ. טעל.) אין דער יודישער גע־גענד איז פערבאָטען געוואָרען צו דעמאָנסטרירען רעמאַרקס פילם.

פּאָליציי היט אָפּ דעם צוטריט צום יודישען ראַיאָן.

דייטשע פּאָליטיקער

זענען געגען אַריינלאָזען היטלעראָוצעס אין רעגירונגס־בלאָק

וואַרשאַ, 8 (טעלעפאָניש) מיט עטליכע טעג צוריק האָט יט"א מיטגעטיילט, אַז אַנ'אָנגע־זעהענער דייטשער מלוכה־מאַן האָט אינפאָרמירט דאָז די דייטשע פּאָליטיקער זענען אָנהענגער דערפון, אַז די היטלעראָוצעס זאָלען אַריינטרעטען אין דייטשער רעגירונג. די דאָזיגע דעפּעשע וועל־כע איז געצייכנט געוואָרען פון בערלין האָט גע־שטאַמט פון לאָנדאָן.

די בערלינער דייטשע פּאָליטיקער האַלטען אַז דער אַריינטריט פון די היטלעראָוצעס אין דער רעגירונג איז נישט געוואונשען און זענען געגען דערפון.

עקדת יצחק אין בערלין

בערלין, 8, (ספּ. טעל.) אַ בעאַמטער שטעצקאַ האָט זיך ביינאַכט דערנעהנטערט צו זיין אַנדערהאַל־בען יאָהריגען קינד און איהם איבערגעשניטען דעם האַלז. דער מוטער פון קינד האָט ער ערקלערט, אַז ער ברענגט איהם אַלס קרבן פאַר גאָט, ווייל ס'איז שוין געקומען די העכסטע צייט אַז די וועלט זאָל אויסגעלעזט ווערען.

די מוטער איז משוגע געוואָרען.

ווי ס'שטעלט זיך אַרויס, איז שטעצקאָ אַנ'אָנ־הענגער פון עפּעס אַ נייער רעליגיעזער סעקטע און אין זיין רעליגיעזען עקסטאַז איז ער דערגאַנגען ביז דעם משוגענעם טאַט.

„נומערוס קלאַוזוס" אין די מיטעל־שולען אויף בוקאָווינע

טשערנאָוויץ (יט"א) לויט דער פּעראָרדנונג פון דער רעגירונג מוזען די שילער פון די 3 גרעסטע גימנאַזיעס אויף בוקאָווינע בעשטעהען ווייניגסטענס אין 80 פּראָצ. פון קריסטליכע רומענער. גלייכצייטיג זענען צוליב בודזשעט־מאָטיווען געשלאָסען געוואָ־רען אויף בוקאָווינע אייניגע מיטעלשולען, ביי דער דאָזיגער לאַגע האָבען די יודען בכלל כמעט פּער־לוירען די מעגליכקייט זיך צו לערנען אין מיטעל־שולען, ווייל צו די 20 פּראָצענט ערטער פּרעטענ־דירען, חוץ יודען, אויך די קריסטליכע מינדערהייטען

שטורמישע זיצונג פון לאָדזער שטאָט־ראַט

גרויסע פּאָליטישע דיסקוסיע וועגען טרעווירענוס, קריגס־העצע, בריסק א. אנד.

די נעכטיגע זיצונג פון שטאָט־ראַט האָט צו־געצויגען דעם גאַנצען קאָמפּלעט ראַטמענער, אויף דער טאָג־אָרדנונג זענען, צווישען אַנדערען, גע־שטאַנען די פראַגען וועלכע האָבען פּעראינטערע־סירט די ראַטמענער — קודם כל די פראַגע וועגען בעהייצונגס־אונטערשטיצונגען פאַר אַרבייטסלאָזע, דאַן די פראַגע וועגען בעשטימען פופציג טויזענד זלאָטיס אויף בויען אַנ'אונטערוואַסער־שיפעל „אַנ־טיסעפּער טרעווירענוסען", און ענדליך די פראַגע פון די ראַטמענער גראָשקאָווסקי און וואָלטשינסקי וועלכע האָבען, געגען בעשלוס פון שטאָט־ראַט נישט אַריינגעטראָגען אין דער שטאָטישער קאַסע די בע־לוינונג, וואָס זיי האָבען בעקומען פון דער עלעק־טראָווניע און טראַמוואַי־געזעלשאַפט אַלס מיטגלי־דער פון די פערוואַלטונגען אין די דערמאָהנטע גע־זעלשאַפטען. אַלס דעלעגאַטען פון דער שטאָט. עס האַנדעלט זיך וועגען אַ סומע פון פופציג טוי־זענד זל. פון יעדען ראַטמאַן.

אָבער אָנגעהויבען האָט עס זיך מיט אַ

יודישער פראַגע

און נעמליך: דער הויפּט־קאָמיטעט צו פייערען דעם הונדערטסטען יאָהרטאָג פון נאָוועמבער־אויפ־שטאַנד האָט אַרויסגעגעבען אַ בוך פון סטאַניסלאַוו שפּאָטאַנסקי אין וועלכען ס'ווערט צווישען אַנ־דערען געזאָגט: „מיר האָבען געהאַט אַנ'איינערלי־כען שונא. דאָס זענען געווען די דייטשען און יודען. די דייטשע קאָלאָניסטען האָבען געדינט דער רוסישער אויספאָרשונגס־דינסט און אין קאַלישער קרייז זענען זיי אפילו אָנגעפאַלען אויף די פּוילישע „הויפען". די גרויסע צאָהל יודען, און דאָס אין אַלע געגענדען זענען אויך געווען אין דינסט פון רוסי־שען שפּיאָנאַזש. אין פּלאָצקער געגענד האָבען זיי אָנגעוויזען דעם פיינד אויף אונזערע פּאָזיציעס און אָנגעוויזען אויף די מענשען, וואָס זענען געווען פערבונדען מיט דעם אויפשטאַנד; זיי האָבען אויך צוגעשטעלט מאַטעריאַלען פאַר דער רוסישער אַרמעע און געהאָלפען זאיהר אַרויסבעקומען זיך פון דער שווערער לאַגע".

צוליב דעם, וואָס די דאָזיגע בראָשורען זענען אויך צוגעשיקט געוואָרען צו פערטיילען אין לאָדז, האָט ראַטמאַן ביאַלער אָנגעפרעגט דעם פּרעזידיום פון שטאָט־ראַט וועלכעס איז פּערטרעטען אין קאָ־מיטעט צו פייערען דעם נאָוועמבער־אויפשטאַנד ווי אַזוי ער פערקוקט זיך אויף דער פערשפּרייטונג פון אַזאַ „היסטאָרישען מאַטעריאַל".

פּרעזעס האַלצגרעבער ענטפערט, אַז ער האָט שוין אינטערווענירט, אַז ס'זאָל אָפּגעהאַלטען ווערען די פערשפּרייטונג פון דער דאָזיגער בראָשור און אַז ער וועט פּראָטעסטירען ביים הויפּט־קאָמיטעט.

ראַטמאַן פּאָזנאַנסקי (בונד) רעפערירט דאַן די פראַגע וועגען דער

בעהייצונגס־אונטערשטיצונג פאַר אַרבייטסלאָזע

דער מאַגיסטראַט האָט אויף דעם צוועק בע־שטימט 120 טויזענד זלאָטיס, די אונטערשטיצונג וועלען בעקומען נאָר אַרבייטסלאָזע וועלכע זענען פערשריבען אין אַרבייטסלאָזען־אַמט, בעקומען נישט קיין שום אונטערשטיצונג, און האַלטען אויס אַ פאַ־מיליע. די גרויס פון אונטערשטיצונג וועט בעטרע־פען 4 קערץ קויהלען.

ראַטמאַן וואַשקעוויטש טרעט אַרויס פאַר פער־ברייטערען די אונטערשטיצונגען אויף אַלע אַרבייטס לאָזע און אויך אויף אינטעלעקטועלע אַרבייטסלאָזע.

ראַטמאַן האַלענדערסקי ווייזט אָן אויף דער גרויסער הערשענדער נויט אויף דער אויפגאַבע פון דער רעגירונג צו לינדערען די נויט, אויף דעם וואָס די רעגירונג גיט נישט די מעגליכקייט דער לאָדזער זעלבסטפערוואַלטונג נאָרמאַל צו אַרבייטען.

פּרעזידענט זשעמיענצקי זאָגט: די נויט איז טאַקע זעהר גרויס, גרעסער און שרעקליכער ווי מ'קאָן זיך נאָר פאָרשטעלען, אָבער די מעגליכ־קייטען פון מאַגיסטראַט זענען נישטיגע. ביי די דאָ־זיגע מעגליכקייטען קען דער מאַגיסטראַט נישט צו־פרידענשטעלען אַלע אַרבייטסלאָזע, די רעגירונג שטיצט נישט די לאָדזער זעלבסטפערוואַלטונג. די 3 מיליאָן 600 טויזענד זלאָטעס וואָס די רעגירונג האָט שוין צוגעזאָגט דעם לאָדזער מאַגיסטראַט צו באָרגען ווערט אָפּגעשלעפּט אין דער אונבעגרענ־ליכ־קייט (דערווייל ווערען מיר געוואויר, אַז אויב די רעגירונג וועט נישט געבען דעם צוגעזאָגטען קרעדיט, שטעהט די שטאָט לאָדז פאַר אַ באַנקראָט).

נאָך דער דיסקוסיע ווערט אָנגענומען דער פאָרשלאָג פון מאַגיסטראַט וועגען דער בעהייצונגס־אונטערשטיצונג, דער פאָרשלאָג וועגען פערברייטע־רען די אונטערשטיצונג ווערט איבערגעשיקט אין די קאָמיסיע, כדי איהם צו בעטראַכטען און אָפּ־געבען אַ בעריכט אין פערלויף פון צעהן טאָג.

דאַן טרעט דער שטאָט־ראַט צו צו דער פראַגע וועגען בעשטימען

50 טויזנד זלאָטים אויף דעם אונטער־וואַסער־שיפעל „אַנטיסעפּער טרעווי־ראַנוס"

דעם פאָרזיץ נעהמט איבער ד"ר שיפּמאַן. דער פאָר־שלאָג שטאַמט פון ענדעקישען ראַטמאַן כאָנגאָנאָוו־סקי.

דער מאַגיסטראַט און די פינאַנץ־קאָמיסיע ביים שטאָט־ראַט האָבען בעשלאָסען אַז צוליב דעם וואָס דער פאָרשלאָג איז דאָס גאַנצע געשריי פון די נאַ־ציאָנאַליסטען אַזוי גוט פון דער דייטשער זייט ווי פון דער פּוילישער זייט העצט צו קריג, צוליב דעם וואָס דער ענין בעוואַפענונג געהער בכלל נישט צום שטאָט־ראַט. זאָגט זיך דער שטאָט־ראַט אָפּ צו געבען געלד אויף דעם דערמאָהנטען צוועק.

די דאָזיגע פראַגע האָט אַרויסגערופען אַזאַ גרויסע און שטורמישע **פּאָליטישע** דיסקוסיע ווי מ'האָט זי ביז איצט נאָך נישט געהערט אין שטאָט־ראַט. מ'האָט גערעדט וועגען מלחמות וועגען די וואַלדיגע קריגס־העצע אין דער גאַנצער וועלט. סיבות, וואָס פיהרען צו מלחמות, וועגען די גע־

די ראַטמענער פּאַניאַטאָווסקי, וואַשקעוויטש, וואַר־יעוואָדזקי האָבען געהאַלטען זעהר שאַרפע רעדעס געגען דייטשלאַנד.

דאַניעלען האָבען געהאַלטען הערליכע רעדעס געגען אַלערליי שאָוויניסטישע געשרייען און מל־חמה־העצעס, געגען אַלערליי דעמאָנסטראַציעס, וואָס העצען די בעפעלקערונג און וועלכע ענדיגען זיך מיט אָנפאַלען און עקסצעסען, ווי ס'איז געווען אין לאָדז בעת דער אַנטי־טרעווירענוס מאַניפעסטאַציע — פּרעזידענט זשעמיענצקי, וויצע־פּרעזידענט ראַ־פּאַלסקי, די ראַטמענער ליכטענשטיין, האַלענדער־סקי, העמפּנער. אַנדזשעיאַק און אַנד. די דיסקוסיע איז געווען פול מיט שטורמישע מאָמענטען, ס'זענען אַרומגערעדט געוואָרען די גאַנצע פּאָליטישע לאַגע אין דער וועלט און אין פּוילען. מ'האָט אויך נישט פערגעסען אין

עניז בריסק

וועגען וועלכער דער פּרעזידענט זשעמיענצקי האָט גערעדט מיט גרויס אויפרעגונג און פערביטערונג.

דער פאָרשלאָג צו בעשטימען פופציג טויזענד זלאָטיס אויף דעם אונטער־וואַסער־שיפעל ווערט אָפּ געוואָרפען.

2 אַ זייגער ביינאַכט ווערט די זיצונג צוליב דער שפּעטער צייט איבערגעריסען.

—=:o:=—

ציינען פון דער צייט

וואַרשאַ, 8. (טעלעפאָניש פון אונזער קאָר־רעספּאָנדענט). די לאַגע פון די פּריוואַטע לעהרער אין וואַרשאַ ווערט אַלץ ערגער און די אַרבייטסלאָ־זיגקייט צווישען זיי וואַקסט כסדר. צוליב דעם וואָס די מאַטעריעלע לאַגע פון די שוהל־לעהרער איז אויך נישט קיין איבריג גלענצענדע נעהמען זיי אָן פּרי־וואַטע לעקציעס אויסער די שולען און אויף אַזאַ אופן פערשווערען זיי נאָך מעהר די לאַגע פון די פּריוואַטע לעהרער און פערגרעסערען צווישען זיי די אַרבייטסלאָזיגקייט.

אַ דעלעגאַציע פון פּריוואַט־לעהרער האָט זיך דעריבער געווענדעט צום בילדונגס־מיניסטער און איהם געבעטען אַרויסצוגעבען אַ פעראָרדנונג אַז שול־לעהרער זאָלען נישט טאָרען אָננעהמען קיין פּריוואַטע לעקציעס.

די וואַרשאַווער מקואות זענען אין אָרדנונג

וואַרשאַ, 8. (זיפּ) אין צוזאַמענהאַנג מיט דער קאַטאַסטראָפע וואָס איז געשעהן אין דער האָראָ־דאָקער מקוה האָט די אַדמיניסטראַטיווע מאַכט אַ דורכגעפיהרט אַ קאָנטראָל אין אַלע היגע מקואות אויב די קעסלען זענען דאָרט אין אָרדנונג.

די קאָנטראָלע האָט נישט פעסטגעשטעלט קיין שום געפאַהר־צושטאַנד.

טראָצקי וועט קיין נאָרוועגיען נישט קומען

ריגע, 8. (ספּ. טעל.) ווי בעקאַנט האָט טראָצקי בעקומען די ערלויבניש פון דער נאָרוועגישער רעגירונג אַריינצוקומען קיין נאָרוועגיען און דאָר־טען האַלטען אַ רייהע פאָרלעזונגען. דאָס איבערן מיניסטעריום האָט דערויף די ערלויבניש אַרויס־געגעבען. אָבער ווי ס'שטעלט זיך איצט אַרויס ווע־לען די פאָרלעזונגען נישט קענען פאָרקומען. דער נאָרוועגישער קאָנסול אין טערקיי האָט זיך אָפּגע־זאָגט אַרויסצוגעבען טראָצקין די וויזע אויף אַריינצו־פאָהרען קיין נאָרוועגיען.

קאָנפיסקירט די „כווילאַ"

צוליב סטודניצקיס אַרטיקעל וועגען ענין בריסק

לעמבערג, 8. (טעלעפאָניש). ווי בעקאַנט האָט דער בעקאַנטער סענאַטאָר סטודניצקי פּערעפענט־ליכט אַ שאַרפען פּראָטעסט געגען ענין בריסק, היינט האָט די „כווילאַ" דעם פּראָטעסט איבערגעדרוקט און איז דערפאַר קאָנפיסקירט געוואָרען.

די קאָנפיסקאַציע האָט אַרויסגערופען אַ שטאַר־קע ווירקונג בפרט ווייל זי איז פאָרגעקומען צוליב אַנ'אַרטיקעל פון אַ סענאַטאָר.

היינט און פאָלג. טעג!
מיט אַ זיגרייכען ערפאָלג איבער אַלע הויפּט־שטעט פון דער וועלט, האָט גע־וואונען די הערצער און די געדאַנקען פון די צושויער דער אונפערגלייכליכער קעניג פון די זינגערס
Maurice CHEVALIER
וועלכער פערכשופט די צוהערער מיט זיין פּראַכטפולער שטימע און לידער אין פילם א. נ.:
„ליבעס־פּאַראַדע"
די ראָלע פון דער דעספּאָטישער קעניגין פירט אויס די העכליכע און ענטציקענדע
JANETE MAC DONALD
דער פילם איז א ליבעס־ליד פון שענסטען ליבעס־פּאָרל
אָנהויב אין וואָכענטאָג טעג 4 נאָכמיטאָג
שבת און זונטאָג אום 12 אַ זייגער ביי טאָג
פּאָפּולערע פּרייזען.

בעקאַנטמאַכונג

דערמיט מאַך איך בעקאַנט דער געעהרטער קונדשאַפט, אַז מיין פּערפומעריע אויף זאַוואַדזקאַ 11 איז
איבערגעטראַגען געוואָרען אויף 5 זאַוואַדזקאַ 5 = אונטער דער לייטונג פון ה' י. דרוקער
געדענקט, אַז דאָס איז די איינציגע גרעסטע פּערפומעריע
וועלכער וועט זיך בעמיהען צופרידענצושטעלען די געעהרטע קונדשאַפט מיט דעם רייכסטען אויסוואַהל פון דער נייעסטער
קאָסמעטיק צו די צוגענגליכסטע פּרייזען
און איך פערהאָף, אַז די געעהרטע קונדשאַפט וועט אויך ווייטער מיר שענקען זייער צוטרוי, און צייכען
Perfumerja J. DRUKIER, Zawadzka 5, tel. 175-92 מיט אכטונג

איטאליען איז גרייט זיך צו ענטוואפנען

אויב אנדערע לענדער וועלען טון דאס זעלבע

רעדע פון מוסאליני אין קלאנג-פילם

פאריז, 8 (טאו) די פאקס-פילם-געזעלשאפט האט איצט צוגעגרייט דעם ערשטען רעדעוודיגען פילם מיט א פאליטישען אינהאלט. אין דעם פילם טרעט ארויס מוסאליני, וועלכער האלט א רעדע און זאגט צ. אנד.: איטאליען וועט קיינמאל נישט אונטערנעהמען די איניציאטיוו צו א קריג. איטאליען איז גרייט תיכף זיך צו ענטוואפנען מיט'ן תנאי, אז אנדערע לענדער זאלען טון דאסזעלבע".

די פראנצויזישע צענזור און דאס אויסערן-מיניסטעריום האבען זיך לאנג איבערגעלעגט, צי קאן מען דעם פילם דורכלאזען, אזוי ווי אבער מוסאליני האלט א גאנץ פרידליכע רעדע, איז דער פילם ערלויבט געווארען.

געפינען די 6 טויטע פער-שאטעטע טוריסטען

פאריז, 8 (טו) נאך א גרויסער מיה איז געלונגען א הילפס-קאמפאניע פון הונדערט אל-פען-יעגער צו געפינען די טויטע קערפערס פון די 6 פערשיטע פראנצויזישע טוריסטען נעבען בריאנסאן. צווישען די טויטע געפינט זיך א פאטער מיט 2 זיהן. ווי בעקאנט, האבען די 6 טוריסטען געוואלט שבת אריבערגעהן א בארג פון 2000 מע-טער הויך, זיי זענען אבער פערשיט געווארען דורך א שניי-לאווינע. די זוכונגען נאך 4 פראנ-צויזישע סטודענטען, וועלכע זענען אויך אומגעקומען אין דער דאזיגער געגענד האבען קיין רעזולטאט נישט געגעבען.

נייע ווילדע יודען-העצע פון היטלערישען ארגאן

בערלין (יט"א) דער הויפט-ארגאן פון די היטלעריסטען דער „פעלקישער בעאבאכטער" האט ווידער אויפגעהויבען א ווילדע העצע געגען יודען. דער הויפטלאזונג פון דער איצטיגער קאמפאניע איז: די יודען טרייבען דייטשלאנד אין א ציווילע מלחמה און אנארכיע, זיי ווערען דערביי געשטיצט דורך די סאציאליסטען אין זייער אנגריף אויפ'ן דייטשען גייסט. דער „בעאבאכטער" פרובט דערביי אויפרייצען די ארמעע געגען די יודען, שרייבענדיג סאג-טעגליך, אז דריי רייכס-ווערר-זעלנער, וואס זענען די לעצטע טעג בעפאלען געווארען, זענען געווען די קרבנות פון יודישע אנפאלען.

אנ'אלוואלינער זשורנאליסטען-קאנפערענץ

ראחנע (יט"א) דעם 18-טען יאנואר וועט דא פארקומען אין זאל פון קהלה א קאנפערענץ פון וואהלינער יודישע זשורנאליסטען מיט'ן ציל צו שאפען א פעראייניגונג פון אלע זשורנאליסטען, וועלכע זענען צוזייט איבער וואהלין. די קאנפערענץ וועט אויך צוו. אנד. בעהאנדלען די פראגע וועגען ארויסגעבען א פעראייניגטע יודישע טעגליכע צייטונג פאר גאנץ וואהלין.

פאן-איסלאמ'שע קאנפערענץ צו שיצען די א"י אראבער

קאירא (יטא") די פיהרענדע עגיפטישע צייטונג „אל אהראט" טיילט מיט, אז אין עגיפטען, העדזשאס, סיריען, איראק און עבר-הירדן ווערט ארגאניזירט א פאן-איסלאמישע בעוועגונג צו שטיצען די א"י-אראבער. איינגיכען זאל צו דעם צוועק אפגעהאלטען ווערען א קאנפערענץ. די קאנפערענץ שרייבט „אל אהראט" וועט פארקומען אנשטאט דער פריהער געפלאנטער לאנדאנער קאנפערענץ, וועלכע האט געדארפט געפיהרט ווערען דורך אגא-באן. די לאנדאנער קאנפערענץ איז נישט פארגע-קומען צוליב אינעווייניגסטע שטרייטיגקייטען צווי-שען די מוזולמענער.

פאגראם-פלאקאטען אויף די בוקארעשטער גאסען

בוקארעשט (יט"א) אין די בוקארעשטער גאסען האט זיך ווידער בעוויזען א ריזיגע צאהל אנטיסעמיטישע פלאקאטען, בעזונדערס אין די גע-דיכט-בעוואוינטע יודישע קווארטאלען. אין די פלא-קאטען ווערען די יודען בעצייכענט אלס וואמפירען פון רומענישען פאלק. די „אמת'ע רומענער" ווערען גערופען צו נעהמען נקמה. גלייכצייטיג ווערען אין די קאפע-הייזער און רעסטאראנען פערשפרייט גרוי-סע מאסען העץ-ליטעראטור געגען יודען און מא-סאנען. די פאליציי האט אין ערגעץ נישט אינטער-וועני‌רט.

הויכע אויסצייכנונג פון אי-טאליענישען ראבינער

רוים (יט"א) די איטאליענישע רעגירונג האט ערטיילט דעם אבער-ראבינער פון ווענעדיג פראפ. אטא לענגי דעם הויכען קאמאנדאר-ארדען „דעלא קארענא ד'איטאליא". ראבינער פראפ. לענגי איז א פראמינענטע פיגור פון איטאליענישען יודענטום און איז דער אויטאר פון א רייהע וויסענשאפטליכע ווערק.

ארץ-ישראל האט א רייכע צוקונפט

אמעריקאנער ארבייטער-פיהרער וועגען דער צוקונפט פון א"י

ירושלים, (יט"א) אין ארץ-ישראל האבען לעצטענס געוויילט 6 וואכען די פיהרער פון די אמע-ריקאנער יודישע ארבייטער די ה"ה מאיר בראון און יוסף שלאסבערג. די געסט האבען בעזוכט אלע טיילען פון לאנד, געפיהרט פיל געשפרעכען מיט אינ-דוסטריעלער און ארבייטער-פיהרער און האבען אויס-געניצט אלע געלעגענהייטען, כדי צו בעקענען זיך מיט די פערשידענסטע זייטען פון דעם ווירטשאפט-ליכען לעבען פון ארץ-ישראל. זיי האבען אויך בעזוכט עבר-הירדן, וואו זיי זענען גוט אויפגע-נומען געווארען דורך איינציגע אראבישע פיהרער.

אין א געשפרעך מיט'ן יט"א-פארשטעהער האט ה' מאיר בראון ערקלערט צוו. אנד.:

ארץ-ישראל האט נאך א רייכע צוקונפט, נישט קוקענדיג אויף די איצטיגע פאליטישע שוועריג-קייטען. דער מוט און ענטשלאסענהייט פון יודישען ישוב, די פעסטע צוגעבונדענקייט צו זיין ווערק און צו דער אויפגאבע פון שאפען נייע סאציאלע און עקאנאמישע ווערטען זענען די בעסטע גאראנטיע פון דעם ענדגילטיגען ערפאלג. דאס וועלט-יודענ-טום דארף זיין שטאלץ מיט דעם, וואס איז אין א"י דערגרייכט געווארען, בעזונדערס מיט דער סטא-ביליזאציע פון די פערשידענע זידלונגס-פארמען, מיט דער פערשטארקונג פון די קאאפעראטיווע געזעלשאפטען, מיט דעם אויפבוי פון יודישע אר-בייטס-קווארטאלען און מיט'ן ערפאלג פון די פיל אינדוסטריעלע אונטערנעהמונגען, ספעציעל אין חיפה און תל-אביב.

ה' בראון דענקט, אז אמעריקאנער יודען קע-נען נישט זיין צופרידען פון פאליטישע דעמאנ-סטראציעס, אבער איצט מעהר ווי תמיד דארפען זיי ארבייטען פאר דער עקספאנסיע פון קאנסטרוק-טיווער ארבייט, פאר וועלכע עס איז איצט דא אין א"י זעהר א ברייט פעלד. ה' בראון גלויבט, אז די ענגע צוזאמענארבייט פון די אמעריקאנער יודישע ארבייטער מיט דעם יודישען ארבייטער-שאפט אין א"י וועט ברענגען גוטע רעזולטאטען.

די קאלאניזאציע אין קרים און ביראַ-בידזשאן

בעריכט פון „קאמזעט"

מאסקווע, (יט"א) דער „קאמזעט" האט איצט פערעפענטליכט א בעריכט, פון וועלכען עס איז צו זעהען, אז נישט קוקענדיג אויף אלע האפנונגען, וואס דער „קאמזעט" אליין האט געלעגט אויף בירא-בידזשאן, האט ער דאך געמוזט איינזעהען, אז דאס דאזיגע קאלאניזאציע-געביט שטעהט אפ ווייט הינטער דער קרים-קאלאניזאציע, אויף וויפיל עס איז נוגע דער פראגע פון דער יודישער בעפעלקע-רונג אין רוסלאנד צו בעזעצען זיך אויפ'ן לאנד. דער „קאמזעט" האט איצט ארויסגעלאזען 5562 אר-דערס פאר לאנד-איבערוואנדערער פון די געדיכט-בעוואוינטע יודישע צענטרען. פון דער דאזיגער צאהל זענען בלויז 562 ארדערס בעשטימט פאר איבערוואנדערער קיין בירא-בידזשאן, די איבעריגע 5000 זענען בעשטימט פאר עמיגראנטען קיין קרים. פאר די בעזונדערע טיילען פון סאוויעטען-פער-באנד שטעלט זיך פאר די פונאנדערטיילונג פון די ארדערס אויף פאלגענדען אופן: אוקראינע 3250 ארדערס אויף קרים 365 — אויף בירא-בידזשאן, ווייס-רוסלאנד — 750 אויף קרים און 84 — אויף בירא-בידזשאן, גרויס-רוסלאנד — 1000 ארדערס אויף קרים און 182 — אויף בירא-בידזשאן.

מען ערווארט, אז אין די נאהענטסטע טעג וועט דער „קאמזעט" ארויסגעבען א סעריע נייע אר-דערס פאר האנדווערקער, בוי-ארבייטער א. אנד., וואס ווינשען זיך בעזעצען אין בירא-בידזשאן, חיות אין דעם געביט פיהלט זיך א שטארקער מאנגעל אין קוואליפיצירטע ארבייטער.

ארץ-ישראל איז פריי פון אלקאהאליזם

דער פערברויך פון אלקאהאל איז א מינימאלער

ירושלים (יט"א) בעת אין אנדערע לענדער ווערט געפיהרט א העפטיגער שטרייט צווישען די אנהענגער און געגנער פון פראהיביציע און עס ווערט געפיהרט א קאמף געגען דער פערגרעסערונג און צושטערענדער ווירקונג פון אלקאהאליזם, איז ארץ-ישראל אינגאנצען פריי פון אלקאהאליזם, הגם די וויינקעלערס אין ראשון-לציון און זכרון-יעקב רעכענען זיך צו די גרעסטע אויף דער וועלט.

פאר דער מלחמה האט מען עקספארטירט פון ארץ-ישראל פיל וויין און קאניאק קיין רוסלאנד און אמעריקע. דער אינערליכער מארק האט נישט גע-שפילט קיין שום ראל. אבער אויך אין די נאך-מלחמה-יאהרען, ווען עס האט זיך פערגרעסערט די אייראפעאישע בעפעלקערונג אין לאנד און עס איז געשטיגען די בעדייטונג פון אינערליכען הער-ברויכס-מארק אויף וויין און ספארט-ארטיקלען, איז דער דאזיגער פערברויך א מינימאלער, ווי דאס בע-ווייזען פאלגענדע ציפערען:

דער יעהרליכער פערברויך פון אלקאהאל-גע-טראנקען א חוץ ביר, אין א"י דערגרייכט ביז 960,000 ליטער, דערונטער 700,000 ליטער וויין, דער פערברויך אויף א קאפ בעט-עפט אלזא נישט מעהר ווי אנ'ערך 1 ליטער יעהרליך.

די פרובען צו שאפען ביר-ברויעריען אין ארץ-ישראל זענען נישט געלונגען, אנ'ערך א האלב מיליאן ליטער ביר יעהרליך ווערט אימפארטירט פון ענגלאנד און דייטשלאנד. עס איז אויך כדאי צו בעמערקען, אז א געוויסע צאהל מוזולמענער, הויפט-זעכליך דארפסלייט, זענען פולשטענדיגע אבסטי-נענטען.

פוילישע יודען טרעטען אין דאנציג ארויס פון יודענטום

דאנציג (יט"א) אין אפיציעלען „געמיינדע-בלאט", וואס ווערט ארויסגעגעבען פון דער דאנ-ציגער קהלה-פערוואלטונג, איז פערעפענטליכט גע-ווארען א נייע רשימה פון די, וועלכע זענען ארויסגעטרעטען פון יודענטום אדער פון דער יו-דישער קהלה.

צווישען אנדערע, זענען פון יודענטום ארויס-געטרעטען פרל. לידא קאדיש פון ביאליסטאק און געארג מינץ פון קראקא, פון דער קהלה איז ארויס-געטרעטען יעקב יאסינאווסקי פון ביאליסטאק.

יודען אין דער בודאפעשטער שטאט-פערוואלטונג

בודאפעשט (יט"א) דא זענען איצט פאר-געקומען וואהלען צו דער בודאפעשטער שטאט-פער-וואלטונג, כמעט אויף אלע ליסטעס זענען געוועהלט געווארען יודען. ביז איצט זענען זיכער די מאנדאטען פון 17 יודען פון די אינערליכע ליסטעס. עס וועלען אבער נאך צוקומען הן פון די בירגערליכע הן פון די סאציאליסטישע ליסטעס. צוו. אנד. זענען געוועהלט געווארען די בעקאנטע פארקעמפער פון אונגארישען יודענטום: פאול סאנדער, ד"ר בראדי, ד"ר פאפיאן, ד"ר אויגען גאל, ד"ר מארצעל היידו און ד"ר יאהאן וואסאניאי (דער זוהן פון געוו. אונגארישען יוסטיץ מיניסטער ווילהעלם וואסאניאי א רייה יודען זענען אויך געוועהלט געווארען פון דער רעגירונגס-ליסטע.

מזרח-יודען אין דייטשלאנד קעמ-פען פאר זייער גלייכבערעכטיגונג

בערלין (יט"א) אין האנאווער איז די טעג פארגעקומען דער יעהרליכער רייכס-צוזאמענפאהר פון פערבאנד פון די מזרח יודישע ארגאניזאציעס אין דייטשלאנד, אין צוזאמענפאהר האבען זיך בע-טייליגט 57 דעלעגאטען פון אלע דייטשע פראווינ-צען. א בעריכט האט אבגעגעבען ה' פעט. איינער פון די הויפט-פונקטען פון פערבאנדס-פראגראם איז אויסצוקעמפען די גלייכבערעכטיגונג פון די מזרח-יודען אין דייטשען קהלות-לעבען. דער צו-זאמענפאהר האט געשלאסען מיט די וואהלען פון די פערבאנד-ארגאנען.

דער פינאנציעלער קריזיס פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע

לאנדאן (יט"א) צוליב דער שווערער פינאנ-ציעלער לאגע האט די ציוניסטישע עקזעקוטיווע אב-געשטעלט דאס ארויסגעבען איהר פרעסע-ביולעטין, וואס פלעגט ענטהאלטען איבערזיכטען פון דער גאנצער יודישער און אראבישער פרעסע וועגען א"י-פראגען. די ציוניסטישע עקזעקוטיווע האט אר-ויסגעגעבען א קאמוניקאט, אין וועלכען עס ווערט געזאגט, אז די פרעסע איבערזיכטען וועלען ווידער אנהויבען ערשיינען, ווען עס וועלען דערויף ער-לויבען די פינאנסיעלע בעדינגונגען.

ירושלים, 8. (יט"א טעלעגראפיש).

די עקזעקוטיווע פון דער יודישער אגענץ אין א"י האט פערעפענטליכט א מיטטיילונג אז די פענ-סיעס פון די אנגעשטעלטע אין קרן היסוד זענען געקירצט געווארען מיט 25 פראצ. פאר אלע אהן אויסנאהם, א חוץ די וואס זייערע גאזשעס בע-טרעפען וועניגער ווי 10 פונט א חודש.

בריסק, בריסק און ווידער בריסק

וויטערדיגע אפקלאנגען פון די בריסקער געשעהענישען

כמעט א העלפט פון נעכטיגען „ראבאטניק" איז ווידער געווידמעט דער מעשה בריסק. דער נומער ברענגט א צווייטען ארטיקעל פון אלעקסאנדער שוויענטאכאווסקי וועגען די היסטארישע סיבות, וואס האבען גורם געווען די מעגליכקייט פון אזא ערשיינונג, ווי די בריסקער געשיכטע. ווייטער קומט א בריף פון אלטען סאציאליסטישען טוער ד"ר הערמאן דיאמאנד צו די בריסקער ארעסטירטע. דער מחבר פון בריף שרייבט צ. אנד. „אזוי פיל געמיינהייט לגבי די, וועלכע האבען געשאפען דעם קערן פון די קעמפער פאר דער בעפרייאונג פון דער מלוכה, גלויבענדיג, אז די פרייהייט פון דער מלוכה איז די סאמע פרייהייטען פון די בירגער. וואסער שרעקליכער טעות, וואו איז אונזער פוילען, דאס פוילען פון פרייהייט, האנאר, איידעלקייט, ביר-גער - כבוד ?"

ווייטער ברענגט דאס בלאט דעם בריף פון וולאדיסלאוו סטודניצקי אין סאנאטארישען „פשע לאם" און א בריף פון בעקאנטען פוילישען דיכ-טער יוזעף וויטלין (א יוד, א לאדזער), וועלכער שרייבט: „...פון די בריסקער טאטען וואלט די ליטעראטור געקאנט ארויסציהען דיזעלבע מיינונג וועגען אונזער נשמה, וועלכע זי האט ארויסגע-צויגען, ווען עס האט זיך געהאנדעלט וועגען דער רוסישער נשמה. וואס אנבעלאנגט מיך: וואו מ'-שלאגט וועהרלאזע — איז מיין גאנצע סימפאטיע אויף דער זייט פון די געשלאגענע. די סימפאטיע איז אזוי גרויס, אז זי שליסט אויס יעטוועדע גערעכטיגטע אפשאצונג פון די סיבות, פאר וועלכע די געשלאגענע ווערען געשלאגען און די שלעגער שלאגען".

נאך ברענגט דער „ראבאטניק" פון דער קא-טאוויצער „פאלאניא" אנ'ארטיקעל, געווידמעט דעפ. ליבערמאנען. דער ארטיקעל רעכענט אויס די ליי-דען, וועלכע ליבערמאן האט דורכגעמאכט אין בריסק און ענדיגט זיך מיט די ווערטער: „עס קלוי-בען זיך אן אין הארץ פון מענשען געפיהלען, וואס עס פעהלען אויס ווערטער זיי אויסצודריקען. און עס לעבט אין פוילען א קאנאליע, וועלכע האט דעם טרויעריגען מוט צו פערטיידיגען בריסק אלס פא-ליטישען צוג אויפ'ן באדען פון קאמף מיט דער אפאזיציע. און דער דאזיגער קאנאליע פערמאכען אנשטענדיגע מענשען אין פוילען נישט צו דאס מויל".

אויך דער לייט-ארטיקעל פון „ראבאטניק" איז געווידמעט דעם ענין בריסק.

„בריסק, שרייבט דאס בלאט", האט געריהרט דאס געוויסען פון אלע עהרליכע מענשען אין פוי-לען, האט ענטפלעקט די גאנצע מאראלישע פער-פוילטקייט פון לאגער, וואס ווענדט אן בריסקער מעטאדען אין פאליטישען קאמף..

„כדי אבער דער שעהנער אויפריהר פון דער געזעלשאפט זאל נישט בלייבען קיין שטרויען פייער, נאר זאל איבערלאזען נאך זיך פעסטע סימנים, דארף מען די בריסקער מעטאדען אויסראטען פון פוילישען לעבען אומעטום, וואו זיי בעווייזען זיך. און זיי בעווייזען זיך צו אפט און איבער דער גאנצער מלוכה. בריסק האט דערפאר אזוי ווי א בליץ גע-ווירקט אויף דער עפענטליכער מיינונג, ווייל זיינע קרבנות זענען מענשען בעוואוסטע און טיילווייז פאר פוילען זעהר פערדינטע, און די שולדיגע זענען אפיצירען און אונטעראפיצירען פון דער ארמעע.

צי איז די „פאציפיקאציע" פון מזרח-גאליציען נישט קיין מאטען-בריסק ? צי איז דאס שלאגען פון בעשולדיגטע אין די אויספארשונגס-אמטען, דאס פייניגען ארעסטירטע אין די קאמערען, דאס אויס-פרעסען פון זיי ערקלערונגען, איז נישט קיין בריס-קער מעטאדע ?

„אויב בריסק וועט ווערען דער ווענד-פונקט, כאטש אין דעם זין, וואס די געזעלשאפט וועט כאטש רעאגירען אויף אקטען פון באדבארישקייט און פון דערנידעריגען דעם מענשליכען כבוד, דאן וועט מען קאנען רעדען וועגען דער כונה פון בריסק".

ראטגעבער
פאר דער יודישער פאליטיק

די פאָליטיק פון דער איצטיגער רעגירונג אין דער בעציהונג צו יודען נעהמט אָן אין דער לעצטער צייט אַ מאָדנעם געשטאַלט און געהט אַוועק אויף מאָדנע וועגען, מען בעקומט דעם איינדרוק אַז די פאָליטיק האָט נישט קיין פּראָגראַם, וואָס זאָל אַרומנעהמען דאָס גאַנצע פּראָבלעם, נאָר די יודישע פראַגע ווערט בעהאַנדעלט אַזוי צו זאָגען, אַדמיניסטראַטיוו, זי ווערט איבערגעלאָזט דעם איינזעהן, פערנונפט און דערקענטעניש פון די אַדמיניסטראַטיווע אָרגאַנען אויף די ערטער.

אַ רייהע פאַקטען פון דער צייט פון די לעצטע וואַהלען, די נייע פעראָרדנונגען וועגען בויז פון די יודישע קהלות, געוויסע שריט בנוגע די דאָזיגע גמינעס און שטאָט-ראַטען, וואו נאָך דעם פונאַנדערלאָזען די ראַטען האָט מען אויף אַ ספּעציפישען אופן צוגעקליבען די פערזאָנען צו דער אַזוי גערופענער פערוואַלטונג, — דאָס אַלץ בעווייזט בולט, אַז די דאָזיגע פאָליטיק ווענדט אַ חוץ דעם אָן געוויסע מעטאָדען, וועלכע האָבען דעם ציל אָפּצושוואַכען די פּאָליטישע אַקטיווקייט פון דער יודישער געזעלשאַפט. מען פיהרט אונטערהאַנדלונגען מיט געוויסע גרופּען, מ'ערפילט זייערע פערלאַנגען, וואָס טראָגען גראָד נישט קיין ווירטשאַפטליכען כאַראַקטער.

מיר ווילען נישט בעהויפּטען אַז דאָס בעריקזיכטיגען די פערלאַנגען פון געוויסע גרופּען, וואָס עקזיסטירען אין יודענטום איז אַ נישט דערלאָזבאַרע זאַך. מיר ווילען נאָר אונטערשטרייכען דעם אונטערשיד, וואָס ליגט צווישען דער בעריקזיכטיגונג פון רעליגיעזע אינטערעסען און דעם אויסשפּילען איין יודישע גרופּע געגען דער צווייטער אונטער דעם מאַנטעל פון רעליגיעזע אינטערעסען.

אָט דאָס סיסטעם פון רעגירען לויט דעם פּרינציפּ פון „צוטייל און הערש" האָט זיין מקור אין אַמאָליגען גאַליציען און ווערט אָפּגעהיט דורך דער קראָקאָווער גרופּע קאָנסערוואַטיסטען. די גרופּע אונטערשטיצט די רעגירונג, אָבער זי „נעהמט אויף זיך נישט קיין פעראַנטוואָרטליכקייט", דערפאַר ווערט זי אונטערשטיצט פון דער רעגירונג, אָבער צו דער מאַכט ווערט זי נישט צוגעלאָזט. די גרופּע גיט עס עצות דער רעגירונג אין געביט פון דער יודישער פראַגע, אין דער יודען-פראַגע האָט די גרופּע אַ געוויס פּראָגראַם און דאָס דאָזיגע פּראָגראַמעל ווערט אונטערגערוקט דער רעגירונג. דאָס פּראָגראַם זייערס שטיצט זיך מעהר אָדער וועניגער אויף פאָלגענדע יסודות: 1) אַנשטאָט דעם שרייענדיגען אַנטיסעמיטיזם, אַ צילבעוואוסטער אַנטיסעמיטיזם, 2) שטרעבען צו פערקלענערן די יודיש-נאַציאָנאַלע איינפלוסען, 3) א ספּעציעלע פּאָליטיק לגבי די „פינסטערע" הויפּטזעכליך אָרימע יודישע מאַסען, 4) איבערגעבען די קהלות אין די הענד פון די אָרטאָדאָקסען און פון דאָרט אַרויס ווירקען אויף דעם יודישען לעבען, 5) פּאָליטישע הילף פאַר דער גרופּע אַסימילאַטאָרען.

די ברענענדיגע יודישע פראַגען, וועלכע דרינגען אַרויס פון דער אייגענאַרטיגער געשטאַלטונג פון די יודען אין פּוילען, וואָס זענען פערבונדען מיט דער אונגאָרמאַלער פונאַנדערטיילונג פון די יודען איבער די שטעט, מיט דער אייגענאַרטיגער יודישער עקאָנאָמיק, דאָס אַלץ ווערט נישט אַריינגענומען אין די דערמאָנטע יסודות, דאָס געהערט נישט צו זייער פּראָגראַם, פונקט ווי עס עקזיסטירט נישט פאַר זיי דאָס נאַטירליכע רעכט פון די יודען צו נעהמען אַן'אַקטיווען אַנטייל אין דער געשטאַלטונג פון זייער געזעלשאַפטליכען און נאַציאָנאַלען לעבען.

פיל סמנים ווייזען אָן דערויף, אַז די איצטיגע פּאָליטיק פון דער רעגירונג לגבי די יודען שטיצט זיך אויף דער ווייזהייט, וואָס ליגט בעהאַלטען אין אָט דעם פּראָגראַם.

כדי צו זיין גערעכט אין דער אָפּשאַצונג, קאָן מען נישט פערשווייגען אויף דעם אומשטאַנד, וואָס איז אפשר נישט ליב, אָבער דאָך אמת, אַז אויף דער פּאָליטיק פון דער רעגירונג בנוגע אונז ווירקען און האָבען אַן'איינפלוס אויך עטליכע געשמדטע יודען און עטליכע נישט געשמדטע, וואָס שטעהען נאָהענט אָדער רייבען זיך אָן די מאַסגעבענדיגע ספערען, אָט די מענשען, אָפט בעוואוסטזיניגע אָדער אומבעוואוסטזיניגע אַפּטרינניגע און רענעגאַטען, פאַר אונז איינגאַנצען פרעמדע, האָבען לגבי די יודען די געוועהנליכע פּסיכאָלאָגיע פון רענעגאַטען, און זיי פערשטעהען נישט, אַז די דאָזיגע פּסיכאָלאָגיע קאָן מען נישט אָנווענדען בנוגע צו אַ גאַנץ פאָלק.

ד. א.

—‖‖‖=—

5 מענשען אומגעקומען
ביים רייד פון דער איטאַליענישער לופט-עסקאַדרע

רוים, 8 (טו) ביי דעם אַפּפליה פון דער איטאַליענישער פליה-עסקאַדרע פון באָלאַמאַ (פאָרטוגאַליען) צום איבערפליהען דעם אָקעאַן קיין בראַזיליען, זענען פאָרגעקומען 2 שווערע אומגליקס-פאַלען, ביי וועלכע ס'זענען אומגעקומען פינף מענשען. די קאַטאַסטראָפע איז פאָרגעקומען אויף פאָלגענדען אופן: איינער פון די אַעראָפּלאַנען, וועלכער איז געווען אויף אַ הויך פון 500 מעטער איז פלוצלונג אַראָפּגעפאַלען אין וואַסער אַריין. דער מעכאַניקער איז דער'הרג'עט געוואָרען. אַ צווייטער אַעראָפּלאַן איז אַראָפּגעפאַלען מיט 10 מינוט שפּעטער און האָט אָנגעהויבען צו ברענען. די ביידע פּילאָטען: אַ קאַפּיטאַן און אַן אַנדער אָפיציר, דער מעכאַניקער און דער טעלעגראַפיסט זענען אומגעקומען אויפ'ן אָרט.

דער פאליטישער מאמענט
די שטרייקען אין ענגלאנד און אין דייטשלאנד

דאָס נייע יאָהר האָט זיך אָנגעהויבען אונטער'ן צייכען פון צוויי וויכטיגע געשעהענישען: די קויהלענשטרייקען, אָדער ריכטיגער געזאָגט, לאָקאַוטען, וואָס זענען אויסגעבראָכען אין ענגלאַנד און אין דייטשלאַנד.

נאָך דעם העלדיש געפיהרטען און ווייט פערנעמענעם שטרייק פון די ענגלישע קוילענגרעבער אין יאָהר 1926, וואָס האָט געבראַכט צו אַן'אַלגעמיינעם שטרייק אין גאַנץ ענגלאַנד, — און וואָס איז פערשפּילט געוואָרען צוליב דער פחדנות און אומרוהיגקייט, וואָס האָט בעהערשט די אַרבייטער-פיהרער, איז אין אַלע קוילענגרובען איינגעפיהרט געוואָרען אַנ'8 שעה'דיגער אַרבייטס-טאָג.

מאַקדאָנאַלדס רעגירונג האָט זיך אין פערגאַנגענעם יאָהר נאָך אַ ביטערען קאַמף מיט די קאָנסערוואַטיווע איינגעגעבען דורכצופיהרען אַ געזעץ, וואָס זאָל אַביסעל מילדערען די שווערע לאַגע פון די קוילענגרעבער; אַ געזעץ, אַז די אַרבייטס-צייט אין די שאַכטען זאָלען געקירצט ווערען פריהער ביז זיבען און אַ האַלבע שעה און פון יולי דעם יאָהר ביז 7 שעה אַ טאָג.

בעת ס'איז אָבער געקומען די צייט איינצופיהרען דאָס געזעץ האָבען די קוילענמאַגנאַטען זיך געגענגעשטעלט, און געוואָלט רעדוצירען די לוינען פּראָפּאָרציאָנעל צו דער רעדוצירטער אַרבייטס-צייט.

(ס'איז וויכטיג דערביי צו בעמערקען, אַז די לוינען פון די קוילענגרעבער זענען אַזוי אויך מינימאַלע און דאָס אַראָפּרעכענען אַ האַלבע שעה שכירות קען זיך זייער פיינליך אָפּרופען אויף זייער הונגער-בודזשעט. דערצו זענען די אַרבייטס-בעדינגונגען אין די ענגלישע קוילענגרובען זייער שווערע. די גרובען זענען זעהר אַלטע, די אַרבייטער נויטיגען זיך אין אַנ'אַמאָדערניזירונג און אַרבייטען מיט פּרימיטיווע טעכנישע מיטלען).

די אַרבייטער זענען אויף דעם נישט איינגעגאַנגען און ס'האָט שוין געהאַלטען דערביי, אַז ס'זאָל אויסברעכען אַ שטרייק. בכדי דעם קאַמף אויסצומיידען, אָדער ווי געוועהנליך געבען צייט די קוילענמאַגנאַטען צוזיגרייטען זיך צו אַזאַ קאַמף, האָט מען געשלאָסען אַ צייטווייליגען אָפּמאַך, אַז פון יעדע 2 וואָכען זאָל מען אַרבייטען 10 טעג צו 8 שעה, איין שבת צו 7 און איין שבת זאָל אין די קוילען-שאַכטען איינגאַנצען נישט געאַרבייט ווערען.

אין דרום-וועלס איז דער אָפּמאַך געווען גילטיג ביז'ן 1-טען יאַנואַר. די אַרבייטער האָבען איינגעזעהן, אַז פּראָלאָנגירען דעם משונה'דיגען אָפּמאַך, הייסט רעדוצירען זייער בודזשעט אויף אַ האַלבען אַרבייטס-טאָג, מחמת איין טאָג אין צוויי וואָכען אַרבייטען זיי נישט, אָבער בעקומען פאַר דעם אויך נישט בעצאָהלט, אַזוי, אַז עס קומט אויס, אַז דער לוין ווערט במילא רעדוצירט אויף אַזאַ הויך ווי ס'קומט אויס לויט זיבען מיט האַלבע שעה.

דער קאָנפליקט איז אַריבער צום לאַנד-קאָמיטעט פאַר קוילען-אינדוסטריע, וועלכער האָט אויסגעאַרבייט פאָלגענדיגען קאָמפּראָמיס:

די אַרבייטער זאָלען אַרבייטען יעדע וואָך פינף טעג צו זיבען שעה מיט 35 מינוט און שבת בלויז 7 שעה. די לוינען זאָלען בלייבען ווי פריהער.

די קוילען-מאַגנאַטען האָבען דעם פאָרשלאָג אָפּגעוואָרפען און ווילען בשום אופן נישט נאָכגעבען די פאָדערונג, אַז די לוינען זאָלען בלייבען ווי פריהער. דעם 1-טען יאַנואַר (ווי אַ סימן אויף אַ „גוט יאָהר") איז דעריבער אויסגעבראָכען אַ שטרייק פון 150 טויזענד קוילענאַרבייטער, וועלכע האָבען בעשלאָסען דאַסמאָל מעהר נישט צו געבען קיין הנחות די קוילענמאַגנאַטען.

די רעגירונג האָט גלייך אָנגענומען שריט צו ליקווידירען דעם שטרייק. ס'זענען צונויפגערופען געוואָרען די אַרביטראַזש-קאָמיסיעס, צו קיין הסכם איז מען נאָך אָבער נישט געקומען.

אויב דער שטרייק זאָל זיך פערציהען איז דאָ אַ געפאַהר, אַז דער שטרייק פון דרום ענגלאַנד זאָל אַרומכאַפּען אויך שאָטלאַנד און צפון-ענגלאַנד, אַזוי, אַז מיר זאָלען האָבען אַנ'איבערחזרונג פון יאָהר 1926.

בעזונדערס ערנסט ווערט די לאַגע אויך צוליב דעם, וואָס די קאָנפערענץ צווישען די פאַבריקאַנטען און פאָרשטעהער פון פּראָפעסיאָנעלע פעראיינען פון דער באַוועל-אינדוסטריע, וואָס איז פאָרגעקומען אין מאַנטשעסטער איז איבערגעריסען געוואָרען. דער קאָנפליקט איז אַזוי פערשאַרפט, אַז ס'דראָהט די סכנה, אַז שוין היינט מאָנטאָג זאָל אויסברעכען אַ שטרייק אין דער גאַנצער באַוועל-אינדוסטריע.

*

אויך אין רוהר-געביט איז דעם 2-טען יאַנואַר אויסגעבראָכען אַ שטרייק פון די קויהלען-גרעבער, דער גאַנצער דרום טייל איז שוין אַרומגעכאַפּט פון שטרייק. דאָרטמונד, וויטען, עסען, מעלהיים, וואַטענשטיין און אַנדערע שטעט. אין צפון-טייל האָבען פערשטרייקט דערווייל נאָר אַ טייל גרובען.

דער שטרייק איז אויך דאָ, ווי אין ענגלאַנד, אַנ'עוואָרפען געוואָרען די אַרבייטער. די קויהלען-בעלעבאַטים ווילען רעדוצירען דעם אַרבייטס-לוין אויף 12 פּראָצענט. די אַרבייטער האָבען דורכ'ן שטרייק און דורך די 14 אַרבייטער-דעלעגאַטען-קאָנפערענצען געגעבען אַ העפטיגען ווידערשטאַנד די קוילען-מאַגנאַטען. די צאָהל שטרייקענדע דערגרייכט שוין אַרום 70 טויזענד. אין פאַל, ווען ס'וועט די טעג נישט קומען צו אַנ'אויסגלייך, האָבען שוין 300,000 אַרבייטער צוגעזאָגט צו סאָלידאַריזירען זיך מיט די שטרייקענדע און אַרויסגעהען אין שטרייק.

צום ערשטען מאָל אין דער געשיכטע פון שטרייקען זענען אין פאַרטיידיגונג פון די שטרייקענדע אַרויסגעטרעטען מאַסען אַרבייטסלאָזע, וועלכע בעלאַגערען דעם אַריינגאַנג אין די קויהלען-גרובען און לאָזען נישט צו קיין שטרייק-ברעכער.

ביי דער אָנגעשטרענגטער פּאָליטישער און עקאָנאָמישער סיטואַציע אין דייטשלאַנד, ווען די אַרבייטסלאָזיגקייט וואַקסט פון טאָג צו טאָג, ווען נאָר אין די 15 טעג פון 1-טען דעצעמבער ביז'ן 15-טען אין פערגאַנגענעם יאָהר, איז די צאָהל אַרבייטסלאָזע געוואַקסען אויף 278,000, ווען יעדער זיבעטער מענש פון הונדערט שטאַרבט פּשוט אויף די גאַסען פון הונגער, קען דער שטרייק ווערען אַ קול מבשר פון וויכטיגע געשעהענישען אין 1931.

די סאָציאַל-דעמאָקראַטען בעמיהען זיך מיט אַלע כוחות צו מילדערען דעם קאַמף, און האַלטען אָפּ די אַרבייטער פון שטרייקען.

די קאָמוניסטען האָבען אויסגענוצט די אומצופרידענקייט פון דער סאָציאַל-דעמאָקראַטיע און האָבען איבערגענומען די אָנפיהרונג מיט'ן שטרייק.

דער שטרייק האָט געפּועלט, לויט'ן אויסדרוק פון דער בעאַמטהיגטער בערלינער פרעסע, אַ געוואַלדיגען אָפּקלאַנג צווישען די אַרבייטער. אין אַ גאַנצער רייהע ערטער איז שוין געקומען צו בלוטיגע צוזאַמענשטויסען צווישען די אַרבייטער און פּאָליציי.

ה. ט.

„דער זיגער ביי דער מארנע"
דער פערשטארבענער מארשאל זשאפר

(קאָרעספּאָנדענץ פון פאַריז)

וועגען דער ראָלע פון מאַרשאַל זשאָפר אין די אויגוסט-טעג 1914 זענען די מיינונגען פון די ספּעציאַליסטען געטיילט. פיל אומשטענדען פון דעם „נס ביי דער מאַרנע" זענען נאָך נישט אויפגעקלערט. עס איז, למשל, נאָך נישט בעקאַנט, ווער עס האָט אייגענטליך געוואונען די גרויסע שלאַכט ביי דער מאַרנע, צי דער גענעראַליסימוס זשאָפר, וועלכער איז געווען געגען דער ריזיקאַלישער אָפּעראַציע, צי דער גענעראַל גאַליעני, וועלכער האָט צונויפגעשטעלט דעם פּלאַן פון דער שלאַכט, וואָס פון איהר אויסגאַנג איז געווען אָפּהענגיג דער גורל פון פאַריז.

זשאָפר איז יעדענפאַלס אַריין אין דער פראַנצויזישער געשיכטע מיט דעם נאָמען „דער זיגער ביי דער מאַרנע". מיט דעם דאָזיגען אַרעאָל פון נאַציאָנאַלען העלד איז ער אַוועק אין זיין רוה. די רוה האָט זיך פאַר איהם אָנגעהויבען לאַנג פאַר דעם סוף פון דער וועלט-קריג, באַלד נאָך דער מאַרנע. מיט איהם איז מען זיך בעגאַנגען נישט זעהר גערעכטיג, ווען מען האָט איהם אָפּגעשטעלט פון דער הויפּט-אָנפיהרונג מיט דער אַרמעי. אין דער דאָזיגער אומגערעכטיגקייט ליגט מסתם בעהאַלטען די סיבה פון דער אויסערגעוועהנליכער פּאָפּולערקייט, פון וועלכער זשאָפר האָט גענאָסען אין דער אַרמעי און אין פאָלק דער „זיידע זשאָפר" די פראַנצויזען שטעלען זיך אינסטינקטיוו אויף דער זייט פון דעם אומגערעכטיג בעעוולה'טען.

* * *

אין יאָהר 1914 איז זשאָפר פאַר פראַנקרייך געווען יענער רעטער פון פאָטערלאַנד, וואָס אין יאָהר 1918 איז געוואָרען דער מאַרשאַל פאָש, וועלכער איז פריהער געשטאַנען אונטער דער קאָמענדע פון זשאָפר'ען. דער מאַן, וועלכער האָט דיקטירט די דייטשען די בעדינגונגען פון וואָפענשטילשטאַנד, האָט מיט רעכט פערנומען אין דער געשיכטע דאָס ערשטע אָרט, אָבער אויך זשאָפר האָט בעקומען דעם מאַרשאַל-צעפּטער, מ'האָט איהם בעשאָטען מיט כבוד, און פונקט אַזוי ווי פאָש און קלעמאַנסאָ איז אויך ער געווען אָנוועזענד ביי דער ענטהילונג פון זיין אייגענעם דענקמאָל.

דער דענקמאָל איז ענטהילט געוואָרען אין שאַנטיאַי, וואו עס האָט זיך אין די דרייצעהנדיגע טעג פון דער מאַרנע געפונען דער גענעראַל-שטאַב פון דער פראַנצויזישער אַרמעי. זשאָפר איז געקומען קיין שאַנטיאַי אַ טאָג פאַר די פייערליכקייטען, און ער האָט זיך אָפּגעשטעלט אין היסטאָרישען שלאָס קאָנדע; מען האָט פאַר איהם אָפּגעגעבען די זעלבע אַפּאַרטאַמענטען, אין וועלכע ער האָט געוואוינט מיט זעכצעהן יאָהר צוריק. דער אַלטער איז געווען טיף גערירט: וועניג מענשען קומט אויס ביים לעבען צו זעהן זייער אייגענעם דענקמאָל.

אויפ'ן פּלאַץ, וואו עס איז געווען אויסגעשטעלט דאָס מיליטער און וואו עס האָט אויף איהם געוואַרט דער פּרעזידענט פון דער רעפּובליק, איז זשאָפר געקומען אָנגעלעהנט אויף אַ שטעקען, וועלכער האָט אונטערגעשטראָכען, ווי געעלטערט עס איז געוואָרען דער „זיידע זשאָפר".

ס'האָט אויפגעשפּילט די מאַרסעליעזע. פון פּיעדעסטאַל איז אַראָפּגעפאַלען דאָס דרייפאַרביגע לייוונט. זשאָפר האָט זיך אויף אַ ווייל אויסגעגלייכט און האָט אָפּגעגעבען מיליטערישען כבוד דעם אייזערנעם מאַרשאַל... די, וועלכע זענען געשטאַנען נאָהענט, האָבען געזעהען, ווי עס האָט אַ ציטער געטון די האַנד פון דעם מענש, וועלכער האָט דערפיהלט, אַז ער איז אָנוועזענד אויף זיין אייגענער לוויה.

* * *

די נאַכט אונטער דער טריאומפאַלער אַרקע איז איינע פון די אונפערגעסליכע פאַריזער נעכט.

דער קבר פון אומבעקאַנטען זעלנער איז איינגאַנצען בעשאָטען מיט בלומען. אַ הויכער, געלער פלאַם רייסט זיך אַרויס פון דעם אייביג-ברענענדיגען קוואַל. פאַר דעם קבר אַ גיגאַנטישער קאַטאַפאַלק און אויף איהם די טרומנע פון ערשטען פראַנצויזישען סאָלדאַט, פון מאַרשאַל פאָש. הונדערטער טויזענדער מענשען האָבען געשטראָמט צו איין אָרט, צו דער טרומנע אונטער דעם דרייפאַרביגען שטאַנדאַר, און עס איז געווען אַ מאָמענט, ווען די טרומנע האָט זיך אונטער דעם דראַנג פון דעם המון אַ וואַקעל געטון. אין דעם מאָמענט האָב איך דערזעהן דעם מאַרשאַל זשאָפר. ער איז געשטאַנען אין דער עהרענוואַך. דער המון האָט איהם אָפּגעוואָרפען אָן אַ זייט, און צוגעדריקט צו דער אַרקע. ער האָט זיך פערלוירען און צום ערשטען מאָל אין לעבען האָט ער זיך דערפיהלט הילפלאָז, אונמעכטיג. אַ פרוי, וואָס איז געשטאַנען נעבען איהם, האָט אַרויסגעלאָזט אַ ווילדען געשריי און האָט געג'חלש'ט.... אָבער באַלד האָבען אַ בלאַנק געטון די העלמען פון די רעפּובליקאַנער גוואַרדיסטען, עס זענען אָנגעקומען פרישע פּאָליצייאישע בריגאַדעס, און דער המון איז אָפּגעטראָטען, איבערלאָזענדיג אויפ'ן אָרט פערוואונדעטע, היט, שטעקענס, דאַמען-פּאַנטאָפעלעך..

* * *

דער גורל האָט איהם געשאָנקען אַ רוהיגע עלטער, ביז צו 78 יאָהר האָט ער נישט געוואוסט פון קיין קראַנקהייט, ער האָט זיך אויף גאָרנישט בעקלאָגט, נאָר מיט יעדען חודש איז זיין שוואַכקייט געוואָרען אַלץ גרעסער. נאָך דער עפענונג פון דענקמאָל אין שאַנטיאַי איז זשאָפר אַריבערגעפאָהרען אין זיין גוט אין לוסיען, הינטער פאַריז. ער האָט בעקומען אַ פערשטאָפּונג פון די אָדערן, ער האָט שוין נישט געקאָנט געהן, ער פלעגט שוין נישט קומען אויף די זיצונגען פון דער אַקאַדעמיע, אָבער דאָך פלעגט ער יעדען טאָג אויפשטעהן, אַריבערגעהן פון בעט אין פאָטעל און אַרבייטען שעה'ן לאַנג.

דעם 19-טען דעצעמבער האָט ער זיך דערפיהלט שלעכט. אין רעכטען פוס האָבען זיך אָנגעהויבען שרעקליכע ווייהטאָגען. זשאָפר האָט זיך געשטאַרקט. פאַרנאַכט האָט מען איהם אַריבערגעפיהרט אין קליניק, און אין דרייסיג מינוט אַרום האָט מען איהם געלעגט אויף דעם אָפּעראַציאָנס-טיש. איידער מען האָט איהם אַרויפגעלעגט אויפ'ן פּנים די כלאָראָפאָרם-מאַסקע, האָט זשאָפר געזאָגט גאַנץ דייטליך:

— איך בעט די אָפּעראַציע צו האַלטען שטרענג בסוד. איך וויל נישט, אַז מען זאָל וועגען דעם וויסען....

אין משך פון אַ וואָך צייט האָט מען די אָפּעראַציע געהאַלטען בסוד. וועגען זשאָפרס קראַנקהייט האָט מען מיטגעטיילט ערשט דעמאָלט, ווען עס האָט זיך אָנגעהויבען די אַגאָניע.

א. לער.

לאדז, 9 יאנואר 1931

נייער פאלקסבלאט

לאדז, 9 יאנואר 1931

מ'ווייסט, אז מען ווייסט נישט...

די בעגייסטערונג פאר איינשטיין'ען

פון צביון

פופציג צייטונגס־רעפּאָרטערן האָבען אַרומ־גערינגעלט איינשטיינען, ווען ער איז לעצטענס אָנ־געקומען אין ניו־יאָרקער האַפען און זיי האָבען איהם פערשאָטען מיט פראַגען.

ליידער זענען אין די צייטונגען איבערגעגע־געבען געוואָרען בלויז עטליכע פון דעם גרויסען ים פראַגען, וואָס די רעפּאָרטערן האָבען געשטעלט איינשטיינען און מען קען דעריבער נישט וויסען ווי קלוג אָדער ווי נאַריש זיי זענען געווען. אָבער מען קען אורטיילען פון די עטליכע פראַגען, וואָס די צייטונגען האָבען יאָ איבערגעגעבען, אַז דער עולם האָט גאָר גישט פערלוירען, וואָס מען האָט איהם נישט דערצעהלט, וועלכע פראַגען די רע־פּאָרטערן האָבען איינשטיינען געשטעלט. מען קען זעהן פון די איינציגע פראַגען, וואָס די צייטונגען האָבען איבערגעגעבען, אַז די רעפּאָרטערן האָ־בען פּשוט נישט געוואוסט, וואָס צו פרעגען.

עס קען זיין, אַז צווישען די פופציג רעפּאָר־טערן זענען געווען אויך אַזעלכע, וואָס ווייסען יאָ עפּעס וועגען איינשטיינס טעאָריע און האָבען אַ בעגריף וועגען איינשטיינס גרויסקייט, אָבער יענע האָבען זיכער געשוויגען און נישט געשטעלט איינשטיינען קיין פראַגען וועגען זיין טעאָריע. זיי האָבען פערשטאַנען, אַז מען קען שטעהענדיג אויף איין פוס, אָדער נאָך וועניגער, אויף איין פוס־פינגער נישט ערקלערען די טעאָריע פון רע־לאַטיוויטעט אָהער אַפילו דעם בעגריף פון צייט און רוים אַלס אַ פערטע דימענציע.

אָבער טאַקע ווייל די רעפּאָרטערן האָבען גוט געוואוסט, וואָס צו פרעגען איינשטיינען, ווערט דער וואונדער וועגען איינשטיינס גרויסע פּאָפּולאַ־ריטעט נאָך גרעסער. עס איז שווער אָנצעווייזען אויף נאָך איין מענשען אין דער וועלט, וואָס זאָל זיין אַזוי בעריהמט ווי איינשטיין. עס איז אָבער אויך דערביי שווער אָנצעווייזען אויף אַ צווייטען מענשען אויף דער וועלט, וועמען מען פער־שטעהט אַזוי וועניג ווי איינשטיינען.

דער געוועהנליכער צייטונגס־רעפּאָרטער איז נישט קיין גרויסער למדן, אָבער ער איז דאָך זיכער אינטעליגענטער יוי דער דורכשניטליכער בירגער. און עס דאַרף געזאָגט ווערען, אַז הייב־סיגע רעפּאָרטערן פון די ניו־יאָרקער צייטונגען זענען פיל אינטעליגענטער און ווייסען אַ סך מעהר ווי די אַמאָליגע. און אויב די צייטונגס־רעפּאָר־טערן ווייסען אַזוי וועניג און פערשטעהען אַזוי וועניג פון איינשטיינס טעאָריע, היינט וויפיל ווייסט שוין דער דורכשניטליכער אַמעריקאַנער? און דאָך, נישט קוקענדיג אויף דעם, אַזאַ געוואַלדיג גרויסער אינטערעס צו איינשטיינען! פון וואַנען נעהמט עס זיך!

אומגעפעהר מיט אַ יאָהר צוריק האָט מען אין דעם מוזעאום פון נאַטור־געשיכטע אין ניו־יאָרק געוויזען אַ פילם, וואָס האָט געזאָלט ערקלערען איינשטיינס טעאָריע און עס זענען געקומען אַזוי פיל מענשען, אַז מען האָט געמוזט אַרויסרופען פּאָ־ליציי צו מאַכען אָרדנונג. די צייטונגען האָבען זיך דאַן געוויצעלט וועגען דעם „איינשטיין־דאַיאָט“. זיי האָבען געזאָגט, אַז דער עולם האָט מסתמא געמיינט, אַז מען וועט ווייזען, ווי אַזוי מען מאַכט בראָנפען. מאַנכע פון די צייטונגען האָבען עס פרו־בירט צו ערקלערען אַלס אַ טשיקאַווע מאַסען־פסי־כאָלאָגיע: איינער איז געלאָפען, ווייל דער צווייטער איז געלאָפען. עס הייסט, אַז נישט דער בעגעהר צו לערנען און צו וויסען האָט צונויפגעע־בראַכט אַזוי פיל מענשען צום מוזעאום פון נאַ־טור־געשיכטע, צו זעהן דעם פילם, וואָס ערקלערט איינשטיינס טעאָריע, נאָר די אַלט־בעקאַנטע טשיקאַ־ווע מאַסען־פסיכאָלאָגיע, וואָס ווען מען זעהט, אַז איינער און אַ צווייטער לויפט, פאַנגען אָן אַ סך אַנדערע צו לויפען.

פאַר די צייטונגען איז נישט געווען פער־שטענדליך ווי אַזוי עס האָבען אַזוי פיל מענשען זיך פעראינטערעסירט מיט אַ טעאָריע, וואָס זיי פערשטעהען איינגאַנצען נישט, און דערצו נאָך אַ טעאָריע, וואָס האָט איינגאַנצען נישט צו טון מיט דעם טאָג־טעגליכען לעבען און פון וועלכען מען קען נישט דערוואַרטען וועלכע עס איז ענ־דערונגען אין לעבען. אַ טעאָריע, וואָס האָט צו טון מיט מאַטעמאַטישע פיזיק, אסטראָנאָמיע און פילאָזאָפיע און עס וועט נישט קומען קיין שום ענדע־רונג אין אונזער טעכניק, מעכאַניק און מאַשינען־בוי, ווען איינשטיינס טעאָריע זאָל אָנגענומען ווע־רען אין דער וויסענשאַפט פאַר ריכטיג, און עס וועט זיך אויך גאָר נישט ענדערען אין אונזער לעבען, ווען עס וועט זיך אַרויסשטעלען, אַז איינ־שטיין האָט געמאַכט אַ טעות. לויט איינשטיינס רע־לאַטיוויטעטס טעאָריע, איז אַ יאָהר נישט אַלע־מאָל אַ יאָהר און אַ שטונדע נישט אַלעמאָל אַ שטונדע, נאָר אַמאָל קורצער און אַמאָל לענגער. אָבער פאַר פּראַקטישע צוועקען, איז אַ יאָהר אַלע מאָל אַ יאָהר און אַ שטונדע אַלע מאָל אַ שטונדע, און אויב איינשטיינס טעאָריע האָט נישט צו טון מיט דעם טאָג־טעגליכען לעבען און אַפילו נישט מיט דער פּראַקטישער זייט פון דער ווי־סענשאַפט, טאָ פאַרוואָס זאָלען אַזוי פיל מענשען זיך אינטערעסירען מיט דער טעאָריע און ווילען איהר פערשטעהען? מיט איינשטיינס טעאָריע האָ־בען זיך בעדאַרפט אינטערעסירען בלויז ספּעציאַ־ליסטען, טעאָרעטישע פיזיקער, מאַטעמאַטיקער, אַס־טראָנאָמען און פילאָזאָפען, אָבער נישט קיין אַנ־דערע.

נאָר ווען די צייטונגען האָבען געזוכט אַ טשי־קאַווע מאַסען־פסיכאָלאָגיע, האָבען זיי אָבער נישט פערשטאַנען די גאַנץ געוועהנליכע פסיכאָלאָגיע פון מענשען, וואָס האָט אַ שטרעבען און אַ בעגעהר צו וויסען און צו פערשטעהן, נישט אַלע ווילען האָ־רעווען און שטודירען צו וויסען, אָבער, דער בעגעהר צו וויסען איז פערהאַן ביי אַלעמען.

ד יאָיינשטיין־טעאָריע האָט גאַנץ בעזונדערס שטאַרק פעראינטערעסירט דעם עולם טאַקע דערמיט אַליין, וואָס עס איז שווער איהר צו פערשטעהן, און נאָך מעהר דערמיט וואָס עס ווערט וועגען איהר אַזוי פיל גערעדט אַז ס'איז שווער איהר צו פערשטעהן.

די גרעסטע רעקלאַמע פאַר איינשטיינס טעאָ־ריע איז געווען ווען מען האָט ערקלערט אַז בלויז צוועלף מענשען אין דער גאַנצער וועלט קענען איהר פערשטעהן, בלויז צוועלף מענשען אין דער גאַנצער וועלט! דאָס אַליין איז דאָך די גרעסטע סענסאַציע, און עס רופט אַרויס אַ בעזונדערע נייגעריגקייט צו דער טעאָריע, עס איז דאָך אייגפאַך אינטערעסאַנט צו געהן הערען אַזאַ טעאָריע און זעהען, ווי קיינער פערשטעהט איהר נישט.

עס איז אונזאַנגענעהם צו זיצען און צו הערען עטוואָס וואָס איהר פערשטעהט נישט און אַלע אַנדערע פערשטעהען יאָ, אָבער, ווען איהר ווייסט, אַז קיינער פערשטעהט נישט, איז עס פאַר אייך אַ גאַנץ אינטערעסאַנטע ערפאַהרונג. איך האָב אַמאָל אַזאַ ערפאַהרונג אַליין דורכגעמאַכט און איך האָב זיך שטאַרק אַמוזירט. איך האָב געזעהען ווי אַלע פינטלען מיט די אויגען און פערשטעהען א וואָרט נישט און מיר איז געווען אינטערעסאַנט צו קוקען ווי לאַנג זיי וועלען אַזוי אויסהאַלטען.

יעדע גרויסע נייע טעאָריע פעראינטערעסירט נישט בלויז די ספּעציאַליסטען נאָר אויך דעם גרוי־סען ברייטען עולם, ער ווייזט אַרויס אַ נייגעריג־קייט צו וויסען אין וואָס די נייע טעאָריע בעשטעהט און איהר צו פערשטעהן. דער גרויסער ברייטער עולם קען זיך אָבער נישט אָוועקזעצען שטודירען. ער וויל מען זאָל איהם געבען אין עטליכע ווערטער דעם תמצית אָדער דעם עיקר פון דער נייער טעאָ־ריע, אָדער דאָס פאָלק נעהמט אליין אַרויס דעם תמצית און דריקט עס אויס אויף זיין אייגענעם אופן. און אויף אַזאַ שטייגער ווערט עס, אַז די טעאָ־ריע פון סאָציאַליזם פערלאַנגט אַז די רייכע זאָ־לען צוטיילען זייער געלד צווישען די אָרימע; אַז די גאַנצע דאַרווינס טעאָריע בעשטעהט אין דעם, וואָס דער מענש שטאַמט אָפּ פון אַ מאַלפּע; אַז אַלץ, וואָס גאַלילעי האָט געזאָגט איז, אַז די ערד דרעהט זיך און אַלץ, וואָס ניוטאָן האָט געזאָגט, איז אַז די ערד ציהט צו.

יעדער, וואָס האָט אַביסעל געלערנט, ווייס, אַז דער דאָזיגער תמצית זאָגט גאַנץ וועניג וועגען דעם אינהאַלט פון די דערמאָהנטע טעאָריעס און אין מאַנכע פאַלען איז דער תמצית אויך נישט איינ־גאַנצען ריכטיג, אָבער דאָס פאָלק שטעלט זיך צו־פרידען מיט דעם תמצית און מיינט, אַז עס ווייס. איינשטיינס טעאָריע איז אָבער טשיקאַווע דערמיט, וואָס דאָס פאָלק, ווייס, אַז עס ווייס גאָרנישט וועגען איהר, דאָס פאָלק ווייס, אַז עס איז אַ טעאָריע, וואָס קיינער פערשטעהט נישט אויסער צוועלף מענ־שען אין דער גאַנצער וועלט.

ווען איהר וועט אָנטרעפען איינעם, וואָס לייענט אַ צייטונג און פון צייט צו צייט אויך אַ ביכעל און איהר וועט איהם פרעגען אין וואָס אייגענטליך עס בעשטעהט ניוטאָנס טעאָריע, און ער וועט אייך נישט וויסען וואָס צו ענטפערען, וועט ער זיך פיהלען עפּעס אין אַ פערלעגענהייט. עס הייסט, אַז איהר האָט איהם געכאַפּט ביי דער האַגד, אַז ער איז אַנ'עם הארץ, ווען איהר וועט איהם אָבער פרעגען אין וואָס עס בעשטעהט איינשטיינס טעאָ־ריע, וועט ער זיך אַפילו אויף דאָס מינדסטע נישט געפינען אין אַ פערלעגענהייט אייך צו זאָגען, אַז ער ווייס נישט. ער וועט גיכער חוזק מאַכען פון אייך, וואָס איהר זענט אַזאַ יאָלד איהם צו שטעלען אַזאַ פראַגע, וואָרום ווי קומט ער צו וויסען איינ־שטיינס טעאָריע, ווען קיינער ווייס נישט.

אין דער אמת'ען דאַרף מען זיך שטאַרק נישט שעהמען, ווען מען ווייס אויך נישט ניוטאָנס טעאָריע וואָרים אום צו פערשטעהן ניוטאָנס טעאָריע דאַרף מען אַ סך לערנען, און נישט יעדער איינער האָט די בעלעגענהייט עס צו טון, און איז דאָך איינשטיינס רעלאַטיוויטעט־טעאָריע פריהער פון אַלץ אַנ'אויס־בעסערונג פון ניוטאָנס טעאָריע. הייסט עס, אַז עס איז עפּעס דאָרטען דאָ וואָס צו פערשטעהן אין ניו־טאָנס טעאָריע. אָבער אַזוי איז שוין ודאָס, אַז יעדער וואָס פערשטעהט אַביסעל די שוואַרצע פינטעלעך דענקט, אַז ער ווייסט אָדער דאַרף וועניגסטענס וויסען, וואָס ניוטאָן האָט געזאָגט, אָבער עס איז פאַר איהם נישט קיין בעליידיגונג ווען ער ווייס נישט וואָס איינשטיין האָט געזאָגט.

ד ירעקלאַמע פון איינשטיינס טעאָריע, אַז בלויז צוועלף מענשען קענען איהר פערשטעהן, האָט דער רעלאַטיוויטעטס־טעאָריע אַ סך גוטעס געטון, וואָס זי איז נישט אַזוי פערוואולגאַריזירט געוואָרען ביים פאָלק, ווי אַ סך אַנדערע טעאָריעס מען האָט זיך נישט גענומען איבערגעבען דאָס פאָלק דעם תמצית פון דער טעאָריע אין עטליכע ווערטער. פון דער אַנדערער זייט, אָבער, האָט עס געטון שלעכטס, וואָס מענשען האָבען זיך אָפּגעשראָקען פאַר דער רעלאַטיוויטעט טעאָריע און האָ־בען מורא געהאַט זיך אָנצוהערען אָן איהר, ווייל זיי וועלען איהר סיי ווי סיי נישט פערשטעהן.

אין דער ווירקליכקייט קען איינער, וואָס האָט די פעהיגקייט צו פערשטעהן אַביסעל פון אַלע אַנ־דערע טעאָריעס אויך פערשטעהן אַביסעל פון איינ־שטיינס טעאָריע; ווען ער זאָל זיך נעהמען די מיה און זיך נישט אָפּשרעקען עס איז בלויז שווער צו פערשטעהן איינשטיינען גרינדליך, ווייל מ'דאַרף פאַר דעם צוועק האָבען אַ גרויסע פאָרבילדונג, בעזונדערס אין מאַטעמאַטיק, אָבער אַביסעל פער־שטעהן האָבען אַ שטיקעל בעגריף וועגען זיין טעאָ־ריע איז נישט אַזוי שווער.

אָבער איך בין דאָ נישט אויסען אָנצוטרייבען מענשען, אַז זיי זאָלען שטודירען איינשטיינס טעאָ־ריע. מיך אינטערעסירט דאָ בלויז אויסצוגעפינען פון וואַנען עס נעהמט זיך דער געוואַלדיגער אינ־טערעס און די גרויסע בעגייסטערונג פאַר איינשטיי־נען.

נאָר אפשר קומט די גרויסע בעוואונדערונג פאַר איינשטיינען דערפון, וואָס דער עולם ווערט אין אַלגעמיין בעגייסטערט פאַר אַלץ, וואָס איז בע־זונדערס גרויס, מען האָט דעם עולם געזאָגט, אַז איינשטיין איז היינט דער גרעסטער וויסענשאַפטס מאַן אין דער וועלט, און דאָס איז גענוג, אַז ער זאָל ווערען פעראינטערעסירט. דאָס וואָרט „גרעסטער“ איז אַ געוואַלדיגער צויבער־וואָרט, און דאָס איז גראָד אַ גוטע רעקאָמענדאַציע פאַר דעם אַמערי־קאַנער, ער ווערט נישט בלויז בעגייסטערט פאַר דעם גרעסטען פוסבאַל־שפּילער אָדער באָקס־קעמ־פער, נאָר אויך און טאַקע נאָך מעהר פאַר דעם גרעסטען וויסענשאַפטסמאַן.

אינ'ס זכות פון בלאטע

אַ חסידישע מעשה

פון א. פעטשעניק

רבי איציקל ראַדזיווילער איז אַמאָל געקומען אין אַ שטאָט.

זיין אכסניא איז געווען ביים גרעסטען גביר אין שטאָט, וועלכער איז געווען רבי איציקלס אַ הייסער חסיה, און וועלכער האָט פערמאָגט אַ פּרעכ־טיגע וואוינונג.

ס'איז גראָד דאַן געווען אַ בלאָטיגער הערבסט טאָג, און דער גרויסער עולם, וועלכער האָט גע־שטראָמט „מקבל־שלום“ זיין ביים רבין, האָט אָנ־געפּילט די וואוינונג מיט די פערבלאָטיגטע שטיוועל און אָנגעמאַכט אַ חורבן; די טייערע טעפּיכער, מיט וועלכע די ווענד זענען אַרומגעקלעפּט געווען, זענען פון'ם גרויסען דראַנג צוריסען געוואָרען און די קאָסטבאַרע דיוואַנען זענען געוואָרען פול מיט בראָטע.

דאָס בני־בית האָבען דעם פאָטער זייערען גע־מאַכט אַ סקאַנדאַל, און ער ווידער איז אַרויס צום עולם מיט אַ געוואַלד.

ס'איז געוואָרען אַ געדרודער, דער רבי האָט דאָס דערהערט און זיך אָנגעהויבען פרעגען, וואָס דאָ איז.

געוואויר־ווערענדיג, האָט ער גלייך געהייסען דעם משמש פאַקען די זאַכען און געהן זוכען אַנ'־אַנדער אַכסניא.

דער גביר, דער בעל־אַכסניא האָט זיך דער־שראָקען און געוואָרען ווייכער, אָבער דער רבי האָט שוין זיין בעשלוס נישט געוואָלט צוריקציהען, און אויפ'ן אָרט האָט זיך שוין געפונען איינער, וואָס האָט געגרן אָפּגעגעבען פאַר'ן רבין זיין דירה.

פאַר'ן גביר איז עס אָבער געווען אַ גרויסער בזיון, און ער האָט אָנגעהויבען בעטען ממש מיט תחנונים, דער רבי זאָל איהם נישט אָנטון די חרפה, אַזוי, אַז די מקורבים האָבען שוין אַלע געבעטען דעם רבין, ער זאָל איהם מוחל זיין....

דער רבי האָט זיך פערקלערט און דאַן געזאָגט צום גביר:

— איך בין דיר מוחל, אָבער פריהער מוזטו אויסהערען אַ מעשה:

„געווען אַמאָל אויף דער וועלט אַ גרויסער רשע. שלעכט איז ער געווען צו גאָט און צו לייט, נישט געווען איין עבירה, ער זאָל זי נישט גע־ווען איבערטון. קיין אָרימען מענשען האָט ער קיינ־מאָל אויף זיין שוועל נישט אַרויפגעלאָזט. כאָטש ער איז געווען רייך ווי קורח, אַ בייזען הונט האָט ער געהאַט און יעדען, וואָס האָט געוואָלט צוגעהן צו זיין וואוינונג, האָט ער צובּיסען ביז בלוט.

קיין שום זאַך האָט ער נישט געטון, וואָס זאָל כאָטש עטוואָס בערעכטיגען דעם נאָמען מענש, וואָס ער טראָגט. נאָר איין און איינציג מאָל האָט מיט איהם פּאַסירט אַזאַ געשיכטע:

„ס'איז געווען אין שפּעטען הערבסט. די בלאָ־טעס זענען געווען אונערטרעגליך, ווינטען שטאַרקע האָבען געבלאָזען, בייזאַכט פלעגט די בלאָטע אַבי־סעל איינגעפרוירען ווערען, אָבער בייטאָג איז זי צוריק צוגאַנגען.

„אין יענעם טאָג איז געפאָהרען אַנ'אָרימע משפּחה פון איין שטעטעל אין צווייטען. געשלעפּט האָבען זיי זיך אין אַנ'אַלט צובראָכעןביידעל מיט אַ מאָגער אויסגעהונגערט פערדעל. געווען זענען זיי אַ פאַמיליע פון 7 פערזאָן: פאָטער און מוטער מיט פינף קליינע קינדער, נאַקעטע און באָרוויסע, ווי דער שטייגער איז. ס'איז צוגעפאַלען די נאַכט און אַ שאַרף צפון־ווינטעל האָט אַ בלאָז געטון, דאָס פערדעל האָט מיט גרויס מיה געשלעפּט דאָס ביידעל אין דער טיפער בלאָטע, ביז ס'איז ענד־ליך מיד געוואָרען. די עלטערן זענען אַראָפּ פון ביידעל, מיט אַלע כּוחות האָבען זיי אונטער־געשטופּט דאָס ביידעל, זיי זענען אָבער אויך מיד געוואָרען, צוליב'ן טיפען זומפּ. דאָס פערדעל האָט זיך גאָר מיישב געווען און זיך ברייט אויסגעצויגען אין דער בלאָטע און זיך בשום אופן נישט געוואָלט ריהרען פון אָרט... דערווייל איז דער ווינט געוואָרען שטאַר־קער, מיט אַ טרויעריגען געברום האָט ער זיך דורכגעטראָגען, און דאָס ביידעל האָט ביסלעכווייז אָנגעהויבען איינפרירען אין דער בלאָטע. די אָרימע עלטערן זענען בעבעך געווען שטאַרק פערצווייפעלט. וועגען ריהרען זיך פון אָרט האָט קיין רייד נישט געקענט זיין און ביז'ן נאָהענטסטען שטעטעל איז נאָך געבליבען אַ 5—6 קילאָמעטער. און די קינדער ציטערען שוין פאַר קעלט, זיי ווערען אַזש בלאָה, נאָך אַביסעל ווערען זיי פערפרוירען...

„זיי האָבען אָנגעהויבען זוכען עצות: לויפען אין נאָהענטען שטעטעל איז צו שפּעט, ביינאַכט, און ביז וואָס־ווען וועט דויערן אַ פּאָר שעה און די קינדער וועלען אויסגעהן פאַר קעלט און ער־שפּעונג, און דאָ אויב'ן אָרט איז אויך קיין אויס־וועג נישטאָ, — ס'איז אַנדערש נישט אויסגעקומען, אַז אַ משפּחה פון 7 נפשות זאָל אויסגעהן אינמיטען פעלד. אין אָט דעם מאָמענט איז דורך יענעם אָרט דורכגעפאָהרען אין אַ קאַרעטע מיט 2 שטאַרקע פערד דער דערמאָהנטער רשע, זיינע אויגען האָבען געזעהען און זיינע אויערן האָבען פערנומען די פערצווייפעלטע יאָמערן און הילפס־רופען פון דער אָרימער פאַמיליע. ער האָט, ווי זיין שטייגער איז געווען, קיין שום אַכט דערויף נישט געלייגט. אָבער, אַז ער איז אָפּגעפאָהרען אַ קורצע שטרעקע, האָט זיך פּלוצלונג דערוועקט ביי איהם אַ פערבעהאַל־טענע סטרונע פון רחמנות. פאַר זיינע אויגען זענען געשטאַנען די האַלב־פערפרוירענע קינדערלעך און די פערצווייפעלטע יאוש־בליקען פון די עלטערן. און אויף גיך האָט ער אַ געשריי געטון צו זיין לאָקיי ער זאָל אויסשפּאַנען ד יפערד און אַרויס־שלעפּען דאָס ביידעל, אין פינף מינוט אַרום איז דער בעפעהל שוין געווען אויסגעפיהרט, און דאָס ביידעל מיט די אָרימע לייט איז בשלום געקומען אין נאָהענטען שטעטעל.

„אינגיכען איז דער דאָזיגער רשע געשטאָרבען. בעת'ן משפּט האָט מען געבראַכט צוטראָגען זיינע זכיות און חובות. אָבער מעהר ווי דעם איינעם זכות, וואָס ער האָט אַרויסגעשלעפּט דאָס ביידעל, האָט ער נישט געהאַט. דער מליץ האָט געהאַט אַ שווער שטיקעל אַרבייט. פריהער האָט ער גע־פּועל'ט מ'זאָל אַרויפלייגען אויף דער וואָגשאַל אַנטקעגען די חובות די 7 נפשות, וואָס ער האָט געראַטעוועט פון טויט. ס'האָט אָבער קיין ווערט נישט געהאַט אַנטקעגען די פיל עבירות זיינע. דערנאָך איז איהם געלונגען צו דערווייזען, אַז מ'דאַרף דאָס ביידעל מיט'ן פערדעל אויך אַרויפ־לייגען אויפ'ן וואָגשאַל — ס'האָט נאָך אַלץ גאָר־נישט געהאָלפען. מ'האָט שוין געוואָלט אַרויס־טראָגען זיין פּסק־דין, אָבער דער מליץ האָט זיך געבעטען וואַרטען אַביסעל, ער וועט געהן זוכען נאָך אַ זכות.

„אַז ס'איז אַריבער אַ שטיקעל צייט, און דער מליץ איז נישט געקומען, איז מען שוין צוגע־טרעטען אַרויסטראָגען דעם פּסק... אָבער פּלוצלונג איז אָנגעלאָפען דער מלאך־מליץ מיט אַ גרויסער משא אויף זיך. דאָס האָט ער געבראַכט צושלעפּען די גאַנצע בלאָטע, וואו די אָרימע לייט האָבען פערריזנעט.

„— און יודישע בלאָטע איז גאָרנישט? – האָט ער אַ געשריי־געטון, אַרויפוואַרפענדיג די בלאָטע אויפ'ן וואָגשאַל — און.... ס'האָט איבער־געוואויגען“....

— זעהסטו, וואָס דער זכות פון בלאָטע קען אויפטון? — האָט זיך דער רבי געווענדעט צום גביר מיט שאַרפע בליקען, — זעהסטו שוין!!

דער גרויסער סוד

פון וואנען האט זיך גענומען דאס לעבען אויף דער וועלט?

(געדאנקען און בעטראכטונגען)

פון ד״ר א. גינזבורג

פון צייט צו צייט לייענט מען אין די ציי־טונגען א ידיעה, אז דארטען און דארטען האט דער אדער יענער בעריהמטער געלעהרטער ענד־ליך געפונען דעם שליסעל צו דעם סוד פון אלע סודות — צו דעם סוד פון לעבען, ער האט, הייסט עס, ענדליך געפונען דעם ענטפער צו דער פרא־גע: וואס איז אזעלכעס דאס לעבען און פון וואנען האט זיך עס גענומען אויף דער וועלט?

דורך א לאנגע רייה פון אלערליי עקספערי־מענטען, אזוי ווערט דערצעהלט, איז דעם אדער יענעם געלעהרטען געלונגען צו פראדוצירען, אויב נישט צו בעשאפען, אין זיין לאבאראטאריע עט־וואס אזעלכעס, וואס איז עהנליך און האט די זעלבע אייגענשאפטען און אייגענטימליכקייטען פון לעבעדיגע וועזענס, פערשטעהט זיך, אז דא ווערט נישט גערעדט וועגען לעבעדיגע וועזענס מיט פער־שידענע ארגאנען און מיט פערשידענע פונקציעס. דא ווערט גערעדט פון די סאמע איינפאכסטע פאר־מען פון לעבען; פון לעבעדיגע וועזענס, וואס בע־שטעהען אינגאנצען פון איין־איינציגער צעלע. א־בער דאס איז שוין קיין חילוק נישט: לעבען איז לעבען. עס איז גענוג, אז זיי, די דאזיגע וועזענס, נעהרען זיך און פערמעהרען זיך. זיי זויגען איין שפייז און פערמעהרען זיך דורך דעם, וואס זי שפאלטען זיך אויף צוויי.

מיט א פאר צעהנדליג יאהר צוריק איז אזא ידיעה אנגעקומען פון שיקאגא. דעמאלט האט עס געהייסען, אז דער בעריהמטער געלעהרטער ביאלאג לאעב, וואס איז מיט עטליכע יאהר צוריק גע־שטארבען, האט אויסגעפונען דעם סוד. אין זיין לא־באראטאריע, האבען די ציטונגען געשריבען, איז איהם געלונגען צו שאפען, אויב נישט לעבעדיגע וועזענס, איז לעבענס־מאטעריאל — דעם מאטערי־יאל פון וועלכען לעבעדיגע וועזענס בעשטעהן, „פראטאפלאזם“, ווי מען רופט עס. א לאנגע צייט האבען די ציטונגען וועגען דעם גערעדט, ביז זיי זענען פערשוויגען געווארען.

שפעטער איז מיר אויסגעקומען צו לייענען זיינע ביכער וועגען דעם, לאזט זיך אויס, אז ער אליין איז בשום אופן נישט געגאנגען אזוי ווייט, ווי די ציטונגען. ער האט קיינמאל נישט בעהויפטעט, אז איהם איז געלונגען צו שאפען לעבעדיגע וועזענס. דאס האבען די ציטונגען ארי־בערגעכאפט די מאס. ציטונגען האבען שוין אזא טבע, איבערהויפט, ווען עס האנדעלט זיך וועגען א וויסענשאפטליכען ענין. לאעב האט זיך טאקע שטארק אפגעגעבען מיט דער דאזיגער פראגע און האט אויפגעטון זעהר פיל נוצליכע און גוטע אר־בייט, אבער צו דער לעזונג פון דער פראגע איז ער, פונקט ווי פיל פאר איהם, נישט געקומען. דער סוד איז געבליבען א סוד.

איצטער, לעצטענס, איז ווידער געקומען אזא ידיעה אין די ציטונגען. דאסמאל איז די ידיעה געקומען פון קליוולענד, פון דאקטאר קראיל׳ס לאבאראטאריע. „מען האט גענומען“, דערצעהלען די ציטונגען, „אביסעל געהירען פון א אקארשט־ערשט געטויטע חיה. מען האט די געהירען פער־ברענט דורך עלעקטריציטעט ביז עס איז געבליבען דערפון בלויז אביסעל אש. פון דעם אש האט מען ארויסגענומען געוויסע זאלצען און אנדערע עלעמענטען. דערצו האט מען צוגעלייגט אביסעל „פראטעין“, און דעם גאנצען געמיש האט מען געשטעלט אונטער אן׳עלעקטרישען שטראם. צו דער גרויסער איבעראשונג פון די וויסענשאפטס־לייט איז דערפון געווארען אן „עטוואס“, וואס האט אלע אייגענטימליכקייטען פון א לעבעדיגער צעלע. דער דאזיגער „עטוואס“ האט איינגעזויגט שפייז און האט זיך גענומען פערמעהרען דורך דעם פראצעס פון שפאלטען זיך“.

וויל איך דא נישט רעדען וועגען ד״ר קראילס עקספערימענט. מען וועט מוזען ווארטען ביז דאק־טאר קראיל וועט אליין דערצעהלען וועגען דעם. אויף די ציטונגען קען מען זיך נישט פערלאזען. זיי האבען שוין קאליע געמאכט דעם עסק דער־מיט אליין, וואס זיי דערצעהלען, אז מען האט צו די זאלצען און די אנדערע עלעמענטען צוגע־לייגט אביסעל „פראטעין“.... „פראטעין“ איז אן׳־ארגאנישער, לעבעדיגער, שטאף און נישט קיין טויטער אדער אונארגאנישער שטאף, ווערענד די גאנצע פראגע בעשטעהט אייגענטליך אין דעם, ווי אזוי איז פון טויטען שטאף געווארען א לע־בעדיגער.

* * *

די פראגע ווי אזוי דאס לעבען איז ענט־שטאנען אויף אונזער פלאנעט איז איינע פון יענע פראגען, וועלכע האבען אלעמאל אינטערעסירט דעם מענשען. דער מענש האט אין פערשידענע צייטען געגעבען אויף דעם פערשידענע ענטפערס, לויט דעם ווי ער האט געוואוסט און פערשטאנען די ארומיגע נאטור. דער אלטער ענטפער איז אונז אלעמען בעקאנט: גאט האט בעשאפען. די וויסענ־שאפט האט זיך מיט דעם דאזיגען תירוץ נישט גע־וואלט בעגנוגענען, אבער ביז איצטער האט זי אויף דעם נישט געקענט געבען קיין גענויען און בעשטימטען ענטפער. אלץ, וואס די וויסענשאפט האט צו זאגען וועגען דעם דאזיגען ענין, זענען נישט מעהר ווי השערות, וועלכע זענען אין תוך גענומען פונקט אזוי גוט אדער פונקט אזוי שלעכט, ווי די אלטע השערה פון שאפונג. דערפאר טאקע געפינען זיך א רעכט ביסעל געלעהרטע, וואס ווי־לען זיך נישט בעשעפטיגען מיט דער דאזיגער פראגע. ז׳, די דאזיגע פראגע, מיינען זיי, שטעהט

אויסערהאלב די גרעניצען פון דער וויסענשאפט. דאס איז איינע פון יענע פיל רעטענישען, וואס רינגלען אונז ארום און וואס וועלען אייביג פאר אונז בלייבען טיפע סודות.

צווישען די לעצטע געלעהרטע געפינט זיך אויך אזא מענש ווי דארווין. איך דערמאהן דא מיט א כיוון דארווינס נאמען, ווייל נאר א סך מענשען זענען מיט דער מיינונג, אז „דארווין האט שוין בעוויזען, ווי דאס לעבען איז ענטשטא־נען“. דאס איז א גרויסער טעות. דארווין האט דאס גארנישט פרובירט צו בעווייזען. ער האט זיך אויסדריקליך אפגעזאגט דערפון, ווייל דאס קען, נאך זיין מיינונג, נישט בעוויזען ווערען.

דארווין האט זיך נישט אפגעגעבען מיט דער פראגע פון דער ענטשטעהונג פון לעבען. ער האט זיך בלויז אפגעגעבען מיט דער פראגע פון דער ענטוויקלונג פון ד ימינים.

די טעאריע וועגען דער ענטוויקלונג פון די מינים פאנגט אן איהר פארשונג פון דער צייט ווען דאס לעבען האט שוין עקזיסטירט. זי זוכט צו בעווייזען די בהדרגה׳דיגע ענטוויקלונג פון די פערשידענע מינים איינער פון דעם אנדערען, פון די איינפאכסטע לעבענס־פארמען, פון דער איין־צעליגער חיה׳לע ביז די פערשידענע פילפאכיגע און קאמפליצירטע לעבענס־פארמען, וואס מיר זעהן איצטער. די ענטוויקלונגס־טעאריע זוכט בלויז אויס צופארשען און נאכצופאלגען די אלע פערשידענע מדרגות, וואס די לעבעדיגע האבען דורכגעמאכט אין פערלויף פון זייער היסטאריע. זי זוכט אויס־צוגעפינען די אלע ענדערונגען, וואס זענען אין זיי פארגעקומען.

דאס האט קיין שום שייכות נישט מיט דער פראגע, ווי אזוי און אונטער וועלכע אומשטענדען איז דאס לעבען בכלל, די איינפאכע איין־צעליגע חיה׳לע, די איינפאכע לעבענס־מאטעריע, — ווי אזוי איז דאס לעבען בכלל ענטשטאנען? אין אנ־דערע ווערטער, ווי אזוי האט עס פאסירט, אז דאס אונארגאנישע, דאס טויטע, איז פערוואנדעלט געווארען אין ארגאנישען, אין לעבעדיגען מא־טעריאל?

* * *

עס זענען וועגען דעם דא פערשידענע השערות, איינע איז די השערה פון דעם דייטשען געלעהר־טען העקעל. ער מיינט, אז אין דעם לעבען פון אונזער פלאנעט, לאמיר זאגען מיט הונדערטער מיל־יאנען יאהרען צוריק, איז געווען א צייט, ווען די אומשטענדען, קלימאטישע און אנדערע, זענען גע־ווען אזעלכע, אז עס איז מעגליך געווען, אז טוי־טער מאטעריאל זאל פערוואנדעלט ווערען אין לעבעדיגען. ווען מיר וואלטען איצטער אויף א קינסטליכען אופן געקענט האבען די זעלבע אומ־שטענדען, וואלטען מיר געקענט אויך איצטער פער־וואנדלען טויטען אין לעבעדיגען מאטעריאל. אויף דעם סמך פון דער דאזיגער השערה, ווערען דאס געמאכט די אלע עקספערימענטען אין די פערשידע־נע לאבאראטאריעס, — די עקספערימענטען פון פראפעסאר לאעב און פון דאקטאר קראיל. דער־ווייל איז עס אבער נישט מעהר ווי אן׳השערה. ביז איצטער איז נאך נישט געלונגען צו פערוואנד־לען טויטען מאטעריאל אין לעבעדיגען.

א צווייטע השערה איז, אז דער גאנצער וועלט־רוים איז פול מיט פערשידענע לעבענס־קערנדלעך סיי פון בעלי־חיים און סיי פון צמחים, און אז די דאזיגע לעבענס־קערנדלעך ווערען דורך פער־שידענע אורזאכען פערווארפען אויף די פערשי־דענע הימלשע קערפערס. און אויב זיי געפינען דארטען א גינסטיגען פלאץ מיט גינסטיגע אומשטענ־דען (קלימאטישע און אנדערע), פאנגען זיי זיך אן צו פערמעהרען און צו ענטוויקלען.

לויט דער ערשטער השערה איז געווען א צייט, ווען קיין לעבען איז נישט געווען. דאס לעבען האט זיך ארויסענטוויקעלט פון דער טויטער מא־טעריע. לויט דער צווייטער השערה האט די לע־בעדיגע מאטעריע עקזיסטירט פון אייביג אן, האנד־אין־האנד מיט דער טויטער מאטעריע. די לעבענס־מאטעריע האט זיך נישט ארויסענטוויקעלט פון דער טויטער, פונקט ווי די טויטע מאטעריע האט זיך נישט ארויסענטוויקעלט פון דער לעבעדיגער.

עס איז אויך דא א דריטע השערה, וואס בע־שטעהט אין דעם, אז די טויטע מאטעריע איז גע־קומען פון לעבעדיגער מאטעריע. פון אנפאנג, הייסט עס, איז אלץ געווען לעבעדיגע מאטעריע, דורכאויס לעבען. שפעטער דורך פערשידענע אונ־גינסטיגע אומשטענדען איז א טייל פון דער לע־בעדיגער מאטעריע געווארען טויט.

ווי איהר זעהט זענען פערהאן פערשידענע השערות וועגען דער פראגע פון ענטשטעהונג פון לעבען אויף דער וועלט. איין השערה איז אזוי גוט אדער אזוי שלעכט, ווי די צווייטע. איהר קענט זיך אויסקלייבען וועלכע פון זיי איהר ווילט. זיי זענען איינע פונקט אזוי „וויסענשאפטליך“ ווי די אנדערע.

די פראגע ווי אזוי איז דאס לעבען ענטשטא־נען אויף אונזער וועלט איז נאך עד היום געבלי־בען אונפערענטפערט, און איך צווייפעל שטארק, אויב עס איז געלונגען דעם דאקטאר קראיל איהר צו פערענטפערן.

איבער א שוויגער

(סקיצע)

פון ה. מיכאל

אננא, זיצענדיג ביי איהר חתן אויף די קניע, האט איהם איינמאל א זאג געטון צווישען צוויי קושען:

— ווייסט, העניי, די מאמע שרייבט, אז זי וויל קומען צו פאהרען צו בעקענען זיך מיט דיר...

— א־הא! — האט פריידיג געזאגט דער חתן און אנגעלעהנט זיך רחבות׳דיגער אין שטוהל. — זעהר, זעהר צופרידען! זעהר אנגענעהם צו בע־קענען זיך מיט דיין מאמען.... מיט מיין קינפטיגער שוויגער!....

און זיי ביידע האבען זיך פונאנדערגעלאכט.

העניי האט ליב געהאט, ווען אננא האט גע־לאכט. דאן פלעגען זיך אויף איהרע קיילעכדיגע ראזע בעקלעך מיטאמאל בעוויזען קליינע חן־גריבלעך און פון צווישען די קארשענדיגע ליפלעך פלעגען א בליאסק טון צוויי שורות קליינע צייהנ־דלעך.

פון דעמאלט־אן פלעגט ער זי פון צייט צו צייט א פרעג טון:

— נו, וואו־זשע איז די שוויגער?..

אננא פלעגט לאכען:

— אט, אט, נאך א פאר טעג. האב געדולד...

ענדליך איז אנגעקומען דער טאג, ווען ביידע יונגע, פערליבטע און גליקליכע זענען געפאהרען בעגעגענען . „שוויגער“.

העניי האט זיך יענעם טאג אנגעטון זעהר עלעגאנט. ער האט זיך אפילו געמוזט מודה זיין פאר זיך אליין, אז ער האט אביסעל געציטערט: און טאמער וועט ער נישט געפעלען ווערען זיין קינפטיגער שוויגער? צי וועט דאס איהם נישט קאליע מאכען אין זיין אננאס אויגען?

אויפ׳ן וואקזאל האט ער זיך אלע ווייל צו־געפוצט, ער זאל אויסזעהן שעהנער. אננא האט די גאנצע צייט געשטשעבעטשעט ווי א פויגעלע. ענדליך איז אנגעקומען דער צוג.

— איז דאס נישט זי?... אפשר די?.... — האט ער געפרעגט אננאן וועגען יעדער ווירדיגער עלטערער דאמע, וואס איז אויסגעשטיגען פון וואגאן.

פלוצלונג האט אננא א געשריי געטון און איז פערשוואונדען געווארען צווישען געמיש פון מענ־שען און פעקלעך. און אין א ווייל ארום האט ער זיך מיטאמאל דערפיהלט אין עמיצענס הייסע ארעמס.

פאר איהם איז געשטאנען א דיקליכע, א סול־לייביגע פרוי און האט פרעהליך געשטשעבעטשעט:

— אניטשקא! אט דאס איז ער! איך האב איהם גלייך דערקענט לויט דיין בעשרייבונג!..

דאס איז געווען די שוויגער.

העניי האט פון אונערווארטקייט מכמעט געשוויגען. עפעס האט ער זי זיך פריהער פאר־געשטעלט פאר אן׳עלטערער דאמע — און דאס איז גאר געווען נאך א גענוג יונגע פרוי, און עפעס אזוינס איז געווען אין איהר, וואס האט זיך איהם גלייך געווארפען אין די אויגען, נאר וואס אייגענטליך דאס „עפעס“ איז — האט ער נישט געקאנט דערקלערען אויפ׳ן ארט.

ערשט ווען ער איז געזעסען אין דער טעקסי אנטקעגען דער קינפטיגער שוויגער און האט זיך גוט צוגעקוקט צו איהר, האט העניי אויסגעפונען און בעשטימט דאס, וואס ער האט נישט געקאנט אנרופען אויפ׳ן ערשטען בליק:

זיין שוויגער איז מערקווירדיג עהנליך אויף אננאן...

און א מאדנע זאך: אין דער דאזיגער עהנ־ליכקייט איז געווען עפעס אונאנגענעהמעס פאר איהם.

זי, די שוויגער, האט אויסגעזעהן ווי א קא־ריקאטור פון אננאן, — מיט די זעלבע געזיכטס־שטריכען, נאר אין א צושוואומענער פארם. די זעלבע קליינע וואוקס, דאס זעלבע געשטאלט, — נאר דאס, וואס ביי אננאן איז געווען יונג און שטייף און אנגעצויגען, האט ביי דער שוויגער, פון שווערקייט פו ןפעטס, צוקראכען אראפגעהאנ־גען. דער זעלבער שמייכעל און געלעכטער, נאר ווען ביי אננאן האבען בשעת מעשה צווישען די קארשענדיגע ליפלעך געבליאסקעט צוויי שורות ווייסע צייהנדלעך, האבען זיך דא, ביי דער שווי־גער, טויט געווייסעלט צוויי שורות גלייכע, שוין צו־גלייכע, אויסגעצייכענט פיין געמאכטע פאלשע צייהנדלעך....

און אפילו די גריבלעך אויף די באקען זע־נען געווען די זעלביגע, נאר דא, ביי דער שוויגער, האבען זיי זיך אומגעוואנדעלט אין צוויי לעגגליכע קנייטשעלעך, וואס האבען זיך געצויגען אראפ אי־בער ביידע באקען.

— גאט מיינער! ווי עהנליך זיי זענען איינע אויף דער אנדערער! — האט זיך איהם געטראכט און עס איז איהם געווארען אלץ מעהר און מעהר אונאנגענעהם.

די שוויגער האט אהן אויפהער געלאכט.

— וואס לאכט זי עס אזוי? — האט ער אונ־צופרידען א טראכט געטון און דא טאקע האט ער זיך דערמאהנט, אז אויך אננא האלט אין איין לאכען....

מיט נייגעריגקייט און מיט אלץ מעהר און מעהר אנוואקסענדער פיינדליכקייט האט ער בע־טראכט די שוויגער — און אז זיי זענען צוגעפאה־רען צום הויז, איז ביי איהם אין קאפ שוין גע־ווען פארטיג א געדאנק, — א פראגע:

— נישט שוין־זשע וועט אויך אננא זיין פונקט אזעלכע?...

עס איז נישט אוועק קיין דריי טעג, ווי העניי האט שוין אנגעהויבען אויסצומיידען די שוויגער זיינע. עס איז איהם ממש געווען דערווידער צו קוקען אויף איהר בייזאנד מיט אננאן. ביז ער האט זיך שוין מעהר נישט געקאנט איינהאלטען און האט א זאג געטון מיט א קרומען שמייכעל:

— איהר זייט מורא׳דיג עהנליך, איינע אויף דער צווייטער!...

ביידע פרויען האבען זיך פונאנדער־געלאכט איינצייטיג און אינגאנצען איינארטיג. און העניי איז צום ערשטען מאל, זינט ער קען זי, געווען אונאנגענעהם און פריקרע דאס געלעכטער פון זיין כלה. איהרע חן־גריבלעך אויף די באקען האבען איהם אפגעגארט. ער האט דאס שוין איצט געוואוסט, ער האט שוין געזעהן, ווי זיי וועלען אויס זעהן שפעטער מיט עטליכע יאהר...

ער האט אנגעהויבען צו בעמערקען אויך אין זייערע כאראקטערס עהנליכע שטריכען. די שווי־גער, האט ער בעמערקט, איז געווען א קארגע. און זיין אננא, די ליבע, שפארעוודיגע אננא, וואס פלעגט איהם אזוי ליבליך אויס׳ן זוסר׳ן פאר יעדען איבעריג אויסגעגעבענעם ביסעל געלד, — צו אל־דע רוחות, זי איז אויך א קארגע! אוודאי איז זי א קארגע, נאך פריהער האט ער דאס פשוט נישט געזעהן.... די שוויגער איז געווען נישט קיין אי־בערגעשפיצטע, א נארישוואטע פרוי. און אננא... יא, די שוויגער האט איהם געעפענט די אויגען אויף זיין כלה.

— אט וואס פאר א מענש זי איז! — האט זיך געדאכט, ווי די שוויגער וואלט געזאגט. — קוק אויף מיר — אט דאס איז זי אין איהר נאטיר־ליכען אויסזעהן, אהן בעפוץ, אהן פאלשע פלי־טערלעך, און פייקט אזעלכע וועט זי זיין — ווארט נאר צו אביסעלע...

און איינמאל, ווען ער האט זיך בעמיהט א־רויסצורופען אין זיך דאס פריהערדיגע ליבע גע־שטאלט, האט ער מיט שרעק פלוצלונג דערפיהלט אז צוזאמען מיט דעם ראזע פנימ׳על פון אננא, שווימט ארויס דאס ברויגליכע פנים פון איהר מוטער, אננאס ראזעווע פארב איז ביי יעדער אומ־געוואנדעלט געווארען אין א ברויגליכער קאליר). די ביידע פנימ׳ער האבען זיך בעגעגענט, צוזאמענ־געגאסען, און איהם האט זיך שוין געדאכט, אז ער קושט אין דער מחשבה נישט אננאן, נאר די שוויגער....

— איך געה פון זינען אראפ, צי וואס!... — האט ער א טראכט געטון, און מיט נאך עטליכע טעג שפעטער האט ער געשריבען דער כלה:

„ליבע אננא!

„צי קענסטו מיך פערשטעהן? איך בין נישט קיין אויסוואורף, נישט קיין בעטריגער, איך האב דיך באמת ליב געהאט און געוואלט הייראטען... ביז עס איז נישט געקומען צו פאהרען די שוויגער

„ווי עהנליך איהר זענט איינע אויף דער צווייטער!

„אננא! איך ווייס שוין נישט, וואו דו ביזט און וואו זי איז, אפשר בין איך פון זינען אראפ?

„אבער איך קאן שוין נישט הייראטען זי מיין איך—דיך, מיין איך—אייך ביידע!...

„דו פערשטעהסט: איך ווייס: וואסערע דו וועסט זיין, ווען דו וועסט אביסעל עלטער ווערען, איך זעה דיך דורך־און־דורך, אפילו, דאכט זיך, דיין אונגעווייד, עס איז מעהר נישטא קיין גע־היימניש אין דיין שמייכעל, אין דיין געלעכטער, דיינע חן־גריבלעך אויף די באקען, וועלכע איך האב אזוי ליב געהאט צו קושען, זענען נישט מעהר ווי לענגליכע קנייטשלעך, וואס ציהען זיך אראפ איבער די אראפהענגענדיגע באקען, און דיינע צייהנדלעך. אננא, די צייהנדלעך דיינע—

אַ לייכטזיניגע פרוי

ערצעהלונג

פון נ. פּאָלאַר

מען איז געזעסען אין רויכער־צימער, — לויטער מענער, — נאָך אַ פיינעם מיטאָג, וואָס מען האָט געהאַט היבשליך בענעצט מיט יענעם סאָרט געטראַנקען, וואָס צינדען דאָס בלוט און די פאַנטאַזיע.

מען האָט גערעדט פון לייכטזיניגע פרויען. דורך דעם געדיכטען רויך פון די סיגאַרען זענען איינס נאָך איינס אויפגעגאַנגען אין דער לופט יענע לייכטע, לייכטע מעשה'לעך, וואו די מענער זענען די העלדען, די „קנאַקערס", און די פרויען ווערען געמאָלט שוואַרצער פון שוואַרץ...

מיטאַמאָל איז פרענק אַלבאָם אַרויסגעקומען פון זיין פערטראַכטקייט און האָט, צו דער גרויסער איבעראַשונג פון אַלע אַרום, גענומען דאָס וואָרט.

פרענק אַלבאָם איז צווישען פריינד געווען בעוואוסט אַלס שווייגער און גוטער צוהערער, וואָס האָט געוואוסט ווי אַזוי צו פערוואַנדלען מענשליכע רכילות־טרייבעריי, אמת'ע און אויסגעטראַכטע זאַכען, אין גאָלדענע רענדלעך. ער איז געווען אַ שרייבער, וואָס האָט בעדאַרפט צושטעלען צום דרוק דריי ראָמאַנען אַ יאָהר און עטליכע ערצעהלונגען אַ וואָך, איז ער, דעריבער, שטענדיג אַרומגעגאַנגען, ווי אַ הונט, מיט אָנגעשפּיצטע אויערען און האָט זיך איינגעהערט.... אויך זיינע אייגענע ערפאַהרונגען מיט די ליבע בעשעפענישען, וואָס פלעגען אַדורכגעהן דורך זיינע פערליבטע הענד, זענען געווען פאַר איהם נישט מעהר ווי מאַטעריאַל, טעמעס צום שרייבען. קיינער וואָלט זיך נישט געקענט דערמאָהנען, אַז פרענק אַלבאָם זאָל האָבען אַמאָל פערלוירען אין געזעלשאַפט אַ וואָרט וועגען זיך, וועגען זיין אינטימען לעבען. ער האָט, אַ פּנים, געהאַלטען פון דעם כלל, אַז אַ שרייבער טאָר נישט האָבען קיין לאַנגע צינג,, מעשיות זענען געלד.... מעשיות בעדאַרף מען אָנשרייבען, אַזוי פיל און אַזוי פיל פאַר אַ וואָרט, נישט אַוועקלאָזען זיי מיט'ן ווינט, אַז אַן'אַנדער שרייבער, אַ שנעלערער פון איהם, זאָל זיך צואיילען און עס פריהער אויפשרייבען....

מיטאַמאָל האָט פרענק אלבאם זיך אויפגעכאַפּט און גענומען רעדען, דערצעהלען אַ מעשה פאַר גאָרנישט. אָבער איין מאָל איז נאָך נישט קיין געוואוינהייט, און אלבאם האָט טאַקע אַליין ערקלערט ווי אַזוי עס קומט, וואָס ער וויל פּלוצלונג זיך צעצעהל'ען פון אַ'אינטערעסאַנטען פאַל, וואָס האָט מיט איהם אַליין פּאַסירט:

— דאָס וואָס איך וויל אייך דערצעהלען — האָט ער אָנגעהויבען, — איז באמת מיינע אַ פערזענליכע איבערלעבונג. איך האָב קיינמאָל נישט געקענט פועל'ן ביי זיך צו מאַכען דערפון אַן'ערצעהלונג. ווען אַזאַ ערצעהלונג וואָלט אַריינגעפאַלען אין איהרע הענד, איך מיין, אין די הענד פון דער העלדין, וואָלט זי עס מיר קיינמאָל נישט מוחל געווען... זי וואָלט מיט רעכט מיך געקענט האַלטען פאַר דעם נידעריגסטען, אומדאַנקבאַרסטען מענשען, וואָס האָט אַמאָל געלעבט אויף גאָטס ערד, פאַר אַ מענשען אָהן געפיהל און געוויסען.... איינמאָל האָב איך, נישט ווילענדיג, זי שטאַרק בעליידיגט. איך בין, אמת, געווען גאָט די נשמה שולדיג, דאָך האָב איך זיך גאָר נישט געקענט אויסקויפען פון איהר, און איך וואָלט זעהר נישט וועלען צום צווייטען מאָל אַרויסרופען געגען זיך איהר צאָרן....

„עס איז אמת, אַז עס זענען פערהאַן לייכטזיניגע פרויען. עס איז אָבער אויך אמת, אַז ס'רוב מענער, אָדער כמעט אַלע, הויבען נישט אָן צו פערשטעהן די געהיימע מאָטיווען, וואָס בעוועגען אַ פרויס האַרץ. נישט אַלע אַזוי־גערופענע לייכטזיניגע פרויען זענען גלייך. עס זענען פערהאַן פערשידענע סאָרטען. אַ סך פרויען, וואָס מיר האַלטען זיי פאַר לייכטזיניג, געהען איבער פון מאַן צו מאַן דווקא נישט צוליב פערדאָרבענקייט פון געפיהל.... זייער לייכטזין איז אַמאָל, פערקעהרט, אַ סימן פון זעלטענע מעלות. אָהן דעם מינדסטען ספק פון קאָקעטעריי אָדער אויסרעכענונג גיט זיך אַ פרוי אַמאָל איבער דעם ערשטען בעסטען מאַנסביל. איז עס לייכטזין? פערדאָרבענקייט? ניין! דאָס לעבען האָט געהאַט געצוימט און איינגעשרומפּען איהרע נאַטירליכע פערלאַנגען, דאָס יונגע לעבען איהרס איז טרוקען, איינטאָניג, מיט אַ שווערען, נודנעם מאַן,... אַ נייער מענש בעוויזט זיך, אַ נייער און אַ פרעמדער.... אין איהר פיבערדיגען ציהען זיך צו עפּעס אַ שטורעם, וואָס זאָל זי אויפטרייסלען פון איהר פערגליווערטקייט, דערזעהט זי אין איהם אַן'אָנזאָג פון אַ ניי, גרויס גליק,... זי גיט זיך איבער, — לייכט, מיט פערמאַכטע אויגען.... און דאָס רופען מיר לייכטזיניגקייט...

„מיר שטעלען זיך זעלטען פאָר, וויפיל בעהאַלטענער טרויער און ציטערדיגע האָפענונג עס גליהט אַמאָל אין דעם האַרץ פון אַ פרוי, וואָס פון אויבען־אויף' זעהט זי אויס צו זיין שטיל ווי אַ טויב און צופרידען מיט איהר מזל. דער קריטישער מאָמענט קומט, — און זי גיט אַלץ אַוועק.... פאַר גאָרנישט.... מעהרסטענטיילס אַזאַ איינעם, וואָס זעהט אין איהר נישט מעהר ווי נאָך אַ לייכטען זיג איבער אַ לייכטזיניגער פרוי, אַ זיג אָהן אַ קאַמף. איך זעה אָבער, אַז איך פערזינדיג פאַראויס מיין ליזע, מיין אָרימע ליזע... אָט איז איהר געשיכטע:

„עס איז געווען מיט עטליכע יאָהר צוריק. אַזוי פון שרייבען אַליין האָב איך נאָך נישט געקענט ציהען קיין פרנסה, בין איך אָפטמאָל געווען געצוואונגען אַרויסצופאָהרען איבער'ן לאַנד און האַלטען לעקציעס וועגען ליטעראַטור. איינמאָל בין איך אָנגעקומען אין אַ שטעטעל. עס איז געווען אַ גרוי, פערשלאָפען שטעטעל אין דער ווייטער פּראָווינץ.

„די גרויסע שטאָט מיט איהר שנעלען, פּי־[illegible] לעבען, האָט זיך קוים [illegible] אַ־[illegible] ניעדער־קול. עס איז געווען אַן'אומעטיג שטעטעל, אָהן פערוויילונגען, אָהן געזעלשאַפט. עס איז דאָרט אַפילו קיין טעאַטער נישט געווען. איך האָב געהאַלטען מיין לעקציע אין אַ זאַל, וואָס האָט קוים אַריינגענומען אין זיך אַ דריי הונדערט מענשען. אַלע זענען געקומען הערען, אַזוי ווייט זענען זיי דאָרט געווען נייגעריג נאָך אַ נייעס, [illegible] מענש.

„אין דער ערשטער רייה פון דער ביהנע אויף לינקס, איז געזעסען, אַביסעל מיט אַ זייט צו מיר, אַ פרוי. איך האָב זי גלייך בעמערקט. זי איז געווען נישט זעהר יונג און נישט זעהר שעהן.... עס איז אָבער געווען אין איהר אַזאַ דעליקאַטע בלאַסקייט, אַזאַ אומעטיגע שטילקייט, אַז זי האָט מיך גלייך צוגעצויגען.... אַ צאַרטער, מילדער שמייכעל האָט געשוועבט אַרום איהר דין־געצייכענטען מויל מיט אַרונטערפאַלענדיגע ווינקלען.... גרויסע אומעטיגע אויגען פון אַ קלוג קינד... זי האָט נערוועז געפינטעלט מיט זיי יעדען מאָל, ווען מיין בליק האָט זיך געטראָפען מיט איהרען. מיין צוהערערין האָט מיך גלייך געפאַנגען. פון אָנהויב ביז'ן סוף האָב איך גערעדט נאָר פאַר איהר.... צוליב איהר האָב איך זיך געמיהט מיט אַלע כוחות צו רעדען שעהן, גייסטרייך.... מיין בליק איז געווען די גאַנצע צייט אָנגעשטעלט נאָר אויף איהר. עס האָט זיך מיר געדאַכט, אַז וואָס ווייטער איך האָב גערעדט, זענען איהרע אויגען געוואָרען אַלץ ליכטיגער, פונקעלדיגער.... איהרע באַקען האָבען גענומען שפּילען מיט קאָליר, אַ לייכטע רויטקייט האָט אַרויסגעשלאָגען פון אונטער זייער בלאַסקייט.... און דער שמייכעל אויף איהרע ליפּען מיט די איינפאַלענדיגע ווינקלען איז געוואָרען נאָך צאַרטער, נאָך מילדער.... זי האָט נישט בעהאַלטען איהר בעגייסטערונג פאַר מיר. זי האָט מיטגעהאָלפען אין מיין ערפאָלג, געבענדיג נאָך יעדער געלונגענער שטעלע פון מיין רעדע דעם סיגנאַל צו פּאַטשען. און אין יעדען מאָל געבליבען די לעצטע צו אַפּלאָדירען, ווען אַלע אַנדערע צוהערער האָבען שוין געהאַט אויפגעהערט. מיין ערפאָלג יענעם אָוונט איז געווען אַ געוואַלדיגער. מען האָט, ווי מען זאָגט עס, צוטראָגען דעם זאַל פּאַטשענדיג. איך האָב געהאַט דעם געפיהל, אַז איך האָב דעם דאָזיגען גרעסטען ערפאָלג פון מיין גאַנצער קאַריערע געהאַט צו פערדאַנקען בלויז איהר, דער וואונדערליכער צוהערערין מיינער, וואָס האָט מיך געהאַט אינגאַנצען געפאַנגען מיט דעם בעזונדערען צויבער פון אַ שעהנקייט, וואָס האַלט ביים פערגעהען....

„איך בין פאַרטיג געוואָרען מיט מיין לעקציע. די אַפּלאָדיסמענטען זענען פערשטילט געוואָרען. איך בין אַרונטער פון דער ביהנע און האָב זיך געלאָזט געהן צו איהר. איך האָב איהר געוואָלט אַרויסזאָגען מיין דאַנקבאַרקייט. זי האָט מיר צוגעוואָרפען אַזאַ מין בליק, אַז איך האָב באַלד געקראָגען מוט און האָב איהר, כמעט געגען מיין ווילען, איינגערוימט אויפ'ן אויער:

— איך וועל וואַרטען אויף אייך ביים טייך, נעבען דער בריק.

„זי האָט אַ פּאָר מאָל אַ פינטעל געטאָן מיט די אויגען, און איך האָב נישט געקענט זיך אָנשטויסען, צי האָט עס געהייסען יאָ אָדער ניין....

„נישט אַזוי גרינג איז עס מיר אויסגעקומען אַוועקצורייסען זיך פון דעם קאָמיטעט, וואָס האָט געהאַט אַראַנזשירט די אונטערנעהמונג, פון דער גאַנצער כאַליאַסטרע יונגלעך און מיידלעך, וואָס האָבען נישט געוואָלט אַזוי שנעל זיך שיידען פון זייער „געהויבענעם" גאַסט. איך האָב זיך דאָך אַרויסגעכאַפּט פון זיי און בין אָהן אַן'אָטעם אַוועק צום טייך. זי האָט געוואַרט אויף מיר.... אַ פערליבטע... אַ נאָכגעביגע.... איינגאַנצען מיינע.... זי האָט מיך אַוועקגעפיהרט צו זיך אַ היים, וואו אַן'אַלטע טויבע דינסט איז געשלאָפען ווייט פון איהר צימער. אָך, מיינע פריינד, וואָס פאַר אַ וואונדערליכע נאַכט דאָס איז געווען! זי האָט געהאַט אַ סאַמעטען לייב, וואָס קיין מאַנס האַנד האָט שוין יאָהרען־לאַנג נישט געהאַט בעריהרט.... אַזוי יעדענפאַלס האָט זי מיר געזאָגט. ווי זי האָט עס געציטערט אין מיינע אָרעמס! וואָס פאַר אַ געליבטע זי איז עס געווען! וואָס פאַר אַ האַרציגער, ליבער פריינד! ערשט פאַרטאָג זענען מיר קוים איינגעשלאָפען, האַרץ־צו־האַרץ און ליפּ־צו־ליפּ.

„אין פריהמאָרגען, ווען זי האָט ווידער געעפענט די אויגען אונטער מיינע קושען, האָב איך אַרויסגעמורמעלט:

— איך דאַנק אייך פאַר אַלץ, ליבער פריינד.... איצט, פאַר'ן שיידען־זיך, וועט איהר מיר כאָטש זאָגען אייער נאָמען?

זי האָט אַ קוק געטאָן אויף מיר מיט אַ בליק, וואָס איז אין איין רגע געוואָרען צושראָקען, פול מיט פּיין, אומגליקליך — און האָט זיך פונאַנדערגעוויינט מיט אַ שטראָם הייסע טרעהרען....

— וואָס, דו האָסט מיך גאָרנישט דערקענט?... האָט זי אַרויסגעזאָגט דורך די טרעהרען — איך בין דאָך ליזע, ליזע ב.

„ליזע ב.. זאָל עס זיין מעגליך! לאַנג, זעהר לאַנג צוריק.... שוין צוואַנציג יאָהר געווען אין דעם... אין מיין אָנגעשטרענגטען זכרון איז אויפגעגאַנגען די געשטאַלט פון אַ 17־יאָהריגער מיידעל, וואָס האָט איין זומער מיר אַוועקגעגעבען איהר קינדיש האַרץ און נאָך נישט אינגאַנצען ענטוויקעלטען קערפּער.... ווי האָט עס מיר גאָר געקענט איינפאַלען, אַז די איינזאַמע, טרויעריגע, מיטעל־יעהריגע דאַמע, וואָס פון איהר אַמאָליגער שעהנקייט זענען איצט פערבליבען נישט מעהר ווי בלאַסע שפּורען, זאָל עס געווען זיין יענע זאָרגלאָזע, לעבענס־לוסטיגע ליזע פון צוואַנציג יאָהר צוריק? און וואָס האָב איך איהר געזאָלט ענטפערען, צוזעהענדיג איהר ענטוישונג, איהר דערשלאָגענקייט, איהר פערצווייפלונג?

„זי האָט אַלץ געכליפּעט און אַרויסגעזיפצט דורך די טרעהרען:

— עס איז שרעקליך, שרעקליך! איך האָב געמיינט, אַז ער האָט מיך דערקענט... אַז מיר זענען זיך ווידער צוזאַמענגעקומען ווי אַלטע געליבטע.... און ער האָט מיך גאָר אָנגענומען פאַר אַ לייכטזיניגע פרוי, וואָס עס איז איהר אַלץ איינס, מיט וועמען זי וועט פערברענגען די נאַכט....

„וואָס, זאָגט אַליין, האָב איך איהר געזאָלט דערויף ענטפערען?

„און איצט מיינע פריינד, — האָט דער שרייבער, פרענק אלבאם, פערענדיגט, — איצט טוט אַ טראַכט, צי זענען נישט די לייכטזיניגע פרויען, וואָס איהר דערצעהלט, זיך אָן פון זייערע אַזוינע פּיקאַנטע מעשיות, פון דעמזעלבען סאָרט, וואָס די אָרימע ליזע ב.״?

דאָס האַרץ — דער צענטער פון לעבען

מעדיציניש שמועסן

פון ד״ר א. שטילמאַן

דאָס האַרץ איז דער טאָן־געבער פון לעבען!

דאָס האַרץ איז דער צענטער פון פרייד און דער פאָראויסזאָגער פון לייד.

די עלטסטע אין דער געשיכטע פון אברים איז דאָס האַרץ. נאָך דער פאַרהיסטאָרישער מענש האָט בעמערקט, אַז אין איהם, אין דעם סאַמע מיטען פון זיין ברוסט קלאַפּט דאָס לעבען.

אין דעם גרעסטען טייל זענען די אברים דאָפּעלטע און שאַפען אַ סימעטרישקייט אין דעם קערפּער, ד.ה. אַ צוזאַמענשטעלונג פון צוויי וועלטען, וואָס קומענדיג זיך צוזאַמען פּאַסען זיי זיך אַריין איינער אין דעם צווייטען אַזוי אַז עס פאָרמירט זיך איין גאַנצע זאַך.

אַלס אַ לייכטער ביישפּיל צו בעלייכטען די בעהויפּטונג פון סימעטרישקייט קענען מיר זיך פאָרשטעלען ביידע הענט, בעת מען דערנעהנטערט זיי איינע צו דער אַנדערער.

נישט אומעטום איז די סימעטרישקייט אויסגעהאַלטען. פערהאַן אברים, וואָס האָבען נישט זייער געגענזייטיגע העלפט (די לעבער, די מילץ, און אַנדערע).

איינינגע פּרעטענדירען, אַז דער מענשליכער קערפּער איז אַמאָל געווען דורכאויס סימעטריש, געווען צוויי לעבערס, צוויי מילצען, און בכלל צו צוויי פון יעדען אבר. מיט דער צייט קומען פאָר ענדערונגען, אַ דאַנק וועלכע דער אָרגאַניזם גייט איבער פון איין פאַזע אין דער צווייטער און ווערט ווי זיי גלויבען, מיט טויזענדער יאָהרען שפּעטער פערוואַנדעלט ווערען אין אַן'אַנדער לעבעדיג בעשעפעניש.

די אָנהענגער פון דער דאָזיגער טעאָריע ווערען אָנגערופען „טראַנספאָרמיסטען", לויט זייער מיינונג, זענען אַלע לעבעדיגע בעשעפענישען נישט בעשאַפען געוואָרען ווי זיי זענען. נאָר זיי האָבען זיך ענטוויקעלט איינער פון דעם צווייטען, דורך אַ לאַנגזאַמער מיליאָן־יעהריגער עוואָלוציע, וואָס איז דער יסוד פון דער אָרגאַנישער וועלט.

איז דאָס האַרץ אַ דאָפּעלטער אָדער אַן'איינצעלנער אָרגאַן?

עס פערשטעהט זיך, אַז דער מענש בעזיצט נאָר איין האַרץ, אָבער אין דער אמת'ען איז דאָס נישט ריכטיג. דאָס איז אַ דאָפּעלטער אָרגאַן, צוזאַמענגעשטעלט פון צוויי סימעטרישע העלפטען, וועלכע זענען נישט אָפּגעטיילט איינע פון דער צווייטער און פאָרמירען דעריבער איין גאַנצען אַפּאַראַט, אין וועלכען יעדער העלפט בעזונדער האָט זיך איהר בערוף און דער אויספיהלונג פון די האַרץ־פונקציעס.

פונקט ווי עס איז פערהאַן אַ רעכט אויג און אַ לינק אויג, אַ רעכטע האַנד און אַ לינקע האַנד, אַ רעכטע ניר און אַ לינקע ניר, אַזוי איז אויך פערהאַן אַ רעכטע און אַ לינקע העלפט פון האַרץ, וועלכע זענען צוזאַמענגעוואַקסען, צוטיילענדיג זיך בלויז מיט אַ דין אָבער גענוג שטאַרק ווענטעל. יעדער העלפט פון האַרץ איז צוזאַמענגעשטעלט אַן און פאַר זיך פון צוויי אָפּטיילונגען, אַן'אויבערשטע און אונטערשטע, וועלכע קאָמוניקירען צווישען זיך דורך פענסטערלעך, וואָס פערמאַכען זיך און עפענען זיך לויט אַ שטרענג פעסטגעשטעלטער אָרדנונג.

דער מענשליכער קערפּער איז אַ ריזיגע שטאָט, דאָס בלוט איז אַ צוזאַמענשטעל פון מיליאַרדען וואַגאָנען, וואָס בעוועגען זיך אונטער דער דרוקסקראַפט פון די אָדערען, איבער וועלכע עס ווערט פונאַנדערגעשיקט די ענערגיע פון דעם צענטראַל־פונקט — דאָס האַרץ.

בלייבט שטעהן דאָס האַרץ אויף איין אויגענבליק, שטאַרבט אָפּ די גאַנצע בלוט־צירקולאַציע, ברענגענדיג אַן'אומפערמיידליכען טויט פאַר'ן מענשען.

איצט, וויסענדיג, אַז די הויפּט־פונקציע פון האַרץ בעשטעהט אין דעם מאַכען צירקולירען דאָס בלוט אין די אָדערען, ווילען מיר זעהן, אויף וואָס פאַר אַן'אופן און דורך וועלכען מעכאַניזם דאָס אַלעס ווערט געטון.

דאָס בלוט צירקולירט אין די אָדערען ביז [illegible] קומט אָן אין די פערבאָרגענסטע קעמערלעך פון מענשליכען אָרגאַניזם, לאָזט דאָרט איבער די נויטיגע נוצליכע שטאָפען און לאָדט זיך אָן מיט דעם אָפּפאַל וואָס האָט זיך דאָרט פאָרמירט.

זייענדיג איצט שוין שעדליך, מוז דאָס בלוט געלייטערט ווערען פון דער אָנגעזאַמעלטער אומריינינקייט. צוליב דעם צוועק פליסט עס צוריק אין האַרץ, אָנקומענדיג אין דער אויבערשטער אָפּטיילונג פון דער רעכטער העלפט.

אַזוי שנעל ווי די דאָזיגע אָפּטיילונג ווערט אָנגעפיהלט מיט בלוט, עפענט זיך אויטאָמאַטיש אַ פענסטערל, וואָס פיהרט אין דעם אונטערשטען גאָרן, וואוהין דאָס בלוט פאַלט אַרונטער אַ דאַנק דעם כוח פון שווערקייט און אויך אַ דאַנק דעם האַרץ־קלאַפּ, וואָס קומט פונקט אין דעם מאָמענט פאָר אין דער אויבערשטער טייל.

פון דער אונטערשטער אָפּטיילונג ווערט דאָס בלוט אַרויסגעשטויסען מיט אַ צווייטען האַרץ־קלאַפּ, וואָס בעשטעהט אין אַ בעוועגונג פון האַסטיגער מוסקול־איינשרומפּעניש.

דורך ספּעציעלע רעהרען קומט עס אָן אין די לונגען, וואו עס קומט פאָר דער פּראָצעס פון בלוט־ריינינגונג. פון דאַנען קעהרט עס זיך אום אין האַרץ, שוין נישט אין דער רעכטער העלפט, נאָר אין דעם אויבערשטען גאָרן פון דער לינקער העלפט.

דאָ קענען מיר שוין אונטערשטרייכען דעם אונטערשיד צווישען ביידע זייטען פון האַרץ. דאָס אומריינע בלוט האָט זיך, ווי מיר האָבען געזעהען, אָנגעזאַמעלט אין דער אויבערשטער טייל פון דער רעכטער העלפט, בעת דאָס אויסגעלייטערטע, ריינע בלוט זאַמעלט זיך אויך אין דער אויבערשטער טייל, נאָר פון דער לינקער העלפט.

דאָס רעכטע האַרץ קאָנטראָלירט די צירקולאַציע פון דעם גיפטיגען בלוט, בעשעת דאָס לינקע האַרץ האָט צו שאַפען איבער דער צירקולאַציע פון דער ריינער בלוט.

דעריבער געהען אַרויס פון דער דאָזיגער העלפט פון האַרץ, רעהרען, וואָס צווייגען זיך פונאַנדער איבער דעם גאַנצען אָרגאַניזם, און אין וועלכע עס פליסט רויט געלייטערט בלוט, גרייט צו אַלע נויטיגע פונקציעס.

מיר קענען דעריבער קומען צו אַ זיכערער אויספיהר, אַז דאָס בלוט מאַכט דורך אַ פולשטענדיגען ציקל (אַ טור אַרום און אַרום). פון דער רעכטער העלפט פון האַרץ שטראָמט עס אין די לונגען; פון די לונגען — אין דער לינקער העלפט פון האַרץ; פון דאָרט ווערט עס געשטויסען איבער'ן גאַנצען אָרגאַניזם, פון וואַנען עס קעהרט זיך אום דורך ספּעציעלע אָדערן צוריק אין רעכטען האַרץ א. אַ. וו.

[illegible]

אבראַנז פּערל פון תלמוד און מדרש

נישט איך בענייטיג מיך אין אייערע כיבודים, און נישט אין אייערע זלזולים.

(ב״ק ק״ב).

* * *

דיין געלד זאָל ביי דיר נישט טייערער זיין, ווי דיין גוף.

(סנהדרין ע״ז).

* * *

אַ מענש דאַרף נישט עקשנות'דיג פערטיידיגען זיינע אייגענע ווערטער.

(עדיות פ״א, מ״ד).

* * *

קיין מענש ווייס נישט דעם טעם פון זיסקייט ביז ער האָט נישט פערזוכט זיין שפּייעכץ.

(זוהר תזריע מ״ז).

* * *

וואָס האָט דען דער חכם מעהר פון דעם נאַר — און וואָס פעהלט דען אָרימאַן — אויב ער פערשטעהט נאָר ווי איינצוהאַלטען זיין לעבען?!

(קהלת ו׳, ח׳).

קיין מענש האָט נישט אין זיך די חוצפה צו מאַכען זיין טאַטען פאַר אַ שליח.

(קידושין מ״ה).

* * *

אַ מענש דאַרף נישט זאָגען: איך האָב ליב די חכמים און האָב פיינד די עמי־הארצים, נאָר — אַלעמען האָב איך ליב.

(אדר״נ פט״ז).

* * *

און נאָך אַ זאַך בין איך דערגאַנגען: גאָט האָט געמאַכט דעם מענשען גלייך — די צרה איז אָבער, וואָס די מענשען פלפּול'ען אַריין, און גריבלען זיך צופיל...

(קהלת ז׳, כ״ט).

* * *

נישט דאָס דרשנ'ען איז דער עיקר, נאָר צו טון אַזוי ווי מ'דרשנ'ט.

מ׳ך אַזוי ווי מ׳דרשנ׳ט. (אבות פ״א).

געזאַמעלט דורך אברהם של. זינגער.

הומאר — דער קונדס — סאטירע

צוזאמענגעשטעלט דורך א. שארפציגעל

פּאָליטיק פון וואָך

עס איז אַ פרישגעבאַקען יאָהר, עס געהט נאָך אין די ווינדעלעך, טאָ פון וואַנען זאָל זיך צו אַזאַ עוֹסה׳לע נעהמען פּאָליטיק?

דאַרף מען אָפּוואַרטען, זאָל דאָס נייע יאָהר אַביסעל עלטער ווער׳ען, אויסערוואַקסען, וועט זיך ערשט דאַן אָנהויבען אַ דיפּלאָמאַטעווען, אַ פּאָ־ליטיקעווען און אַ ספּאָדעק־דריעהעניש.

דערווייל לעבּט מען מיט די פּאָליטיק־רעשט־לעך פון אַלטען יאָהר.

מוסאָליני האָט פייערליך ערקלערט, אַז ער וויל נישט קיין מלחמה, ווייל ער האָט זיך שוין גענוג אָנגעטוטעגט מיט דער פאָריגער מלחמה.

די דיפּלאָמאַטען האַלטען אָבער, מוסאָליני האָט מורא, אַז אַ נייע מלחמה זאָל איהם נישט אַראָפּ־וואַרפען פו ןבענקעל, מחמת די פאָריגע מלחמה האָט איהם אַרויפגעזעצט.

אַלעמענס אויגען זענען איצט געווענדעט קיין גענף, צו דער נייער סעסיע פון פעלקער־בונד־ראַט. ווער גרייט זיך דען נישט אַהין צו פאָהרען? ווי נאָר אַ לאַפּעטוטעל, וועלכער האָט עפּעס אַ פרעזידענטעלע, שיקט אַהין דעלעגאַציעס און וועט דאָרט דולען אַ קאָפּ, דרעהען אַ ספּאָדעק און גלאַט פערנודען אַ וועלט מיט לעקעשוואַטע טענות און תרעומות.

האַלטען מיר הייסט עס ווידער ביי דער פעל־קער־ליגע.

אונזער „קונדס" שטעלט זיך אויף דער פּאָ־ליטישער וואַך אין גענף אָפּצוהיטען עס זאָלען דאָרט נישט געקזשיוודעט ווערען אונזערע קונ־דיסטישע אינטערעסען.

אויך אונזער דעלעגאַציע וועט דאָרט נישט פעהלען.

כמעט...

וועגען איינעם פון די עלטערע יודישע שויש־פילער דערצעהלט מען אַזאַ עפּיזאָד:

ער איז בעקאַנט אַלס „פיש־עסער", ד. ה., אַ חונף, וואָס האָט זיך ליב צו רייכען אַרום גרויסע מענשען. געהט ער אַמאָל אַזוי אַריין אין קאַפע, וואו עס האָט זיך געפונען יעקב גאָרדין, שטרעקט איהם אויס די האַנד און בעגריסט איהם הויך אויפן קול:

— כמעט שעקספּיר!

דער אַקטיאָר האָט געמיינט, אַז זאָגענדיג „כמעט שעקספּיר", האָט ער געמאַכט גאָרדינ׳ען דעם גרעסטען קאָמפּלימענט. אָפּנים אָבער, אַז גאָר־דין איז דערפון נישט געווען אַזוי נתפּעל און ער האָט אויף דער בעגייסטערונג צוריק געענטפערט:

— כמעט... (אָנרופענדיג אַ נאָמען פון דעם דע־מאָלדיג בערהימטען יודישען שוישפּילער).

דערהערענדיג, אַז גאָרדין פערגלייכט איהם צום גרעסטען יודישען אַקטיאָר, איז אונזער אַקטיאָר גע־וואָרען ביי זיך זעהר שטאָלץ און צורופענדיג אַנ דערע אַקטיאָרען, האָט ער זיי אָנווייזענדיג אויף גאָר דינ׳ען, געזאָגט:

— איהר הערט וואָס דער גרויסער מייסטער גאָרדין זאָגט אויף מיר: אַז איך בין כמעט...

— יאָ — האָט גאָרדין ערנסט געענטפערט — איהר זייט כמעט אַזוי ווי ער, אָבער נישט כמעט אַזאַ גרויסער אַקטיאָר ווי ער, נאָר כמעט אַזאַ חוצ־פּה׳ניק און כמעט אַזאַ אויסוואורף ווי ער...

וואונדער

די שטערען לייכטען
יעדע נאַכט,
כאָטש קיינער
ציגדט זיי נישט;
די ווייבער בייטען
זייער הויט,
כאָטש קיינער
שינדט זיי נישט.

די כוואַליעס קרייזלען
זיך אין ים,
כאָטש קיינער
קאַרבּט זיי נישט;
די בוימער גרינען
יעדען יאָהר,
כאָטש קיינער
פאַרבּט זיי נישט.

די קנאָספּען עפענען
זיך אין מאַי,
כאָטש קיינער
שפּאַלט זיי נישט;
די הימלען פאַלען
נישט אַראָפּ
כאָטש קיינער
האַלט זיי נישט.

דאָס ווילד גראָז וואַקסט
אויף יעדען פעלד,
כאָטש קיינער
זעהט עס נישט;
דער ציגגעל גרייכט
טאָג און נאַכט,
כאָטש קיינער
דרעהט עס נישט.

שטיל און רוהיג

און קיין קאַרטעל קריגט מען נישט

שטיל און רוהיג, און געלאַסען,
אָנגעפּאָנפּעט איבעראַל,
און פּאַמעליך מיט׳ן דלות
שפּרייזט לעבּ אונז דער קאַרנאַוואַל.

ס׳איז נישט פרעהליך, ווייט פון פרעהליך,
גאָר נישט דאָס האָט מען געמיינט:
ס׳איז אונז פּאַרווע אויף די הערצער,
נישט געלאַכט, און נישט געוויינט!

און דער ווינטער — אויך קיין ווינטער,
עפּיס בלויז אַ קאָפּ־פערדריי:
ס׳וואַרפט זיך, ס׳שליידערט א קדחת —
חצי רעגען, חצי שניי...

אויף די גריפּע־קליפּה ברעכט זיך,
נישט אַהין און נישט אַהער,
און די פּאָליטיק, אַ שטייגער,
ריהט זיך, ווי אַ שווערער בער...

און ביים סיום איז אויך נאָך יום־טוב
נישט מען זעהט פון איהם אַ שפור,
נישט מען הערט א פּיפּס — אַ סימן
פון דעם זיידעשי׳ט דרעסור...

און דער זיידע טאַקיש גופא
האָט אונז אין... מאַדעירא טיף,
און מען זעהט נישט ער זאָל שרייבען
אונז אַ קאַרטעל, צי אַ בריף...

יאָקעל בן פלעקעל.

ער האָט געפּאַקט

סעקוועסטראטאר: אז מ׳האט צו עסן טשאָלנט, האט מען שטייערן אויך צו צאָהלען!..

דער פויער, דער שענקער און דער רב

צוויי פויערים זענען געגאַנגען אין שטאָט, אויפ׳ן וועג האָבען זיי געפונען אַ הונדערט־דאָ־לאַרדיגע אַסיגנאַציע, ווי נאָר זיי זענען אָנגעקו־מען אין שטאָט, זענען זיי אַריין צום יודישען שענקער און געהייסען זיך דערלאַנגען אַ גוטען לחיים, אַז עס איז געקומען צום בעצאָהלען, האָ־בען די פויערים דערלאַנגט דעם שענקער די אַסיג־נאַציע און געבעטען אַ רעשט, האָט דער שענקער נישט געהאַט. דערווייל דערצעהלען די פויערים, אַז זיי געהען דאָ דערביי אין באָד. און דער שענ־קער האָט געזאָגט צו די פויערים, אַז ער טרויט זיי דעם חוב, וואָס זיי זענען איהם שולדיג, און אַז זיי וועלען קומען אין שטאָט אַ צווייטען מאָל, וועלען זיי איהם בעצאָהלען. זענען די פויערים צופרידען געווען. האָבען זיי שוין געוואָלט אַוועק געהן, האָבען זיי אָבער מורא געהאַט צו געהן אין באָד מיט אַזוי פיל געלד אין די קעשענעס, האָבען זיי איבערגעלאָזען ביים שענקער די אַסיג־נאַציע. די פויערים האָבען דערביי דערצעהלט דעם שענקער, אַז זיי האָבען דאָס געלד געפונען, און אַז דאָס געהערט צו זיי ביידען גלייך, און ביידע פויערים האָבען דעם שענקער פערזאָגט, אַז ער קען אומקעהרען דאָס געלד בלויז דאַן, ווען זיי וועלען זיין ביידע צוזאַמען, אָבער אין קיין פאַל זאָל ער די הונדערט־דאָלאַרדיגע אַסיג־נאַציע נישט אָפּגעבען צו איינעם אָהן דער צו־שטימונג פון דעם צווייטען.

די צוויי פויערים זענען אַוועק אין באָד. ווען זיי זענען צוגעקומען צום באָד, האָבען זיי זיך געכאַפּט, אַז זיי האָבען נישט קיין זייף. אַזוי ווי דער שענקער, וועלכער האָט געהאַלטען זיין שענק נישט ווייט פון באָד, האָט אויך געהאַלטען אַ שטיקעל קרעמעל און האָט געהאַט צו פערקויפען זייף, האָט איין פויער געזאָגט צום צווייטען:

— געה צו ברודערל, צום שענקער און באָרג ביי איהם אַ שטיקעל זייף. איך וועל וואַרטען אויף דיר נעבען באָד.

איז דער פויער אַוועק צום שענקער, נאָר אנשטאָט צו בעטען אַ שטיקעל זייף, מאַכט ער צום שענקער:

— מיין שכן, דער צווייטער פויער, האָט גע־בעטען, אַז דו זאָלסט מיר געבען די הונדערט־דאָלאַר.

נישט וועלענדיג איבערלאָזען זיין שענק און זיין קרעמעל אויף הפקר, האָט דער שענקער גע־עפענט אַ פענסטער, און ווען ער האָט נעבען באָד געזעהן דעם צווייטען פויער, האָט ער צו איהם אויסגעשריגען:

— זאָל איך איהם געבען, אָדער נישט?

דער צווייטער פויער, מיינענדיג, אַז דער שענ־קער פרעגט, צי ער זאָל געבען דעם פויער זייף אויף באָרג, האָט געענטפערט:

— יאָ, גיב איהם, געוויס!

האָט דער שענקער אָפּגעגעבען די הונדערט דאָלאַר צום פויער, און שוין. האָט דער פויער גענומען דאָס געלד און געמאַכט אַ ויברח, און מ׳האָט שוין מעהר נישט געוואוסט, וואו זיין גע־ביין איז אַהינגעקומען.

איז געקומען דער צווייטער פויער און גע־מאָהנט ביים שענקער די הונדערט דאָלאַר, האָט דער שענקער דערצעהלט, וואָס עס איז געשעהן, האָט אָבער דער פויער גע׳טענה׳ט, אַז אַזוי ווי עס איז געווען אָפּגעמאַכט, אַז דער שענקער טאָר נישט געבען דאָס געלד צו בלויז איין פויער אָהן דעם צווייטען, און אַזוי ווי דער שענקער האָט דאָס יאָ געטון, איז דאָס זיין אייגענע שולד, און דעריבער, מוז ער די הונדערט דאָלאַר אָפּגעבען איהם, דעם צווייטען פויער, וועלכער איז איצט געקומען נאָך דעם געלד.

האָבען זיך אַזוי אַרומגעקריגט דער שענקער און דער פויער, ביז ביידע האָבען איינגעשטימט צו געהן צום רב פון שטעטעל, און ווי דער רב וועט פסק׳ענען, אַזוי זאָל בלייבען.

זענען געקומען דער שענקער און דער פויער צום רב, און יעדערער פון די צוויי האָט געהאַט עפּעס צו זאָגען.

האָט דער רב געטראַכט און געטראַכט, און ער האָט געפרעגט דעם פויער:

— איז דער אָפּמאַך געווען, אַז דער שענקער זאָל אָפּגעבען דאָס געלד נאָר דעמאָלט, ווען ביידע פויערים וועלען קומען צוזאַמען בעטען דאָס געלד?

— יאָ, — האָט דער פויער געענטפערט — פונקט אַזוי איז געווען אָפּגעמאַכט.

— אויב אַזוי — האָט דער רב אַרויסגעגעבען זיין פּסק — אויב אַזוי, טאָר דער שענקער נישט געבען קיין געלד ביז איהר ביידע, וועלכע האָבען איהם דאָס געלד געגעבען, וועלען קומען צוזאַמען בעטען דאָס געלד. דו ביזט דאָ איצט, אָבער אַליין, אָהן דעם צווייטען פויער. טאָ זייט־זשע מוחל, געה זוך אויף דעם צווייטען פויער, און קומט ביידע צוזאַמען פאָדערען אייער געלד, און ערשט דע־מאָלט וועט איהר אייער געלד צוריקקריגען.

צוווישען אויפגעקומענע

— ס׳וואָלט שוין צייט געווען זאָלסט זיך אַ ביסעל פערגויאישען דיין יודישען נאָמען.

— כ׳האָב נישט קיין געדולד יעצט צו אַ־וועק צוזעצן און אויסלערנען אונטערשרייבען אַ נייעם נאָמען.

שאלות און תשובות

— ווען איז אַ ברכה גלייך צו אַ קללה?
— ווען אַנ׳איידעם בענשט זיין שווער מיט די ווערטער: שווער זאָלט איהר לעבען.

* * *

— ווען שלאָגט מען און עס טוט נישט וועה?
— ווען מ׳שלאָגט זיך מיט דער דעה.

* * *

— ווען וואַרפט מען גלאַז און עס ווערט נישט צובראָכען?
— ווען מען וואַרפט דרשה־געשאַנק.

* * *

— ווען קריגט אַ הונט אַ נאָמען?
— ווען ער ווערט משוגע, דאַן רופט מען איהם „משוגענער הונט".

* * *

— ווען געפעלט אַ פרוי אַ שלעכטע פאָטאָ־גראַפיע?
— ווען ס׳איז פון אַ צווייטער פרוי.

* * *

— ווען ווערט מען פון אַלט יונג?
— ווען אַנ׳אַלטע מויד ווערט אַ יונג ווייבעל

* * *

— וועלכעס מיידעל דאַרף נישט האָבען קיין חתן?
— די, וואָס האָט שוין.

* * *

— פאַרוואָס קוועטשט אַנ׳אָרימאַן אַזויפיל?
— ווייל יעדער גביר העלפט איהם — מיט אַ קרעכץ.

* * *

— ווער איז שולדיג אין איצטיגען קריזיס?
— יעדער איינער איז שולדיג — געלד.

* * *

— וואָס הייסט אַ רעטעניש?
— אַ מיידעל, וואָס זאָגט, אַז זי איז אַלט „19 יאָהר", און האָט אַ יונגערען ברודער פון „פינף־און־צוואַנציג".

* * *

— ווי אַזוי איז מעגליך צוצונעהמען צעהן פונט אין איין טאָג?
— מען טוט אָן אַ פעלץ.

* * *

— פאַרוואָס געהט נישט מענדעל גביר ראש־השנה צו תשליך?
— ווייל זיינע עבירות קאָסטען איהם צו טייער, אַז ער זאָל זיי וואַרפען אין וואַסער.

אויב אַזוי

ער: האָסט געלעזען אין אַ צייטונג ווי אַ מיי־דעל האָט איינגעקלאָגט אין געריכט אַ בחור אויף 1000 זל., ווייל ער האָט איהר געגעבען צוויי קושען?

זי: אויב אַזוי, ביזטו מיר שולדיג אַ שעהנע פּאָר טויזענד זלאָטעס.

ביגאַמיע

בעריל דערצעהלט:

— איך האָב ענדליך געפינגען אַ וואונדער שעהן מיידעל און אַ גוטע באַלעבאָסטע.

זאָגט שמעריל:

— זעה נאָר, מ׳זאָל דיך נישט איינזעצען אין קרימינאַל פאַר ביגאַמיע.

ווערטער פון גרולב

אַ רבי האָט אַמאָל פערפיהרט אַ שמועס מיט זיין הויז־דאָקטאָר איבער חולאים און דער השגחה.

אויף דער פראַגע פון דאָקטאָר ווי אַזוי דער רבי פערהאַלט זיך געגענאיבער די דאָקטוירים און מעדיצינען האָט דער רבי געענטפערט:

— דער אויבערשטער האָט בעשאַפען סמים, מעדיצינען און הייל־מיטעל פאַר זיינע בעשעפע־נישען. די דאָקטוירים שטודירען זיי אויסענווענדיג און ווען אַ מענש ווערט קראַנק און קומט צום דאָקטאָר ווייסט שוין דער דאָקטאָר, וועלכע סמים עס קאָנען דעם דאָזיגען חולה אויסהיילען.

— יאָ, עס איז מיר רעכט, אָבער, פאָר וואָס רבי, קומען צו אייך אַ סך קראַנקע און איהר שיקט זיי קיין וויען אָדער בערלין, למאי שיקט זיי צו מיר, איך האָב דאָך די דאָזיגע סמים־רפואות פונקט אַזוי געלערנט ווי יענע פון וויען אָדער בערלין?

— איהר פערשטעהט, הער דאָקטאָר, די מעשה דערפון איז די:

ווען אַ מענש ווערט קראַנק ווערט אויך מן השמים בעשטימט דער סכום געלד, וויפיל דאָס חולאת דאַרף אָפּקאָסטען און וויפיל דער חולה מוז אויסגעבען. איהר למשל נעהמט פאַר אַ וויזיט 10—20 גילדען קומט דאָך אויס, אַז דער חולה זאָל אָפּקרענקען מי יודע ווי לאַנג, ביז ער פער־קרענקט די פאָרגעשריבענע סומע. טאָ שיק איך איס קיין וויען, קיין בערלין, יענע דאָקטוירים מוז מען בעצאָהלען מיט הונדערטער גילדען, ווערט דער חולה גיכער פּטור פון זיין חולאת...

„עז עסטע פּאַ'ס"

רעוואָלוציאָנערע בעוועגונגען פלעגען אויס־ברעכען אין שפּאַניען גאַנץ אָפט; די פלאַמען פלע־גען אָפט דערגרייכען ביז צו די וואָלקענס, אָבער אין אַ טאָג צוויי אַרום פלעגט זיך אַלץ צוריק בע־רוהיגען. און דאָס פלעגט פּאַסירען נישט דערפאַר, ווייל די שפּאַנישע רעגירונג האָט צו פיל פריינד אין ד ימאַסען פון דער בעפעלקערונג. גראָד פונקט פערקעהרט.

אין די סאַמע בעסטע צייטען רעדען די שפּאַ־ניער אָפען און שאַרף וועגען זייער רעגירונג, זאָל אַ טוריסט, וואָס פערשטעהט שפּאַניש, פרובען זיך איינהערען צו דעם, וואָס עס רעדען די פּאַסאַ־זשירען אין וואַגאָן וועגען דער רעגירונג און וועגען דעם קעניג. אין וואַגאָן רעדט מען הויך אויף אַ קול:

— קע כענטוסאַ! — וואָס פאַר אַ מעגשעלעך ואָס זענען!

— על אַטאַכאַ דע קאַנאַליאַס! א באנדע אויס־וואורפען!) גיט צו אַ צווייטער פּאַסאַזשיר נאָך מיט מעהר ענטשידענהייט, רויכערענדיג זיין ציגאַר און שפּייענדיג לויט דער מיאוס'ער שפּאַנישער גע־וואוינהייט גלייך אויף דער ערד אַרויף.

— דיסדיגאַדאַ פּאַיס (אַן'אומגליקליך לאַנד), גיט צו אַ דריטער פּאַסאַזשיר.

אַן'אויסלענדער, וועלכער הערט אויס די שאַרפסטע מיינונגען פון די שפּאַניער גופא וועגען זייער רעגירונג און קעניג, דאַרף אָבער געדענקען, אַז ער אַליין טאָר זיך אין געשפּרעך נישט אַריינ־מישען. אויף שריט און טריט קאָנט איהר הע־רען דאָס ווערטעל „ען עסטע פּאַיס", וואָס דער־מיט ווילען די שפּאַניער ווי זאָגען: וואָס קאָן מען דען ערוואַרטען פון אזא לאַנד ווי שפּאַניען.

ווען עס קומען זיך צונויף דריי ענגלענדער, קלויבען זיי באַלד אויס פון צווישען זיך אַ פּאַר־זיצער. אָבער ווען עס קומען זיך צונויף דריי שפּאַניער, בילדען זיי באַלד דריי כונטאַס (פּאַר־טייען). אויב ווידער זיי וועלען שוין בעשליסען צו בילדען בלויז איין כונטע, וועלען זיי זיכער אָנהויבען צווישען זיך אַ ווילדען שטרייט מכוח דעם, ווער עס זאָל זיין פּאָרזיצער פון דער פּאַר־טיי. אויב איינער פון זיי, לאָמיר זאָגען, דאָן אַלאַנסאָ, קאָן נישט זיין פּאָרזיצער, האָט ער אויף זיכער אַ זוהן אָדער אַ קוזען, וועלכען ער וואָלט וועלען אַרויסרוקען אויף דעם פּאָסטען. פערשטעהט זיך, פּאַר געהאַלט, מעג זיין אַפילו אַ קליינעם געהאַלט.

פּאַר מיר האָט אין וואַגאָן איינער, פון די פּאַסאַזשירען געעפענט די צייטונג און האָט אויס־געשריגען: „ען עסטע פּאַיס". אין דער צייטונג איז געווען דערצעהלט, אַז אין קאָריניען איז אַ קאַסיר אַנטלאָפען פון דער באַנק און האָט מיט־גענאַפּט מיט זיך 200 טויזענד פּעזעט.

„ען עסטע פּאַיס", האָט ער אויסגעשריגען פול מיט פּערדרוס. ווייזט אויס, ער האָט דער־מיט געוואָלט זאָגען, אַז דאָס גאַנצע לאַנד בע־שטעהט פון גנבים. אָבער אין אַ ווייל אַרום האָט ער ווידער מיט דער גרעסטער פּעראַכטונג אַ־רויסגעמורמעלט „ען עסטע פּאַיס". עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז מען האָט דעם קאַסיר געכאַפּט און דער אויסגעשריי פון דעם שפּאַניער האָט, זעהט אויס, געדאַרפט בעדייטען: „שוין איינמאָל אַ לאַנד, אַפילו גנב'ענען אנשטענדיג קאָן מען דאָ אויך נישט"!

דער, וואָס האָט געלייענט די צייטונג, האָט זיך געווענדעט צו מיר וועגען מיין מיינונג. מען האָט מיך אָבער שוין געהאַט געוואָרענט, און איך האָב דעריבער בעשיידען געענטפערט, אַז איך בין אַן'אויסלענדער און איך קלויב זיך נישט פּו־נאַנדער אין דער שפּאַנישער פּאָליטיק. וואָלט איך אַ שטייגער געזאָגט, אַז גנב'ענען טאָר מען נישט אָדער. אַז גנב'ענען דאַרף מען קאָנען און נישט אַריינפאַלען, דאַן וואָלט איך באַלד געהאַט געגען זיך דעם גאַנצען וואַגאָן.

אַט דאס זענען די שפּאַניער

(קארעספאנדענץ פון מאדריד)

„סאַן קאַנאַס דע עספּאַניא"! וואָלטען אַלע גענומען שרייען, וואָס דאָס דאַרף בעדייטען אונ־געפעהר: דאָס איז אונזער איגענטליכע אנגעלע־גענהייט און נישט אייער דאגה איז זיך אַריינצו־מישען.

אַן'אויסלענדער קומט אויס אין שפּאַניען בלויז שווייגענדיג צו אָבסערווירען דאָס, וואָס עס שפּילט זיך אָפּ פאַר זיינע אויגען און גוט געדענקען, אַז נישט די פרייע געשפּרעכען, נישט אַפילו אַ רעוואָלוציע בעדייט נישט אין שפּאַניען דאָס זעלבע, וואָס אין אַנדערע לענדער. מען דאַרף געדענקען, אַז די אונטערשטע שיכטען פון דער שפּאַנישער בעפעלקערונג אין די שטעט און בעזונ־דערס פון די דערפער, זענען שטאָלץ, פרייהייטס־גיריג און אויסערגעוועהנליך סימפּאַטיש.

פּאַרוואָס־זשע בעציהען זיך אָט די שיכטען גאַנץ גלייכגילטיג דערצו, וואָסער רעגירונג עס שטעהט ביי דער מאַכט? מיט אַ 65 יאָהר צוריק האָט שפּאַניען איינגעאָרדענט אַ רעוואָלוציע, האָט פערטריבען די קעניגין איזאַבעלא און האָט איינ־געפיהרט ביי זיך א רעפּובליק און אַפילו אַ פּע־דעראַטיווע. דערנאָך איז די רעפּובליק פערביטען געוואָרען אויף אַ קאָנסטיטוציאָנעלע מאָנאַרכיע. אַלס קעניג איז דאַן איינגעלאַדען געוואָרען דער איטאַליענישער פּרינץ אמעדעי. אין אַ קורצער צייט אַרום האָט זיך דער קעניג אָפּגעזאָגט פון טראָן, הגם אמעדעי איז געווען אַן'אידעאַלער קאָנסטי־טוציאָנעלער מאָנאַרך. אנשטאט אמעדייען האָט פערנומען דעם טראָן דער פאָטער פון איצטיגען שפּאַנישען קעניג.

„און פּעררא דעספּועס אונאַ פּעררא", האָט מיר אַמאָל ערקלערט אַ שפּאַנישער פויער. די דאָ־זיגע ווערטער זענען זעהר בעליידיגענדע און בע־דייטען אונגעפעהר „אַ הונד אנשטאָט אַ צויג". דער שפּאַניער וויל מיט די ווערטער זאָגען, אַז עס איז איהם אַלץ איינס ווער עס וועט זיצען אויף דעם שפּאַנישען טראָן, צי די קעניגין איזאַ־בעלאַ אָדער עפּעס א קעניג.

איינינגע שפּאַנישע שרייבער האַלטען, אַז עס וועט גענוג זיין צו פערטרייבען דעם קעניג און אָנ־שטאָט מאָנאַרכיע איינפיהרען אַ רעפּובליק און אַלץ וועט זיך ענדערען צום גוטען. אַנדערע קו־קען אויף דער זאַך אַנדערש. אַזעלכער איז אַ שטייגער דער בעריהמטער שפּאַנישער ראָמאַניסט פּיא דע באַראָכאַ. אין איינעם פון זיינע ראָמאַנען זאָגט דער העלד: וויסען איז אַ שונא פון גליק און צופרידענהייט. אין עלטער פון צוואַנציג יאָהר, ווען מיר האָבען אויף אַלץ אַ פאַלשען בליק, דאַכט זיך אונז אויס, אַז עס זענען פערהאַן אַ סך צילען אין לעבען, צו וועלכע עס לוינט צו שטרע־בען און פּאַר וועלכע עס לוינט זיך מקריב צו זיין. דאָס טעאַטער פון לעבען זעהט אונז דעמאָלט אויס שעהן, די מוזיק אַנגענעהם און דאָס שפּילען אַמוזירט אונז. אָבער פּלוצים דערוועקט זיך אין אונז אַ שלעכטער אינסטינקט, עס פערגלוסט זיך אונז צו געבען אַ קוק אַריין הינטער די קוליסען. און דעמאָלט הויבט זיך אָן די ענטוישונג. עס ווייזט זיך אַרויס, אַז די אַרטיסטקעס זענען גאָר מיאוס'ע, זיי זענען גאָר אומעטיג און געדיכט אָנ־געפּאַרבט. די קאָמיקער זענען לאַנגווייליג, נאַריש און באַנאַל. פון דער נאָהענט זעהען מיר, אַז די דעקאָראַציעס האָבען קיין שום קינסטלערישען ווערט נישט. די פרויען זעהען אונז צוערשט אויס ווי מלאכים. אָבער דערנאָך, ווען מיר דערקענען זיי נעהנטער, זענען דאָס אמת'ע מכשפות. און בלויז דערנאָך, ביסלעכווייז קומען מיר צו דער איבערצייגונג, אַז דאָס זענען איינפאַכע קיה, אָדער קאָבילעס אין מענשען־געשטאַלט (דער דאָזיגער גראָבער קוק אויף דער פרוי איז אין שפּאַניען שטאַרק פערשפּרייט, ווייל די פרוי איז דאָרט שטאַרק צוריקגעשטאַנען און פערגלייך מיט דעם מאַן), איבריגענס, נאָך ערגער איז, ווען די פרוי בעזיצט עפּעס אַן'אינדיווידועלקייט.... און בלויז צום סוף פון לעבען איבערצייגען מיר זיך, אַז עס איז נישטאָ נישט קיין קאַמף, נישט קיין טריאומף, בלויז אַ גראָהע מאַטערניש.

מיר זעהען אַלזא, אַז אויב אין שפּאַניען זענען פערהאַן רעוואָלוציאָנערען, ווי דער לופט־פליהער מאַיאָר פראַנקא, וועלכער האָט געשפּילט אזא בעדייטענדע ראָלע אין די לעצטע געשעהני־שען. איז פערהאַן אָבער זעהר פיל אַזעלכע, וואָס בעציהען זיך צו אַלעמדינג מיט אַ גרויסער מאָס סקעפּטיציזם און רעזיגנאַציע און וועלכע זאָגען, ווי יענער פויער, אַז עס איז אַלץ איינס, ווער עס וועט שטעהן ביי דער מאַכט: אַ פּעררא אָדער אַ פּעררא.

ד—א.

פון יודישן הומאָר־אוצר

דעם דובנער מגיד'ס א מעשה

אַ נגיד האָט חתונה געמאַכט אַ טאָכטער און האָט פערבעטען אויף דער חתונה זיינעם אַן'אָריי־מען קרוב, האָט שוין דער קרוב אַ גאַנצען טאָג נישט געגעסען און איז אָפּגעקומען מיט אַ שטיקעל ברויט און רעטער.

אַז ער איז געקומען אויף דער חתונה, האָט ער זיך צוגעכאַפּט צו די מאכלים ביז ער האָט זיך איבערגעגעסען און האָט אָנגעהויבען צו ברע־כען צוריק דאָס, וואָס ער האָט אויפגעגעסען פריי־הער. האָט ער אַלץ אויסגעבראָכען צוריק: די פיש און דאָס פליש און אַנדערע מאכלים, וואָס ער האָט אַלץ געגעסען אויף דער חתונה. צום סוף האָט ער גענומען אויסברעכען דאָס ברויט מיט'ן רעטער, וואָס ער האָט נאָך ביי זיך אינדערהיים געגעסען.

האָט זיך זיין רייכער קרוב צו איהם אָנגע־רופען:

— מיין טייערער, כל זמן דו האָסט געבראָכען די אכילות, וואָס דו האָסט געגעסען ביי מיר, בין איך געווען מחויב צו ליידען, אָבער איצט, אַז דו ברעכסט שוין דאָס ברויט מיט'ן רעטער, וואָס דו האָסט זיך אָנגעגעסען ביי דיר אינדערהיים — טאָ זיי זיך מטריח און געה געזונדערהייט אַ היים...

אייז גאַמ זאָל היטען!

אַ סוחר האָט חושד געווען זיין קאַסירער, אַז ער גנב'עט איהם געלד פון קאַסע און האָט איהם עיטזאָגט פון דער שטעלע, האָט דער קאַ־סירער גענומען טענה'ן:

— שוין צוואַנציג יאָהר, ווי איך אַרבייט ביי אייך און אין מיטען־דעריגען ענטזאָגט איהר מיר, ווי זעהט דאָס אויס פאַר לייטען, און וואָס זאָל איך איצט נעהמען טון?

— ס'איז מיר טאַקע אַ גרויסער מיטלייד אויף דיר — האָט געענטפערט דער סוחר — וואָס זאָל איך אָבער טון, אַז דו האָסט מיר בע'גנב'עט און איך קאָן שווערען הלוואי זאָל איך פאַר יעדען רובעל, וואָס דו האָסט גע'גנב'עט, האָבען אַ גוט יאָהר.

— זאָל אייך גאָט אויסהיטען — האָט זיך דער קאַסירער אַרויסגעכאַפּט, — עס וועט אייך מיאוס ווערען דאָס לעבען....

און אַז דער טאָפּ האָט זיך געטעפּעלט..

אַ גביר, און אַ שלעכטער מענש דערצו, האָט אַמאָל מעביר על מדותיו געווען, און האָט געליהען אַ טאָפּ צו אַן'אָרימאַן.

אויף מאָרגען האָט דער אָרימאַן אָפּגעבראַכט דעם טאָפּ מיט אַ קליין טעפּעל דערצו.

— פון וואַנעט האָט זיך גענומען דאָס קליין טעפּעל? — האָט דער גביר געפרעגט —

— דער גרויסער טאָפּ איז געווען מעוברת און האָט זיך אָפּגעטעפּעלט....

האָט זיך דער גביר זעהר געפרעהט און האָט צוגענומען דעם טאָפּ מיט'ן קליינעם טעפּעל.

נאָכאַמאָל איז געקומען דער אָרימאַן צום גביר, און האָט געליהען אַ טעלער, און אויף צו מאָר־גענס האָט דער אָרימאַן אָפּגעבראַכט דעם טעלער מיט צוויי קליינע טעלערלעך. אויפ'ן גביר'ס פראַ־גע, האָט ער ווידער געזאָגט, אַז דער טעלער האָט זיך אָפּגעטעלערט....

אין אַ פּאָר טעג שפּעטער איז ער געקומען בעטען לייהען אַ פּאַלטאָ, אַזוי ווי ער מאַכט חתונה זיין טאָכטער און האָט נישט אין וואָס זיך אָנ־צוטון.

אַז עס זענען אַוועק עטליכע טעג און ער האָט דעם פּאַלטאָ נישט אָפּגעבראַכט, איז דער גביר אַוועק צו איהם בעטען צוריק דעם פּאַלטאָ.

— דיין פּאַלטאָ איז אַוועקגעשטאָרבען! — האָט דער אָרימאַן געזאָגט.

האָט דער גביר גענומען שרייען:

— ליגנער, שווינדלער, צי דען קאָן אַ פּאַלטאָ שטאַרבען?

— נו, — האָט דער אָרימאַן געזאָגט — און דאָס האָסטו שוין אַמאָל געזעהן, אַז אַ טאָפּ אָדער אַ טעלער זאָלען קאָנען ליגען קינפּעט?....

געקליבען פון **שר של אש.**

זאל פילהארמאניע

זונטאג, דעם 11-טען יאנואר, 8 30 אווענד 2-טער גרויסער קאנצערט פון

חיה'לע גראבער

געוו. שוישפילערין פון מאסקווער „הבימה"

אין ליד און דראמע:

קינדער-לידער
פאלקס-לידער
גאס- און גנבים-לידער
חסיד'ישע נגונים.

ביים קלאוויר: איגנאצי ראזענבוים.

בילעטן צו בעקומען ביי דער קאסע פון זאל פילהארמאניע.

דאס לעבען פון א יודישער אקטריסע

דערצעהלט פון דער בעריהמטער שוישפילערין עמיליע אַדלער.

געשריבען ספּעציעל פאַר'ן „נייעם פאלקסבלאַט" פון זלמן זילבערצווייג

די פּרעמיערע פון „האַמלעט" האָט זיך פער־שלעפּט ביז 2 ביינאַכט. די אויפפיהרונג איז דורכגע־פאַלען. איצט, ווען כ'דערמאָן זיך אַ קליינעם עפּי־זאָד, ווערט מיר קלאָר די סיבה פון דורכפאַל. דער רעזשיסער פון „האַמלעט" האָט געהאַט אַ קנאַפּען בעגריף, וואָס ד יפּיעסע בעדייט. אין „האַמ־לעט" איז פערהאַן א גוטע פּאָטער־ראָל, וועלכע איז געשפּילט געוואָרען פון אַקטיאָר הערמאַן בערסאַן, זאָגט ער דאָרט אַזאַ זאַך: „איך בין געשטאָכען געוואָרען פון ברוטוסן אין קאַפּיטאָל". אַזוי ווי איך האָב נישט פערשטאַנען די בעדייטונג פון ד'אָזיגען זאַך, האָב איך מיך געפרעגט, וואָס דאָס מיינט, אָבער סיי בערמאַן, סיי זאַסלאַווסקי האָבען נישט געוואוסט קיין „פּרוש המילים". מ'האָט מיר גע־פּרובט אויסטייטשען, אַז „קאַפּיטאָל" איז דער נאָ־מען פון אַזאַ טעאַטער. איך האָב זיך אָבער אָנגע־שטויסען, אַז דאָס איז נישט דער ריכטיגער טייטש. עטליכע יאָהר שפּעטער איז מיר אויסגעקומען צו רעדען מיט מאָריס מאָריסאָן, און דאָ איז מיר איינ־געפאַלען, אַז ער, וועלכער, האָט זיין גאַנץ לעבען געשפּילט נאָר אין קלאַסישען רעפּערטואַר, איז דער ריכטיגער מאַן, וועמען צו פרעגען די בעדייטונג פון דעם וואָרט „קאַפּיטאָל".

מאָריסאָן האָט מיר טאַקע געענטפערט, אַז „קאַפּיטאָל" איז גערופען דאָס רעגירונגס־הויז, דער סענאַט אין רוים, וואו ברוטוס האָט זיך געפונען.

אָפּגעשפּילט דעם זומער אין לאָדזער צירק, האָבען מיר ווידער גענומען וואַנדערען איבער רוסלאַנד. דאָ האָט זיך אָנגעהויבען אַ קאָרעספּאָנ־דענץ צווישען יוליוסן און זילבערצווייגען וועגען אַ נייעם פּלאַן.

דער פּלאַן איז בעשטאַנען אין פאָהרען צום ציוניסטישען קאָנגרעס, וואָס האָט איינגיכען גע־דאַרפט פאָרקומען אין ווין, און דאָרטען שפּילען איינינגע העברעאישע פאָרשטעלונגען. אָבער שפּילען איין פּיעסע איז דאָך געווען ווייניג און עס איז דע־ריבער בעשלאָסען געוואָרען, אַז אויסער „אוריאל אקאסטא" זאָל מען איינשטודירען כאָטש נאָך איין פּיעסע, מען האָט געטראַכט וועלכע פּיעסע ס'איז פּאַסיק און ס'איז בעשלאָסען געוואָרען, אַז די פּאַ־סיגסטע פּיעסע וועט זיין ד"ר הערצלס „דאָס נייע געטאָ", ווארום ווער איז נאָך אַזאַ מחותן מיט'ן ציוניסטישען קאָנגרעס ווי ד"ר הערצל?

אָבער ווי קומט די קאַץ איבער'ן וואַסער? אַז מיר וואַנדערען איבער רוסלאַנד און אַלע אונזערע העברעאישע מיטשפּילער זענען אין לאָדז. דאַרף מען, הייסט עס, צווואַרטען ביז מיר וועלען ווידער קומען קיין לאָדז.

און אַזוי איז טאַקע געווען, איינגיכען זענען מיר געקומען קיין לאָדז און באַלד צוגעטראָטען איינשטודירען „דאָס נייע געטאָ" אויף העברעאיש, דאָסמאָל איז יוליוס שוין צוגעגאַנגען מיט אַ לייכ־טערען געמיט. דערפאַר האָט יוליוס געהאַט אַן'־אַנדערען זאָרג: די זעלבע טרופּע, וואָס האָט אויפגע־פיהרט מיט זאַסלאַווסקין „אוריאל אקאסטא" אויף העברעאיש, האָט אויך אָנגעהויבען מאַכען פּראָבען מיט זאַסלאַווסקין אויף דער צווייטער העברעאישער פּיעסע „דאָס נייע געטאָ" און עס האָט אויך געהיי־סען, אַז זיי גרייטען זיך צו פאָהרען קיין ווין צום ציוניסטישען קאָנגרעס.

יוליוס האָט זיך דעריבער אַמאָל צו מיר גע־ווענדעט מיט דער פראַגע, צי ער זאָל אָנהויבען מאַכען פּראָבען ווייל זאַסלאַווסקי האַלט שוין אין דער מיט.

איך האָב אָבער יוליוסן געמוטיגט:

— דו טו דיין אַרבייט — האָב איך געזאָגט — פערלאָז דיך נישט דערויף, וואָס מען זאָגט, זיי ווילען קאָנקורירען, גוט, דער שטאַרקערער וועט זיגען!

דאָס שפּילען אויף העברעאיש איז שוין נישט געווען אַזוי אויסטערליש, אַזוי פרעמד, און איך אַליין האָב דעריבער פערלאַנגט, אַז איך וויל מיט־שפּילען אין די העברעאישע פאָרשטעלונגען. מיין פערלאַנג איז גערן נאָכגעגעבען געוואָרען און איך האָב אין ביידע פּיעסען בעקומען ראָלען: אין „אוריאל אקאסטא" — די ראָל פון „יהודית" און אין „דאָס נייע געטאָ" - אַ ראָל פון אַ גראַנד־דאַמע. ריינבערגס פרוי. איך האָב זיך אָבער באַלד אַרומגעזעהען, אַז ביידע ראָלען זיך אויסצולערנען איז פאַר מיר צו שווער און כ'בין געבליבען בלויז ביי דער ראָל „יהודית".

(המשך קומט)

נייער פאָלקסבלאַט

דאָס לאָדזער לעבען

נייער פאָלקסבלאַט

פרייטאג 9 כ טבת תרצ"א

יאַנואַר

זון־אויפגאַנג 7.43
זון־אונטערגאַנג 3.43

ליכט־צינדען: 3,26

אַ פּאָליטישער פּראָצעס

דריי בעשולדיגטע איז קאָמוניזם.—איינעם פערמשפּט אויף 4 יאָהר תּפיסה און צוויי בעפרייט

(2) דעם 31. מאַי 1930 האָט אַ געהיים־אַגענט פערהאַלטען אויף זאַוואַדזקאַ גאַס דעם 27־יעהריגען שמעון קאָרן ביי וועמען מען האָט געפונען אין טאַש אַ קאָמוניסטישען דאָקומענט.

ביי דער אויספאָרשונג האָט קאָרן איבערגעגעבען, אַז ער האָט דעם דאָקומענט בעקומען און געהערט צו דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי, וואוהין ער איז אַריינגעצויגען געוואָרען דורך פישעל בידערמאַן פון פּעטרקאָוו און דעם דערמאָנטען דאָקומענט האָט ער בעקומען פון אַ געוויסע העלאַ שטערנשוס פון אַל. 1. מאַי 50.

בידערמאַן און שטערנשוס זענען אַרעסטירט געוואָרען.

שטערנשוס האָט דערצעהלט, אַז דעם דאָקומענט האָט זי איבערגעשריבען אויף דער בקשה פון אַ געוויסען דוד, מיט וועמען זי האָט זיך בעקענט אין דער עספּעראַנטע־געזעלשאַפט „לאַבאָראַ".

זיצענדיג אין תּפיסה, האָט אַ געוויסער וואָלף לענטשנער איבערגעגעבען, אַז קאָרן איז אַנאָנגע־זעהענער קאָמוניסטישער טוער אויפ׳ן שטח פון פּעטריקאָוו.

נעכטען זענען געזעסען אויף דער בעשולדי־גונג־באַנק אין קרייז־געריכט דער 27־יעהריגער אברהם שמעון קאָרן, 21־יעהריגער פישעל בידער־מאַן און די 17—יעהריגע העלאַ שטערנשוס.

קאָרן האָט זיך אַליין פערטיידיגט, ער האָט דערצעהלט אין געריכט, אַז דעם דאָקומענט האָט ער בעקומען פון אַן׳אומבעקאַנטע אין פעראיין אויף קאָנסטאַנטינער 26. אין פּאָליציי־אַרעסט האָט מען איהם אומנמענשליך געשלאָגען, געבונדען מיט שטריק און בעגאָסען מיט קאַלט וואַסער, דעריבער האָט ער אָנגעגעבען די נעמען פון מענשען, וואָס זענען איהם גלאַט געקומען אויפ׳ן געדאַנק. דאָס זענען בידערמאַן און שטערנשוס.

בידערמאַן האָט ערקלערט, אַז ער געהערט נישט צו דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי און ער קאָן נישט קאָרנען און נישט שטערנשוסען.

שטערנשוס האָט ערקלערט, אַז מען האָט זי געצוואונגען ביי דער אויספאָרשונג צו זאָגען, אַז זי האָט דעם דאָקומענט איבערגעגעבען קאָרנען. פּאַקטיש האָט זי דעם דאָקומענט בעקומען, אויף איבערשרייבען, פון אַ בעקאַנטען סטודענט פון פּאָ־ליטעכניקום, וועלכער האָט איהר געהאָלפען אין שטודיום, זי ווייסט נאָר, אַז ער רופט זיך דוד.

נאָכ׳ן אויסהערען די עדות און פערטיידיגער און פּראָקוראָר טראָגט דאָס געריכט אַרויס אַן׳אורטייל לויט וועלכען קאָרן ווערט פערמשפּט אויף 4 יאָהר תּפיסה שטערנשוס און בידערמאַן ווערען בע־פרייט.

טייער בעצאָהלט פאַר אַ לייכט בעקאַנטשאַפט

(2) סטעפאַן פּאקאי האָט דעם 26. אָקטאָבער אין אווענד זיך בעקענט אין גאַס מיט אַ „דאַמע" און מיט איהר שנעל געשלאָסען בעקאַנטשאַפט.

פּ. האָט זיין נייע בעקאַנטע פערבעטען צו זיך אַהיים און זי מכבד געווען מיט אַ גוטע קאָלאַציע, ביי וואָס עס האָט נישט אויך געפעהלט דער „ביטערער טראָפּען". די דאַמע האָט זיך נישט געלאָזט בעטען און געריבען אַ סעודה אויף וואָס די וועלט שטעהט און אַגב האָט זי אויך געהאַט אַ גאָר וואַזשנעם אַפּעטיט. פּ. אַליין האָט זיך אויך נישט געלאָזט ס׳האַרץ פערחלש׳ן און האָט פאַר גרויס פרייד מיט זיינע נייע „פריינדין" געטרונקען אַ גלעזעל נאָך אַ גלעזעל ביז ער איז געוואָרען בגליפון און האָט דערינטער אויך געכאַפּט אַ דרימעל.

דער בשמחה׳טער פּ. האָט זיך ערשט אויפגע־כאַפּט אויף צומאָרגענס פריה און האָט צו זיין גרויס איבערראַשונג זיך אַרומגעזעהען, אַז זיין „שאַץ", האָט געעפענט זיין קאַסע און פון דאָרט אַרויסגע־נומען 6,900 זלאָטעס.

פּ. האָט געמאָלדען וועגען זיין אומגליק דער פּאָליציי, די אויספאָרשונג האָט פעסטגעשטעלט, אַז דאָס שטיקעל אַרבייט האָט אָפּגעטון די 39־יעהריגע מאַריאַ פּאַווליקאָווסקאַ, וועלכע האָט שוין געהאַט בעוויזען צו ענטלויפען קיין וואַרשא, נאָר אין עטלי־כע טעג אַרום איז זי צוריקגעקומען קיין לאָדז, וואו זי איז טאקע אַרעסטירט געוואָרען. בעת׳ן אַרעסט האָט זי נאָך געהאַט ביי זיך 3,000 זל.

נעכטען איז די מאַריאַ געשטאַנען פאַר׳ן גע־ריכט. זי האָט זיך מודה געווען אין דער גנבה און האָט דערצעהלט, אַז אין וואַרשא האָט זי פאַר אַ טייל פון געגנבעטען געלד געקויפט אַ פעלץ, וועש און ציהרונג.

דאָס געריכט האָט די „עהרליכע" מאַריא בע־שטראָפט מיט 6 חדשים תּפיסה.

דאָס געלד און די גע[illegible] זאַכען וועט בע־קומען צוריק דער געליטענער פּ.

נישט געג׳גט די ערשטע פרוי

און חתונה־געהאַט מיט אַ צווייטער

ווער האָט בעגאָסען פאָלען מיט וויטריאָל?

אין נעכטיגען נומער האָבען מיר דערצעהלט וועגען אַ שוידערליכען נקמה־אַקט פון אַ געג׳גטער פרוי, אויף בזשעזשינער 52. איצט דערצעהלען אונז די שכנים אַ רייה פרטים, וואָס וואַרפען גאָר אַנ׳אַנדער ליכט אויף דער גאַנצער געשיכטע.

הענעך קאַרמעל האָט חתונה געהאַט מיט זיין פרוי רחל מיט 10 יאָהר צוריק, געהאַט מיט איהר עטליכע קינדער און געלעבט בשלום ביי זיינע על־טערן אויף קרוטקא 16 אין באַלוט. ער האָט גע־אַרבייט אין אַ געגזלעריי אויף ווסכאָדניא 13 און זיך דאָרט בעקענט מיט אַ פריילין פּאָלאַ פליישהעקער, וואָס האָט דאָרט געדינט. פּאָלאַ איז געווען אַ שענערע און יונגערע פון זיין פרוי, האָט ער זיך אין איהר פערליבט, און ווען זי האָט אַנדערש נישט געוואָלט מיט איהם לעבען, סיידען ער זאָל מיט איהר חתונה האָבען, האָט ער מיט איהר חתונה געהאַט, נישט אָפּגעטענדיג זיין ערשטע פרוי ריחל, וועלכע איז מיט די קינדער געבליבען וואוינען ביי די עלטערן פון הענעך קאַרמעל אויף קרוטקא 16. הענעך איז דאַן מיט זיין צווייטער פרוי אוועק־געפאָהרען קיין קראקא און די ערשטע פרוי מיט די קינדער זענען ווייטער געבליבען וואוינען ביי הענעכס עלטערן.

מיט אַ פּאָר חדשים צוריק איז הענעך צוריק־געקומען קיין לאָדז מיט דער צווייטער פרוי און איז מיט איהר פאָרפאָהרען צו זיינע עלטערן דאָרט געוואָלט מיט איהר וואוינען. ס׳איז ענטשטאנען אַ סקאַנדאַל ס׳האָבען זיך אַריינגעמישט אויך די שכנים און פּאָלאַ האָט זיך געמוזט פון דאָרט אַרויס־ציהען. הענעך האָט פאַר איהר דאַן געדונגען אַ צימער אויף בזשעזשינער 52 ביי אַ געוויסער דינה.

ווען רחל האָט נישט געקענט ווירקען אויף איהר מאַן, אַז ער זאָל זיך שיידען מיט זיין צווייטע פרוי און איהרע אינטערוועגצען האָבען נישט געהאָלפען, האָט זי בעשלאָסען דעם ענין איבערגעבען דער פּראָקוראַטור. איג׳ם קריטישען טאָג איז זי טאקע אוועק צום פּראָקוראָר, כדי דאָרט צו מאַכען די מעלדונג אויף הענעכן וועגען ביגאַמיע. אין דער זעלבער צייט האָט מען די פרוי פּאָלאַ בע־גאָסען מיט וויטריאָל.

פרוי רחל קאַרמעל איז אין אוועגד אַרעסטירט געוואָרען ביי זיך אין שטוב, זי בעהויפטעט אָבער, אַז זי האָט דעם אָנפאַל אויף פּאָלאַ פליישהעקער נישט אויסגעפיהרט, און ווייסט נישט ווער ס׳האָט עס געטון.

אַ מקום מנוחה פאַר אַנ׳אומגליקליכען

גייסטיג־קראַנקען מוז געשאַפען ווערען

אויף אָגראָדאָווע 5 געפינט זיך אַ קעלער־געוועלב, זייט אַ לענגערער צייט האָט זיך דאָרט „איינגעאָרדענט" אַנ׳עלטערער יוד. אַ נישט נאָר־מאַלער, וואָס קומט אַהין שלאָפען. אַזוי אַרום פער־ברענגט ער דאָרט די נעכט אַ גאַנצען זומער אומ־בעמערקט פון קיינעם. אינדערפריה, ווען ס׳הויבט אָן טאָגען געהט ער אַוועק. וואו ער בלאָנקעט זיך אַרום אַ גאַנצען טאָג ווייסט מען נישט, נאָר אויף ביינאַכט קומט ער צוריק „נעכטיגען". אַזוי האָט עס גע־דויערט אַ לענגערע צייט. לעצטענס האָט דער נאַכט־סטרוזש וועלכער האָט בעמערקט דעם נישט געבעטענעם גאַסט איהם אָנגעהויבען פון דאָרט אַרויסצויאָגען, און ס׳קומען פאָר הארצרייסענדע סצענעס. ס׳איז אַ רחמנות אויף אַ לעבעדיג בע־שעפעניש־

האָבען זיך מיט דעם אומגליקליכען פעראינ־טערעסירט די שכנים פון הויז און האָבען פון זיינעטוועגען אינטערוועניר־ט ביים וויצע־ פרעזעס פון דער קהלה־פערוואַלטונג ה׳ בערגער, בעטענ־דיג, אַז מ׳זאָל איהם אַריינגעמען אין משוגעים־שפיטאַל ביי דער יודישער קהלה. ה׳ בערגער האָט זיי דעריוף געענטפערט, אַז ער קען גאָרנישט אויפ טון אָהן אַ בעשטעטיגונג פון נערוועו־דאָקטאָר, אַז דער עלטערער יוד איז גייסטיג קראַנק, און דערצו מוזען נאָך זיין פּאַפּירען פון׳ם יודען, דער יוד איז אָבער גייסטיג קראַנק, האָט ביי זיך נישט קיין שום פּאַפּירען און קיינער ווייסט נישט ווער און פונוואַנען ער איז.

דער יוד קומט ווייטער „שלאָפען" אויף די טרעפּ פון קעלער און ווייטער כאַפּט ער אַריין קלעפּ און ס׳קומען ווידער פאַר הארצרייסענדע סצענעס. האָבען די שכנים אַוועקגעפיהרט דעם אומגליקליכען יוד אין שטיבעל אויף נאָוואָמיעיסקאַ 26 אז ער זאָל זיך דאָרט איבערשלאָפען אין דער וואַרים. אָבער פון דאָרט האָט מען איהם אַרויסגעוואָרפען און ער איז ווידער געקומען שלאָפען אויף די טרעפּ פון קעלער אויף אָגראָדאָווע 5.

זענען די שכנים פון אָגראָדאָווע 5 וועלכע קענען נישט צוזעהן דעם צער פון אומגליקליכען געקומען צו אונז אין רעדאַקציע בעטען אז מיר זאָ־לען אויפמערקזאַם מאַכען די יודישע קהלה און אַנדערע וואָס זענען בערופען אַז זיי זאָלען זיך פער־אינטערעסירען מיט׳ן אומגליקליכען און פאַר איהם שאַפען אַ מקום מנוחה.

מ׳קען דאָך נישט לאָזען אויף הפקר אַ לעבעדיג בעשעפעניש, ווייל ער האָט נישט ביי זיך קיין פּאַס מיט קיין מעטריקע.

מען מוז מעלדען וועגען ליקווידירטע געשעפטען

(פּ) דער אינדוסטריע־אַמט ביים מאַגיסטראַט איז מודיע, אַז מען מוז מעלדען וועגען ליקווידירטע געוועלבער. פאַר נישט מעלדען דראָהט אַ שטראָף.

טאָלאָנען פאַר אַרבייטסלאָזע

אויף צו בעקומען בעהייצונג

אין לאָקאַל פון אַרבייטסלאָזען־פאָנד, 28, פּיסער־פוּלק 32, וועט מען פרייטאָג און שבת אַרויסגעבען טאָלאָנען אויף בעהייצונג פאַר אַר־בייטסלאָזע, וועלכע האַלטען אויס אַ פאַמיליע (פּריי־ליידיגע זענען אויסגעשלאָסען), עס וועלען רעגיס־טרירט ווערען די אַרבייטסלאָזע, וועלכע האָבען זיך פערשריבען אויף בעהייצונגס־שטיצע אין אַמט פון 22 ביז׳ן 31 דעצעמבער.

די טאָלאָנען וועלען אַרויסגעגעבען ווערען לויט פאָלגענדען סדר:

פרייטאָג, דעם 9 יאַנואַר
A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, Ł, M, N, O

שבת, ד. 10 יאַנואַר
P, R, S, T, U, W, Z, Ź.

די אַרבייטסלאָזע דאַרפען צושטעלען: 1) אַ פּאַס, 2) לעגיטימאַציע פון אַרבייטספערמיטלונגס אַמט מיט קאָנטראָל סטעמפּעל פון יעדען חודש און 3) קראַנקען־קאַסע־ביכעל און אַ רשימה פון די מיטגלידער און זייערע פאַמיליעס.

מיט די בעהייצונגס־טאָלאָנען דאַרפען זיך די אַרבייטער מעלדען: אויף וועגלאָווע 3, אָדער 11 ליסטאָפּאַד נומער 107.

פירמע גייער בעקומט אַנ׳הלוואה פון 2 מיליאָן דאָלאַר

(—) ווי מען גיט איבער בעקומט די אַקציע־געז[illegible] ט גייער אַנ׳אַמעריקאַנער הלוואה פון 2 מיליאָן דאָלאַר, ווי עס זעהט אויס האָבען די אַמע־ריקאַנער נאָך צוטרוי צו דער לאָדזער טעקסטיל־אינדוסטריע.

בעניייט די אַרבייט אין די גרויסע פאַבריקען

(—) אין די פאַבריקען פון שייבלער, גייער און פאָזנאַנסקי האָבען זיך אויפסניי אָנגעהויבען די אַרבייט אין אַלע אָפּטיילונגען.

ווי בעוואוסט האָט מען אין די דאָזיגע פאַברי־קען אָפּגעשטעלט די אַרבייט פאַר די חגאות.

לעאָנהאַרד און בעניך האָבען נאָך נישט געעפענט זייערע פאַבריקען.

געקינדיגט די אַרבייטער פון די זגערזשער פאַבריקען

(2) נעכטען האָבען די אַרבייטער אין אַלע זגערזשער פאַבריקען בעקומען אַ 2 וואָכענדיגע קינדיגונג.

די זגערזשער אינדוסטריעלער האָבען מודיע געווען די אַרבייטער, אַז נאָכ׳ן טערמין, וועלען זיי קענען שליסען נייע אָפּמאַכען, נאָר מיט אַ רעדוקציע פון די לוינען אויף 25—20 פּראָצענט.

די פּראָפ. פעראיינען האָבען אונטערגענומען אַנ׳אַקציע צו פערטיידיגען די אַרבייטער־אינטע־רעסען.

אַכטער יאָהרצייט פון וולאַדימיר מעדעם

אַקאַדעמיע אין פילהאַרמאָניע

שוין אַכט יאָהר איז אוועק צייט עס איז גע־שטאָרבען דער גרויסער בונדישער פיהרער ה׳ וולאַ־דימיר מעדעם און מיט יעדען יאָהר פיהלען אַלץ שטאַרקער די יודישע אַרבייטער, וואָס פאַר אַ גרויסער שאָדען עס איז פאַר זיי דער טויט פון יאָט דער זעלטענער פערזענליכקייט.

כדי צו בעעהרען דאָס אָנדענקען פון מעדעם׳ן אָרדענט איין היינטיגען שבת דער לאָדזער קאָמי־טעט פוי בונד אַנ׳אַקאַדעמיע אין פילהאַרמאָניע־זאַל. וועגען דעם לעבען און שאַפען פון וולאַדימיר מעדעם וועט רעדען איינער פון מעדעם׳ס נאָהענט־סטע מיטאַרבייטער ה׳ ראַטמאַן גרשון זיבערט פון וואַרשא, אַ קוואַרטעט פון פילהאַרמאָנישען אָרקעס־טער וועט אויספיהרען אייניגע קאָנצערט נומערן און דער בעקאַנטער אַרטיסט ה׳ ווייגשטאָק וועט פּאָרליינען און רעציטירען, אַ חוץ דעם וועט זיך אויך אין דער אַקאַדעמיע בעטייליגען דאָס כאָר פון דער קולטור־ליגע.

אַפּטייקען

היינטיגע נאַכט־דיזשורען

(2) קאַפּראַווסקי, (נאָוואָמיעסקאַ 15); טראַוור־קאָווסקאַ, (בזשעזשינסקאַ 56); ראַזענבלום, (צעגעל־ניאַנאַ 12); באַרטאָשעווסקי, פּיעטריקאָווער 95); קלופּטאַ, (קאָנטנאַ 54); טשינסקי. (ראַקאַצינסקאַ 53).

קלאַנג פילם־טעאַטער „CASINO"

קלאַנג־פילם־טעאַטער „CASINO"

היינט און פאָלגענדע טעג!

דער בעריהמטער שטערן פון די פאַריזער מוזיק־האַלען Irena Bordoni

און אויך דער גלענצענדער Jack Buchanan

אין גרויסען קלאַנג־זינגענדען פילם א. נ.

די פּאַריזערין (ליבעס־פּראָבע)

מאָטאָ: יונג־פּאַריז אַלט־פּאַריז Quartier Latin, Montmatre, בולוואַרען, גרויסע אָפּערע, Champs, Elysees — ווער קען מיך נישט, ווער ליבט מיך נישט?

רייכטום פון מעלאָדיעס און הומאָרפולער אינהאַלט, שעהנע פרויען, רייכע אויסשטאַטונג, האָט איבערשטיגען אַלע ביז־איצטיגע געזעהענע פילמען.

אויסער׳ן פּראָגראַם: קלאַנג־צוגאַבע אויך לאַנד־אַקטואַליטעטען.

אָנהויב 4.30 נאָכמ., שבת, זונטאָג און יום־טוב־פריהמאָרגן פאָרשטעלונגען פון 12 אַ זייגער אָן

צו די נידריגסטע פרייזען 75 גר. און 1 זל.

— קומט פאַר — קיורצליך די ערעפנונג

פון ניי־רעמאַנטירטען כשר׳ן ערשטקלאַס׳יגען

באַר „LUNCH"

וואו? וואו?

ענטוויקלונג פון אַ קאָאָפּעראַטיווער באַנק־אינסטיטוציע

אַדורכקוקענדיג דעם לעצטען בעריכט פון דער באַנק־קופּיעצקאָ־קרעדיטאָווא ספּולדז. אין לאָדז קאָנ מסאטירען מיר די אימפּאָנירענדע ענטוויקלונג פון אָט דער יונגער פינאַנץ־אינסטיטוציע. די באַנק האָט אין חודש ליסטאָפּאַד ערטיילט דיסקאָנטאָ־קרעדיט אַ סומע פון קרוב 600 טויזענד זל. וועהרענד במשך פון די עלף מאָנאַטען האָט זי ערטיילט קרעדיט אַרום פיר מיליאָן זלאָטעס ד. ה. מיט 75 פראָצענט מעהר ווי אין פאָריגען יאָהר.

די אינקאַסאָ אָבטיילונג פון דער באַנק ערלעדיגט מאָנאַטליך צירקאַ 15 טויזענד אָבשניטען, די אינקאַסאָ פּראָטעסטען בעטרעפען 5 פּראָצענט פון דער אַלגעמיינער צאָהל פּראָטעסטען פון דער שטאָט לאָדז.

פון לעצטען בילאַנס פון דער באַנק איז אַרויסצוזעהען, אַז די לאָקאַטען בעטרעפען אין יעצטיגען מאָמענט איבער אַ מיליאָן זלאָטעס, וואָס איז דער בעסטער בעוויז פון צוטרויען וואָס די באַנק האָט זיך ערוואָרבען אין אַזאַ שנעלער צייט, טראָץ דער קריטישער לאַגע.

די באַנק אַלס „קאָאָפּעראַטיווע" האָט פערנומען הן אין טעכנישער הן אין פינאַנציעלער הינזיכט איינס פון די ערשטע פּלעצער אין לאַנד. פון פערטרויליכע קוועלען דערוויסען מיר זיך, אַז די באַנק טוט פאָרזעהען אויסצוצאָהלען פאַר'ן יאָהר 1930 דיווידענדע אין דער הויך פון 6 פּראָצענט ביי אַ גלייכצייטיג שטאַרק פערגרעסערן די רעזערוו־פאָנדען.

הויפּט־דירעקטאָר פון דער באַנק איז ה' יואַן אַבראַמאָוויטש, וועמענס אונגעהויערע שטאַרקע ענערגיע, פאַך־קענטניש, אַלזייטיג קענען און בעהערשען דאָס באַנק־וועזען, די איבענדערמאָהנטע אינסטיטוציע האָט צו פערדאַנקען איהר הערליכע ענטוויקלונג.

דער נאָהענטסטער מיטאַרבייטער און פערטרויאונגס־מאַן פון דירעקטאָר אַבראַמאָוויטש איז ה' י. גרילאַק, וויצע־דירעקטאָר פון דער באַנק בעקאַנט פון זיין באַנק־טעטיגקייט און אָרגאַניזירונג אין די סטערען זאָלעמביע־דאָמבראָווסקע.

פּרעזעס פון ראַט איז דער בעוואוסטער איבדוסטריעלער ה' טוביה ביאַלער, וו. פּרעזעס ה' דעפּוטאט י. ל. מינצבערג, פּרעזעס פון דער קהלה די פערוואַלטונג בעשטעהט פון די ה"ה: פּרעזעס אַלעקסאַנדער גוטמאַן, וו.־פּרעזעס מ. וואַידיסלאַווסקי, מיטגלידער: אַ. ציטרין, י. מ. זדונסקי און סענאַטאָר מענדעלזאָהן. עס אַמטירט אַ גאַנצען טאָג אין דער באַנק דער בעוואוסטער פילאַנטראָפּ און געזעלשאַפטליכער טוער וויצע־פּרעזעס מ. וואַידיסלאַווסקי. די באַנק האָט אַרויסגעוויזען אַ שטאַרקע איניציאַטיוו אין דער הינזיכט צו כענטראַליזירען די עקזיסטירענדע רעוויזיאָנס־פערבאַנדען, מיט'ן צוועק צו פערשטאַרקען די אויספיהרונגס־קראַפט פון די פערבאַנדען און איינפיהרען אַ כעסטערע קאָנטראָל איבער די בענק.

די באַנק איז אָנגעשלאָסען צום פערבאַנד פון יודישע סוחרים: קאָאָפּעראַטיווען אין וואַרשא מאַרשאַלקאָווסקאַ 8.

אַנ'אויטאָ דער'הרג'עט אַ פאַרבייגעהער
דעם שאָפער פערמשפּט אויף 6 חדשים תּפיסה

(ז) דעם 28 מערץ פ.י. איז געפאָהרען אַנ־אויטאָ אויף נאָוואָמיעיסקאַ גאַס, פּלוצלונג איז דער אויטאָ אַריינגעפאָהרען אין שויפענסטער פון געשעפט פון חיה שרה קאַדיש און דעם פערבייגעהער יוסף גאָלדבערג צוקוועטשט, דער שאָפער חיים זעליג פּלאַצקי איז ענטלאָפען און איבערגעלאָזען דעם אויטאָ.

גאָלדבערג איז אין שפּיטאָל געשטאָרבען, דערוויסענדיג זיך אַז גאָלדבערג איז געשטאָרבען, האָט זיך פּלאַצקי אַליין געמאָלדען אין פּאָליציי־קאָמיסאַריאַט. נעכטען איז פאָרגעקומען זיין פּראָצעס און ער איז פערמשפּט געוואָרען אויף 6 חדשים תּפיסה, און אָפּגענומען ביי איהם דאָס רעכט אין משך פון 2 יאָהר צייט צו פיהרען אנ'אויטאָ.

גאַל, נירען און בלאָזען־שטיין־קראַנקע

אויף סמך יען, וועלכע פון איבערטעסטינע האַרן־וויערבל־יונג לײדען, פערלייכטערען זיך דורך דעם געברויך פון נאַטירליכן ביטער־וואַסער פון Franciszka Józefa צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען און סקלאַד־אַפּטעקשנעס.

יודישע טעאַטער־סטודיע אין הזמיר

היינט, פרייטאָג אין אָוועגד ווערט צום 12־טען מאָל געשפּילט אין „פאַליש אויף דער קייט" פון י. ל. פּרץ.

פון קינא טעאַטער „בייקאָ"

אין קינאָ־טעאַטער "בייקאַ" ווערט איצט געשפּילט מיט גרויס ערפאָלג דער פּראַכטפולער פילם א.ב. „דאָס געזאַנג פון דער סטיכיע".

דער דאָזיגער פילם פערמאָגט זעהר פיל שעהנע מאָמענטען. די הויפּט־ראָלען שפּילען די שוישפּילער: גאַרי גאַספער, לופּע וועלעז און יוליוס וואַלהיים.

3

מעלדונג

ציוניסטישע גרופּירונגען! אָרגאַניזאַציעס און עסקנים.

דער ענדגילטיגער טערמין אַריינצוטראָגען די געלדער און טאַלאָנען פון די פערקויפטע שקלים איז בעשטימט געוואָרען ביז דעם קומענדען דינסטאָג דעם 13 יאַנואַר. ה. י.

אָרגאַניזאַציעס און גרופּירונגען, וואָס וועלען זייערע שקלים־חשבונות נישט צושטעלען ביז דעם בעשטימטען טערמין וועלען זייערע שקלים נישט אַריינגעטראָגען ווערען אין דער וואַהל־רשימה צום קאָנגרעס.

645

התראה

אַזוי ווי מיר האָבען געהאַט אַ דין תּורה ביי דעם מורא הוראה הרב ר' נחמן דוד זעליווער און ס'איז געמאַכט געוואָרען, אַז דוד ערליך זאָל ברענגען אַ פּסק ב"ד יום ג' שמות איז ער ביז היינט נישט געקומען. אויב ער וועט נישט ברענגען ביז יום ב' וארא, וועל איך געצוואונגען זיין אַרויסצונעהמען אַ פּסק ב"ד אהן איהם

אלימלך סיהן קאַמיענאַ 8.

אילוסטרירטער פוילישער מאַנטשעסטער

אונטער דער רעדאַקציע פון אלי באָרוכין איז ערשינען דער דעצעמבער־נומער פון דער לאָדזער צייטשריפט פאַר ווירטשאַפטליכע, געזעלשאַפטליכע און קולטורעלע פראַגען „אילוסטרירטער פוילישער מאַנטשעסטער" מיט אַרטיקלען פון: וויצע־פּרעזעס יוליוש לעווענשטיין, ד"ר העריבערט זאַנד, אינזש. קאַראָל בייער, ג. שפּעט, ד"ר ז. עלענבערג, אָסקאַר בערמאַן, ד"ר י. שיפּער, סטאַראָסטע אלעקסי רזשעווסקי, י. מ. ניימאַן, מיעטשיסלאַוו ברוין, אלי באָרוכין, א. אַ. דער נומער איז רייך אילוסטרירט און עסטעטיש אַרויסגעגעבען.

פריהמאָרגען־קאָנצערט אין פילהאַרמאָניע

דעם קומענדיגען זונטאָג, 12 אַ זייגער מיטאָג קומט פאָר אין פילהאַרמאָניע דער צווייטער פריהמאָרגען קאָנצערט פון פילהאַרמאָנישען אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון בעריהמטען דיריגענט ה' בראָניסלאַוו שולץ.

אַלס סאָליסט טרעט אַרויס דער פעהיגער און טאַלאַנטפולער פידלער וולאַדיסלאַוו וואַכניאַק, וועלכער וועט אין בעגלייטונג פון פילהאַרמאָנישען אָרקעסטער אויספיהרען טשייקאָווסקי'ס 5־טע סימפאָניע און פאַגאַניני'ס פידעל־קאָנצערט ד־דור.

פון רעווי־טעאַטער „פערהליד ווינקעל"

אין ניי־ערעפענטען רעווי־טעאַטער זגערזשער 17, ווערט דאָס ערשטע פּראָגראַם א.ב. „מיר געבען מתנות" אויפגענומען פון די בעזוכער מיט גרויס בייפאַל.

דאָס נייע טעאַטער אין יענער אומגעגענד וועט זיכער האָבען אַ גרויסען ערפאָלג.

„אַרדט"

אין „אַרדט" זענען די לעצטע טעג פאַר'ן נייעם פּראָגראַם. ס'ווערט געגעבען דאָס אויסגענומענע פּראָגראַם „ווער מיר גוטס גינט".

היינט פרייטאָג ווערט געשפּילט 2 מאָל 7.45 און 9.45. מאָרגען שבת 3 מאָל 4, 7.45 און 9.45 אָוונד.

„אש דער קינסטלער און אש דער פּאָליטיקער"

היינט 8 אינאָוונד וועט אין פילהאַרמאָניע־זאַל פאָרקומען די אינטערעסאַנטע פאָרלעזונג פון פּאָפּולערען אַרבייטער־טוער זרבבל אויף דער אויבען אָנגעגעבענער טעמע.

זרבבל איז בעקאַנט אַלס גלענצענדער רעדנער און ליטעראַטור־קריטיקער. ס'איז דעריבער נישט קיין וואונדער, וואָס די דאָזיגע פאָרלעזונג האָט אַרויסגערופען אַזאַ גרויסע פּראַאינטערעסירונג.

די פּראַאינטערעסירונג איז נאָך גרעסער דערמיט, וואָס די פאָרלעזונג פאַלט אויס אין דער צייט ווען פון אַלע זייט ווערט געפייערט דער 50־יעהריגער יובילעאום פון שלום אש און פון דער אַנדערער זייט ווערט שלום אש שטאַרק בעקעמפט ספּעציעל מצד די אַרבייטער־ריכטונגען צוליב זיינע פּאָליטישע אַרויסטרעטונגען.

די לאָדזער יודישע געזעלשאַפט וועט דעריבער געוויס נישט אַדורכלאָזען די געלעגענהייט זיך צו בעקענען מיט דער אָפּשאַצונג פון שלום אש'ס שאַפען און זיין ווערט פאַר דער יודישער ליטעראַטור וועלכע וועט געגעבען ווערען פון אַזאַ מייסטער פון יודישע וואָרט, ווי דאָס איז זרבבל.

די קליינע צאָהל איבערגעבליבענע בילעטען איז צו בעקומען אין דער קאַסע פון פילהאַרמאָניע.

פערלענגערען די טראַמוואַי־ליניע אויף לאַגעווניצקאַ־גאַס

(א) אין חודש מערץ וועט די טראַמוואַי־געזעלשאַפט אָנהויבען די אַרבייטען ביים פערלענגערען די טראַמוואַי־ליניע אויף לאַגעווניצקאַ גאַס ביז דאָלנאַ גאַס.

אַ קינד אונטער אנ'אויטאָ

(—) אויף זגערזשער גאַס איז אַרונטערגעפאַלען אונטער אַ אויטאָ די 9־יעהריגע אסתר קרומהאָלץ

דער דאָקטאָר פון פּאָגאָטאָוויע האָט דעם קינד ערטיילט הילף.

10 יאָהר „הסתדרות העובדים"

אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן צעהן־יעהריגען יובילעאום פון דער הסתדרות העובדים אין ארץ־ישראל וועט דר. טאַרטאַקאָווער מאָרגען אין אָוונד האַלטען אַ פאָרלעזונג אין לאָקאַל פון השומר הצעיר, (ביעט ריקאָווער 116).

אַסימילאַציע אַלס די שטענדיגע געפאַהר פון גלות־יודענטום

א. ד. ט. אָרדענט איין די יודישע פאָלקס־אוניווערזיטעט מאָרגען שבת אין זאַל פון „התאחדות" אַ רעפעראַט. אַלס רעפערענט טרעט אַרויס רעדאַקטאָר יוסף לעווי.

ווילכטיג פאַר די אייבוואוינער פון גרינעם מאַרק און אומגעגענד!

די בעקאַנטע ביטשריפט־ביוראָ

„COMMERCIUM"

זשעראָמסקיעגאָ (פאַנסקאַ) 45 ביים גרינעם מאַרק

שטעליגט פינקטליך און געוויסענהאַפט אַלע ביטשעס: צו ווילנע, קאַרנע, האָנדלאָווע, אַפּעלאַציעס א.ז.וו. קלאָזוזעלעם און זאַב דיקטשעניעס אויף אַלע שטעט אין פוילען. איבערזעצונגען פון אַלע שפּראַכען. ווי אויך מאָרגנגם־בריף צו בעל־חבית'ע דעגירט דורך אַנ'אַ וואָקאַט —

בעצמירונג: פון 4–6 ערטיילט עצות אין פאַראַטקאָוועס ענינים אַ ספּעציעלער יוריסט.

מיר לערנען אויס מאַשין־שרייבען ווי אויך קאָרעספּאָנדענץ דורך 1 מאָנאַט נאָר פאַר 10 זל. זעהר צוגענגליכע רייזען. מיט אַכטונג

„COMMERCIUM" wł. Jakób Ratner
ŁÓDŹ, ZEROMSKIEGO 45 1 p, fr.
przy Zielonym Rynku

אַ קוואַליפיצירטער מאַשין־שלאָסער

זוכט פון זאַפאָרט נעזונגס

אין דער מעכאַנישער שלאָסעריי פון

רעדער, קאָנסטאַנטינער 11/13

נאַכמיטאָג־חדר

פאַר קינדער, וואָס לערנען אין פאָווּשעכנע שולען

פון י. ד. ראָזענפעלד

פּלאַץ וואָלנאָשטשי (נייע שטאָט) 6

מעלדעט, דאָס עס ווערען אָנגענומען קינדער פון יעדע עלטער צו לערנען אַלע למודי קודש, עברי, חומש, רש"י, תנ"ך, משניות, גמרא, העברעאיש און יודיש.

3 זל. אַ וואָך 3 זל.

איינשרייבען פון נייע תּלמידים פון 4-7 אָוונד. געדענקט דעם אַדרעס: נייע שטאָדט 6, קוואָר אָפיציינע, רעכטס, 2־טער שטאָק.

וועכנעריז כירורגישע קליניק „SANATO"

אַגראַדאָווע 10, טעל. 213-57

1־טע און 2־טע קלאַס

ערצ' ליבע אויפזיכט איבער דער מוטער און קינד

פריינזער פון געבורט

אין 2־טע קלאַס צוזאַמען מיט פערהייטונגס־מיטלען

200 זל.

אויגען־אָבטיילונג פון ד"ר מעד. י. קאַרויש עמפּפאַנגס־שטונדען פון 1 ביז 2 נאָכמיטאָג.

כירורגישע אָבטיילונג פון ד"ר מעד. מ. קאַנטאָר עמפּפאַנגס שטונדען פון 1 ביז 2 נאָכמיטאָג.

Dr MED.
J. PIK
ul. Żeromskiego 36
ביים גרינעם מאַרק
טעל. 175-50

נערווען און אינערליכע קראַנק. ספּעצ. פון פּיבא־נערווען. נעהמט אָן פון 5½—7 אָוו.

אַ לעהרער

מיט רעגירונגס־רעכט 16 יאָהר פּראַקטיקירט, ערטיילט לעקציעס פאַר שילער און דערוואַקסענע: פויליש, דייטש, פראַנצויזיש, מאַטעמאַטיק און בוכהאַלטעריי.

שיף. שוו. יאַקובאַ 12

רעכטס אָפיציינע 1 שטאָק 2 ון 9

פון זאָפאָרט צו פערמיטען

3 צימער אין הויך מיט אַלע בעקוועמליכקייטען פון נייעסטען מין.

צו ערפאַהרען ביים וועכטער אַל. 1. מאַי 40

אַ פראָנט־צימער

מיט אַ בעזונדערן אייגאַנג גלייך ביי די טרעפּ אויף פּיעטרקאָווער 60, 2. שט. איז אויך אַ האַנדעלס־אינטערנעהמונג פון זאָפאָרט איבערצוגעבען. — צו ערפאַהרען נאַוואָטקאָווסקאַ 7, ביי אַמזעל.

ווייכטיג

פאַר דרוקער, שאַכשפּילער און בוכבינדער!

דערמיט מאַך איך בעקאַנט אַז איך נעהם אָן צו שליפען

לאַנגע מעסערס, שערען פאַר פּייערס און מיין מעכאַנישע שלייפעריי פּאָמאָרסקאַ 14 ביי ל. מיכאַלאָוויטש

Dr. med.
J. BETTE

ספּעצ.־ערצט פאַר קינדער און אינערליכע קראַנקהייטען

PIOTRKOWSKA 6, tel. 144-95

נעמט אָן פון 8 – 11 פריה און פון 4—6 נ כמ.

אַ הויז

מיט אַ גאָרטען אויף דעם טראַקט זגערזש־ סטרעלצוב... וויל. אויף ... מיט ... פאַר 17,000 זל. צו ערפאַהרען ביי דעם ... אדער ביי מאָנס ... טעל. 175 88

אַ לערן־יונגל

ווערט געזוכט צו מעכער. בעשטעלט צו מעלדען זיך פּיעטרקאָווער 22 ביי נאַטעס.

טענץ

די מאָדערנסטע אויפ'ן יאָהר 1931 לערן איך אויס יעדען איינציגען, נישט אַכטענד אויף די פעהיגקייטען. איינשרייבען קען מען זיך טעגליך אין מיין פּריוואַט־וואוינונג

64 ציגעל־גאַס 64

מיט רעכטע טאַנץ־לעהרער

י. זאַלצמאַן

דאַמף־קעסעל

ווערט געזוכט פון 40 קוואַדראַט מעטער, פון 8 אַטם. הויך־דרוק. אָפּערטען מיט אַ גענויער פּרייז־אָנגאַבע און צאָהלונגס־בעדינגונגען, ווערט געבעטען אָפּצוגעבען אין אדמ. פון דער צייטונג אונטער „Kocioł parowy"

לעהרערין

גוטע פּעדאַגאָגין ערטיילט אינטעריכט פאַר ערוואַקסענע אין פּוילישע, יודישע אין דייטשע שפּראַכן צו ביליגע פּרייזען

לאַסמאַן בושען נער 15

אַ שעהן צימער

פאַר איינעם אָדער צוויי יונגעלייט צו שלאָפען אויף מאָנאַטליך צו צאָהלען. אַלעדניאַ 20 ג. 37 2־טער הויף, איינגאַנג ל ב 25.

לאָזיש

קענען בעקומען 2 אַנשטענדיגע יונגעלייט. צו ערפאַהרען ביי בריסלער נאָוואָמיעסקאַ 26 פראָנט 3 שטאָק 649

ס'ווערט געזוכט

קוואַליפיצירטע זוישע־נייהערינס צו בעסערע דאַמען־וועש. צו מעלדען זיך ביי ראש אין סאַל מיאַנאָוויטש אַגראַדאָווע 1. פראָנט 1־טער שטאָק

אַ שוי־פענסטער

אין צענטרום שטאָט פּאַסענד פאַר אַ זייגער־מאַכער ווערט פון זאָפאָרט געזוכט, מעלדען ביי פרידמאַן 6 טען שיערפּיען 30

צו פערקויפען

3 מאָסט נייע אַזשור־מאַשין זו אַ שטרירען מאַשען־זיכער פון דער פירמע „דורקאָפּ", צו ערפאַהרען ביי ג. לאַנדוי זגאָזשעווסקאַ 15.

לאזאר קאהאן

צו זיין 25 יאהריגען יובילעאום

היינט ווערט „אין ווארשא געפייערט דער 25 יאָהריגער יובילעאום פון דער זשורנאַליסטישער טעטיגקייט פון רעדאַקטאָר לאַזאַר קאַהן.

לאַזאַר קאַהן איז געבוירען געוואָרען אין יאַנואַר 1885 אין גאָלדינגען (קורלאַנד) וואו זיין פאָטער ר' שמעון כהן איז געוועזן מגיד און מורה הוראה (שפעטער רב אין מיטוי). ער האָט בעקומען אַ יודישע ערציהונג, צו 17 יאָהר איז ער אַריינגעצויגען געוואָרען אין דער צערי ציוניסטישער בעוועגונג, שפעטער אַ קורצע צייט געוועזן טעטיג אַלס פועלי־ציוניסט, דערנאָך אַלס סיימיסט. אָנהויב 1906 יאָהר האָט דער יובילאַר אָנגעהויבען זיין זשורנאַליסטישע טעטיגקייט אין „דעם וועג" נאָכדעם געאַרבייט אין „אונזער לעבען", „ראָמאַן צייטונג א. אַנד.

אין יאָהר 1907 הויבט זיך אָן דער לאָדזער פעריאָד פון לאַזאַר קאַהאַנס טעטיגקייט. ער ווערט רעדאַקטאָר פון דער ערשטער פּראָווינצער יודישער טאָג־צייטונג „לאָדזער נאַכריכטען". נאָך איהר אונטערגאנג געהט ער אריבער אין דער ניי־געגרינדעטער צייטונג „לאָדזער טאַגעבלאַט" וואו ער איז איינער פון די הויפּט־מיטאַרבייטער אין פערלויף פון 7 יאָהר. אין 1915 י. גרינדעט ער דעם „לאָדזער פאָלקסבלאַט", שפעטער גרינדעט ער צוזאַמען מיט ה. ד. נאָמבערג דעם „וואַרשעווער טאַגעבלאַט".

אין לאָדז בעגרעניצט זיך נישט לאַזאַר קאַהאַן מיט ריין זשורנאַליסטישער טעטיגקייט, ער איז אויך אַקטיוו אויפ'ן קולטורעלען און געזעלשאפטליכען געביט. ער איז איינער פון די גרינדער און אַקטיווסטע טוער אין דער „דראַמאַטישער קונסט", וועלכע האָט אין קולטורעלען לעבען פון לאָדז געשפילט אַן'אָנגעזעהענע ראָל.

 לאַזאַר קאַהאַן איז אויך טעטיג צווישען די האַנדווערקער. ער גיט אָפּ פיל צייט דעם דעמאָלסדיגען האַנדווערקער־קלוב ארום וועלכען ס'האָט זיך קאָנצענטרירט די גאַנצע דעמאָקראַטישע אינטעליגענץ. לאַזאַר קאַהאַן איז אויך טעטיג אַלס קאָרעספּאָנדענט פון אויסערשטעטישע צייטונגען (מאָמענט, היינט, פריינד, ניו־יאָרקער פאָרווערטס). בעטייליגט זיך אין ארויסגעבען פון אַ רייה זאַמעלביכער. אַלס דעלעגאַט פון דער דראַמאַטישער קונסט, האָט זיך לאַזאַר קאַהאַן בעטייליגט אין דער טשערנאָוויצער קאָנפערענץ, וואו ער איז געוועזן איינער פון די סעקרעטאַרען. אין דער צייט פון קריג גרינדעט ער אַ פערלאַג אין וועלכען ס'זיינען ערשינען אַ רייה זאַמלונגען און פּאָפּולערע אויסגאַבען; בעאַרבייט און אַרויסגעגעבען אַ בוך וועגען די יודען אין דער לאָדזער טעקסטיל־אינדוסטריע. (דאָס בוך אַנ'אַרט לעקסיקאָן, איז איצט דער איינציגער קוואַל פאַר די אינפאָרמאַציעס פון דעם מין).

אין זיין טעטיגקייט אַלס רעדאַקטאָר און פערלעגער האָט זיך לאַזאַר קאַהאַן שטענדיג אויסגעצייכענט בנוגע זיינע קאָלעגען, בפרט די יונגערע מיט חברישקייט און וואַרימער פריינדשאַפט.

לאַזאַר קאַהאַן איז אויך טעטיג געוועזן פּאָליטיש ער איז איינער פון די גרינדער פון דער פאָלקס־פּאַרטיי אין פוילען. אין יאָהר 1916 גרינדעט ער אין לאָדז די ערשטע אָרגאַניזאַציע פון דער פאַלקס פּאַרטיי און איז אַ רייה פון יאָהרען איהר פּאָרזיצער, אַלס פערטרעטער פון דער פאָלקס - פּאַרטיי ווערט קאַהאַן אויך געוועהלט אַלס דאָזאָר אין דער לאָדזער קהלה. ער פאָהרט אָבער אַרויס קיין וואַרשאָ און זאָגט זיך אָפּ פון מאַנדאַט. אין וואַרשאַ איז ער ווייטער טעטיג זשורנאַליסטיש און פּאָליטיש.

דער 25־יאָהריגער יובילעאום טרעפט דעם יובילאַר אין בליה און פראַכט פון זיין טעטיגקייט און מיר ווינשען איהם נאָך לאַנגע יאָהרען פון אַרבייט אויף די געביטען וואָס ער האָט פאַר זיך אויסגעקליבען.

פרישע סעריע באנקראטען

טעגליכע כראניק פון האנדעלס־געריכט

די פירמע „אַ. קראָטשטיין און ח. מ. גורקע" (פּיעטריקאָווער 22) איז אַנערקענט געוואָרען פאַר באַנקראָט פון 13 דעצעמבער 1929, די באַנקראָטירטע אברהם קראָטשטיין און יחיאל מאיר גורקא זענען בעשטימט געוואָרען אונטער פּאָליציי־אויפזיכט. די פּראָלאָנגאַציע פון די צאָהלונגען, וועלכע איז ערטיילט געוואָרען דעם 21 דעצעמבער 1929 איז אָפּגעשאַפט געוואָרען.

*

די אַפּרעטור און פאַרבערייַ גוסטאַוו ווערטשיצקי, יורשים (פּיעטריקאָווער 75) איז ערקלערט געוואָרען אַלס באַנקראָט פון 2. יאַנואַר. די באַנקראָטירטע קאַראָל און אידאַ ווערטשיצקי אַנאַ שרעדער און מאַריאַ קינדערמאַן זענען בעשטימט געוואָרען אונטער פּאָליציי־אויפזיכט. די פירמע עקזיסטירט שוין זייט'ן יאָהר 1863, בעת'ן קריג האָט די פירמע פיל געליטען. דער בילאַנס אויפ'ן 31 אָקטאָבער 1930 שליסט זיך מיט דער סומע 568 טויזענד זל.

*

די פירמע מאַנעלאַ און באַרנשטיין לעדער־געשעפט, נאָוואָמיעיסקאַ 9, איז ערקלערט געוואָרען פאַר באַנקראָט פון 30 דעצעמבער 1930 י. די באַנקראָטירטע ישעי שמואל מאַנעלאַ און בערעק באַרנשטיין זענען בעשטימט געוואָרען אונטער פּאָליציי־אויפזיכט.

*

דעם 3 יאַנואַר איז פאָרגעקומען אַ פערזאַמלונג פון די קרעדיטאָרען פון דער באַנקראָטירטער פירמע „ע. פאָלאַקאָוו און קאָמפּ." די פערזאַמלונג האָט אויסגעוועהלט דריי קאַנדידאַטען אויף סינדיקען.

מערקווירדיגע קאריערע פון א פילוויי־בערניק

שוסטער, וואס האט זיך איינגעשאַפט אַ הארעם. — די בענקשאַפט נאָך פוילען און די בענקשאַפט נאָכ'ן האַרעם. — 5 ווייבער אין פוילען

אַ באמת מערקווירדיגע קאַריערע האָט אַדורכגעמאַכט דער שוסטער אנטאָן סקאַווראָנסקי, וועלכער איז די טעג גוזעסען אויף דער בעשולדיגונגס־באַנק פון ווילנער קרייז־געריכט.

בעת דער וועלט־מלחמה איז סקאַווראָנסקי אַלס רוסישער זעלנער אַריינגעפאַלען אין דער טערקישער געפאַנגעשאַפט. זיין ווילנער ווייבעל איז דערוויל אַרויסגעפאָהרען וואוינען צו איהרע עלטערען קיין לאָדז.

אין אַ האַלב יאָהר אַרום נאָכדעם ווי ער איז אַריינגעפאַלען אין דער געפאַנגענשאַפט האָט סקאַווראָנסקי אָנגעהויבען צו שרייבען בריף צו זיין פרוי. ער האָט געשריבען, אַז ס'געהט איהם גאַנץ גוט און ער האָט זיך נישט שלעכט איינגעאָרדענט. דערנאָך האָט ער אָנגעהויבען צו שיקען בריף אַלץ זעלטענער און זעלטענער ביז די קאָרעספּאָנדענץ מיט זיין פרוי האָט זיך אינגאַנצען איבערגעריסען.

דערווייל אָבער זענען אין סקאַווראָנסקיס לעבען דורכגעקומען גרויסע שינוים, ער האָט זיך שנעל אַקלימאַטיזירט און האָט מיט דער צייט זיך אויפגעעפענט אין קאָנסטאַנטינאָפּאָל אַ גרויסען שוך־געשעפט. חוץ דעם האָט ער לויטען מוסטער פון זיינע טערקישע בעקאַנטע זיך גענומען עטליכע ווייבער.

מיט דער צייט אָבער האָט ער זיך שטאַרק פערבענקט נאָך לאָדז און אין איין שעהנעם פריהמאָרגען האָט ער ליקווידירט זיינע געשעפטען, מיט גרויס עגמת־נפש אָפּגעלאָזט זיינע ווייבער און איז אַראָפּגעקומען קיין לאָדז, וואו ער האָט זיך געטראָפען מיט זיין פרוי.

בלויז עטליכע וואָכען האָט געדויערט די איידיליע, אין איין שעהנעם פריהמאָרגען איז סקאַווראָנסקי נעלם געוואָרען פון לאָדז ווי אין וואַסער אַריין. זיין פעריאושטע פרוי האָט אָנגעווענדעט אַלע מיטלען אָפּצוגעפינען איהם. אָבער אָהן ערפאָלג. זי האָט אויך געמאָלדען דער פּאָליציי אָבער די לעצטע האָט איהם נישט געקאָנט געפונען.

דערווייל האָט זיך סקאַווראָנסקי געפונען גאָר נאָהענט — אין ווארשא.

דאָ האָט ער זיך בעקענט מיט אַ יונגע אַלמנה און האָט נישט לאַנג געטראַכט און חתונה געהאַט מיט איהר.

אין וואַרשאָ איז סקאָווראָנסקי אויך לאַנג נישט געזעסען ער האָט געבענקט נאָך ווילנע. און איינמאָל האָט ער פערלאָזען זיין וואַרשאָווער ווייבעל און האָט זיך בעוויזען אין ווילנע.

דאָ האָט ער חתונה געהאַט מיט אַ געוויסער עמיליאַ יאַשקאָווסקאַ. אין ווילנע האָט דער טערקישער שוסטער פערבראַכט ביז'ן אָנהויב 1930־טען יאָהר, סוף יאַנואַר פון זעלבען יאָהר געפינט ער זיך שוין אין פּיאָטרקאָוו. נישט געקוקט אויף דעם וואָס ער איז שוין קרוב די 50־גער, בעקענט ער זיך מיט אַ יונגער פרייליין און האָט ווידער מיט איהר חתונה.

דאָס מאָל איז שוין אָבער אויף די שפורען פון פיל־ווייבערניק געפאַלען די פּאָליציי. סקאָווראָנסקי איז אַרעסטירט געוואָרען און איז פערמשפט געוואָרען דורכ'ן פּיאָטרקאָווער קרייז־געריכט אויף 2 יאָהר טורמע.

די טעג איז סקאווראָנסקי געבראַכט געוואָרען קיין ווילנע, וואו ער האָט אויך געהאַט אַ פּראצעס פאַר פיל־ווייבעריי. אויפ'ן פּראצעס האָט דער אָנגעקלאָגטער אין זיינע דערקלערונגען זיך אויסגעדריקט, אַז ער איז בענאַגען דעם פערברעכען, ווייל ער האָט געבענקט נאָכ'ן... האַרעם.

דער פּראצעס איז אָבער אָפּגעלייגט געוואָרען אויף אַ קורצע צייט און סקאווראָנסקי איז פערבליבען דערווייל זיצען אין לוקישקער טורמע.

פראצעס ביי פערמאכטע טירען

(2) אין קרייז געריכט איז פאָרגעקומען דער פּראצעס געגען 21־יעהריגען יאַן גזשיבאָווסקי, וועלכער איז בעשולדיגט געוואָרען אין מאנס זיין, אויפ'ן פעלד, די 12־יעהריגע מאַריאַנא וואשאק.

דער פּראצעס איז פאָרגעקומען ביי פערמאַכטע טירען.

גזשיבאָווסקי איז פערמשפט געוואָרען אויף 3 חדשים תפיסה.

1־טער קלאַנג־קינא־טעאַטער אין לאדז

„SPLENDID"

היינט! היינט!

Jadwiga Smosarska

אין 100־פּראצענטיגען פוילישען קלאַנג־פילם א. נ.:

„נאָך סיביר"

היינט! אונגעוועהנליכע פּרעמיערע! היינט!

דאָס געעהרטע פּובליקום, וואָס האָט נישט געהאַט די מעגליכקייט צו זעהען פּערזענליך די העלדין פון פיל שעהנע עקראַן ווערט בעקומען די פּאָטאָגראַפיע אָדער אַ פּראָגראַם מיט אַן אייגענהענדיגען אונטערשריפט פון Jadwiga Smosarska

די אויבּיגע פּרעמיע ווערט צוגעבען די קאַסע צו יעדען צעהנטען (10) בילעט.

אָנהויב פון די פערזענס 6, 8 און 10 אָוו. שבת, זונטאָג אין יום־טוב 4, 6, 8 און 10 אָוו.

שבת און זונטאג 12 אזייגער, לעצטע 2 פרימארגען־פארשטעלונגען

נעאפאל. די זינגענדע שטאט

מיט'ן קעניג פון די טענאָרען JAN KIEPURA און BRYGIDA HELM

פרייזען פון די פלעצער — 1. זל. און 1.50 זל.

אבצעהל—רעטעניש

פון ה. ב. נעלבוים

אָנהויבענדיג ביים אות, וואָס איז בעצייכענט פון אויבען מיט אַ פּונקט, צעהלט מען אָפּ ביז אַ געוויסע צאָהל (וועלכע דער לעזער דאַרף טרעפען) דאָס דערהאַלטענע אות שרייבט מען אויף און מ'צעהלט ווייטער ביז די זעלבע צאָהל א. אַ. וו. א. אַ. וו.

פון די דערהאַלטענע אותיות שאַפט זיך אַ שפּריכוואָרט פון אַ בעוואוסטען יודישען דיכטער.

בעמערקונג: צעהלען דאַרף מען אין דער ריכטונג — ווי די פיילכלעך ווייזען.

די שוין איינמאָל געצעהלטע אותיות ווערען נאָכאַמאָל נישט געצעהלט.

די געטראָפענע רעטענישען בעט מען צוצושיקען אין דער אַדמיניסטראַציע שפּעטסטענס ביז מיטוואָך דעם 14 ד.ח.

די רשימה פון די זוכה־בגורל וועט זיין פערעפענטליכט אין פרייטאָג־נומער.

5 פּרעמיעס פאַר די זוכה־בגורל

1) 2 בילעטען אין קינאָ,

2) 1 פלאַש קעלניש בלומען־וואַסער

2) 2 בילעטען אין קינאָ

4) 1 שאַכטעל קאָטי־פּודער

5) 2 בילעטען אין קינאָ.

די לעזער ווערען געבעטען צוצושיקען אויפגאַבען, רעטענישען, פּראָיעקטען אויף רעבוסען א. ד. גל.

אויס נויט

(2) יוזעף גרודזיען פון דאָרף ליפּקי, איז געקומען קיין לאָדז זוכען אַרבייט, און אַזוי ווי קיין אַרבייט האָט ער נישט געפונען, האָט ער פשוט געהונגערט. נישט קענענדיג איבערטראָגען דעם הונגער האָט זיך דער אומגליקליכער איבערגעשניטען די אָדערן פון די הענד.

אין אַ גוססען צושטאַנד האָט איהם פּאָגאָטאָוויע אָפּגעפיהרט אין שפּיטאָל.

צובראכען הענד און פיס בעת א שרפה

(א) אויף אַגראָדאָוואַ 10 האָט אויסגעבראָכען אַ שרפה. צווישען די איינוואוינער האָט אויסגעבראָכען אַ גרויסער פּאַניק, און מען האָט גענומען איינפּאַקען די זאַכען. די 22־יעהריגע רחל ראָזענבערג, וועלכע האָט אין איילעניש אַרויסגעשלעפּט בעטגעוואַנד, איז אַזוי אומגליקליך געפאַלען, אַז זי האָט צובראָכען די הענד מיט די פיס.

די שרפה האָבען די פייערלעשער באַלד פערלאָשען.

אַ פייער איז אַ בעקעריי

(2) אין דער בעקעריי אויף ראָקאָטשינער 20 האָט נעכטען אויסגעבראָכען אַ שרפה וואָס די פייערלעשער האָבען אין משך פון עטליכע שעה איינגעלאָשען.

פערטשאדעט אויף טויט

(—) אין סילעוו איז דער טישלער סטאָפּיל שעראַן פערטשאַדעט געוואָרען אין זיין וואוינונג. עס האָט געראויכערט פון איינגעהייצטען אויוען און ש. האָט זיך געלעגט שלאָפען.

עס איז נישט געלונגען דעם פערטשאַדעטען אָפּצוראַטעווען.

פון געריכט

נישט ערפילט די פליכטען

(2) דער וואזשנע פון פּאָסט־אַמט אויף דער סטאַציע פון דער פאַבריק־באַהן, דער 40־יעהריגער פראַנטשישעק בראַטושעווסקי, האָט פערנאַכלעסיגט זיינע פליכטען און צוליב זיין שולד האָט מען אַרויסגענומען פון דערזעלבער פּאָסט 9,377 זל. מזומן און פאַר 2,895 זל. פּאָסט מאַרקען.

נעכטען איז ער געשטאַנען פאַר'ן געריכט און איז פערמשפט געוואָרען אויף 1 חודש אַרעסט.

פייערונג פאר דער יוגענד אין „אהל יעקב"

היינט פרייטאָג צו קבלת שבת קומט פאָר אין דער שוהל „אהל יעקב" אויף גדאנסקא 18 ווידער אַ פייערונג פאַר דער יוגענד און די שילער פון די פאָלקס־שולען מיט דער בעטייליגונג פון חזן און כאָר. אַ רעדע אויף ד. ט.: „נאַציאָנאַליזם און רעליגיע" וועט האַלטען הרב יעקב גוטקאָווסקי, אָנהויב פון דער פייערונג האַלב 4 נאָכמיטאָג.

קאנסום
54 ראַקיטשינער 54
צופאהר מיט די טראמוואיען 10 און 16

ביי דער ווידזעווער מאנופאקטור
אקצ.-געז.

עמפפעהלט:

רעשטלעך סעקונדא, בראק, בארכאנען, פלאנעלען און אנדערע ארטיקלען פון בעקאנטער גוטקייט. אויסארבייטונג פון דער ווידזעווער מאנופאקטור, אקצ.-געז.

זאווי זעמטליכע אנדערע טעקסטיל-סחורות, וועש, קאנפעקציע, גאלאנטעריע, שיך, דערגעהרונגס-ארטיקלען א. ז. וו. א. ז. וו. אין דער בעסטער קוואליטעט

צו די ביליגסטע פרייזען.

צום קארנאוואל עמפפעהלען מיר א רייכען אויסוואהל פון שעהנע זיידען-וואַרען צו צוגענגליכע פרייזען פאר יערען איינציגען.

מיר האבען דעם כבוד אויפמערקזאם צו מאכען דער געעהרטער קונדשאפט, אז אין אונזער קאנסום קענען נעהמען יעדער איינער, און נישט בלויז ארבייטער און מיטארבייטער פון דער ווידזעווער מאנופאקטור.

מיר בעזיצען אויף לאגער זייד אויף זיידענע יוביצעס

54 ראקיטשינער 54 — צופאהר מיט די טראמוואיען 10 און 16.

Złoty medal na wystawie w Katowicach 1927 r.
Zastępca: S. B. Redlić, Łódź, Południowa 86.

קלאנג-פילם-טעאטער
„MIMOZA"
ul. Kilińskiego 178.

פון דינסטאג ד. 6-טן ביז מיטוואך ד. 12-טן יאנואר איינשל.

ערשטע אייראפעאישע קלאנג-אפערעטקע

„ליבעס-וואלס"

עס נעהמען אנטייל דאָס א וואונדערליכע ליבעס-פּאָר

Liljana Harvey, Willi Fritsch
H. Junkierman i G. Aleksander

אנהויב 5.30, 7.30 און 9.15, שבת, זונטאָג און יום טוב 3.30 נ"מ

נעכסטער פראָגראם: „טראַגעדיע פון ליבע"

אין די הויפּטראָלן Ljana Haid i Gustaw Froehl'ch

זיכערע הילף און א רפואה

אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיפטונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער ווי בער און קינדער, פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויקערס אין פיס

[illegible]

ארטאפעדישע אנשטאלט

Specialist J. RAPAPORT Ortoped von Lemberg
Łódź, WÓLCZAŃSKA 10, tel. 221-77, front, parter

[illegible]

דאנקזאגונג.

[illegible]

Dr. M. Minzer, N. lekarz kolejowy K. Chorych.

I. BLEICHFELD
R. Torończyk-Bleichfeldowa
Lekarze-Dentyści
Cegielniana 46, tel. 132-88. Przyjmuja: 10-2 i 4-7

קינא-טעאטער
ZACHETA
26 זגערזשער 26

היינט און פאלגענדע טעג!

דאָס פרעכטיגסטע מייסטערווערק פון הייַיעהריגער פוילישער פּראָדוקציע א. ג.

„שטערן-עסקאדרע"

וואונדערשעהן ליד מיט אפפארונג און לעבע צווישן טויטערעזערוועס מיט'ן אנפאלער פון מז"ח. אין די הויפטראָלן:

BASKA ORWID, J. KRYSTA
JANUSZ HALM, JERZY KOBUSZ

ועקליבער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' סטעפאנסקי
אנהויב פון די סעאנסען: אין בעון. טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאָג און יום טוב — 12 א זייגער בייטאג. דער זאל איז גוט בהייצט.
נעכסטער פראָגראם: „צוריכרעה" פון נעפאנטש פ"

44 **וויכטיג פאר מחותּנים!** 44
קויפט נישט קיין מעבעל בעפאר איהר איבערציוגט אייך נישט אין מיין מעבעל געשעפט

Ch. ŁAZNIK

44 גדאנסקא (דלוגא) 44
טעל 162-56

נאר ביי מיר קענט איהר קריגען פערש. מעבעל שעהן, גוט און ביליג

44 ביטע: כדי אייך איבערצייגען, קומט און איבערצייגט אייך, דיוואנעס, פאלצעל א. ז. וו. 44

וויכטיג פאר די יודען
פון נאווא-צעגעלניאנא און אומגעגנד!

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז איך האב געעפענט

א פיש-געוועלב

פערזעהן מיט אלע סארטען **לעבעדיגע און פרישע פיש**

וועלכע איך פערקויף צו ביליגע פרייזען און עמפפעהל זיך מיט אכטונג **פסח קושער**

נאווא-צעגעלניאנא 35. 616

בוכהאנדלונג, בערלינסקי
נוצט אויס די געלעגענהייט!

10 בענדער אנאטאל פראנס פריהער 75 ז"ל, יעצט נאר 25, געארג בראנדעס פון מיך הונגערט אנשטאט 9 נאר 4.50 אויך קען מען בעקומען

אלע אויסגאבען פון קאָאפעראטיוו ביכער, קלעצקין, קולטור ליגע, בזוזא, יאטשקאווסקיס פאָפולערע ביבליאטעק, ניטלין, גאלדפארב און אלע אויסלענדישע אויסגאבען, אמעריקא ער אין בערלינער און נעזאבען, א ספעציעלער אויסוואהל פון פיעסען און בילדער

צו בעקומען

אלטשטאט 12 אין הויף ביי נ. בערלינסקי

לאנגיעריגער **גערישטס-סעקרעטאר**

ערטיילט און ערלעדיגט אלערליי

ביטעס, אנקלאגעס און קלאגעס

ספעציאליסט אין מיליטער-ענינים.

שנעלער אויסקויף פון פאטענטען און רעגיסט אציע-קארטען אויפ'ן יאהר 1931

ב. מאן, 10 פּעטריקאווער 10

LUNA

אנהויב פון די סעאנסען 4 נאכמ. שבת זונטאג און יום-טוב 12 בייטאג. נארמאלע פרייזען פון די פלעצער. אויפ'ן ערשטען סעאנס פון 1 זל. שבת, זונטאג פון 12–3 נאכמ. 1 זל. און 1.50

הײנט און פאלגענדע טעג! ▬ הײנט און פאלגענדע טעג!

דער שענסטער קלאנג-זינגענדער פילם פון דער אינלענדישער פראדוקציע. אויפ'ן גרונד פון דער נאוועלע פון HENRYK SIENKIEWICZ פילם בעארבייטונג פון Ferdynand Goetz

„יאנקא מוזיקאנט"

רעזשיסירט דורך Ryszard Ordynski מוזיק פון Grzeg. Fitelberg i Leon Sziller טעקסטען פון די לידלעך K.Tom

Marja Malicka, Witold Conti A Dymsza K. Krukowski, Zabczyński

אויסער'ן פראגראם: פרעכטיגע קלאנג - צוגאבע.

קלאנג-פילם-קינא-טעאטער GRAND-KINO

אנהייב פון די סעאנסען אין געוו. 4, 6, 8 און 10.15 אוונט. שבת און זונטאג — 12 א זייגער בייטאג. לעצטער סעאנס 10.15 אוו.

הײנט און פאלגענדע טעג! מיר הויבען אן דאס יאהר 1931 אונטער'ן צייכען פון טענץ, לידער און הומאר!

הײנט און פאלגענדע טעג! ציהרונג פון דער קלאנג-פראדוקציע און דער אויספיהרונג פון גלענצענדסטען אקטיארען- און רעזשי-אנסמבל א. ג.

„פאראדע פון פאראמאנט"

קלאנג-רעווי, וואס בעשטעהט אין א ריי סקעטשען אויסגעפיהרט פון אלע שטערנס פראדוקציע „Paramount" Maurice Chevalier

Clara Bow, Denis King, Evel. Brent, Nancy Carroll, Gary Cooper, G. Bancroft, Charles Regers i in.

אויסער'ן פראגראם: א קלאנג-צוגאבע Fleischerowski א. ג. „מיר ווילען פליהען צו די שטערן".

נארמאלע פרייזען! אויף די פריהמארגען-פארשטעלונגען — פערקלענערטע פרייזען.

Kino-Teatr Spółdzielnia

40 Sienkiewicza 40

אנהויב פון די סעאנסען אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב 2 נאכמ. לעצטער סעאנס 10 אוונט.

הײנט און פאלג. טעג! מעכטיגע דראמע פון הערצער, טפאכי-פירם אויפ'ן גרונד פון דער וועלט-מלחמה א.ג. הײנט און פאלג. טעג!

„וועלט-שרפה"

אין די הויפט-ראלעס: WILLIAM HALL-DAVIS JOHN STUART

אויפ'ן ערשטען סעאנס זענען די פרייזען פון אלע פלעצער צו 60 גר. חנחה-בילעטען זענען גילטיג אלע טאג.

נעכסטער פראגראם: „מזרח-בלום" — אין די הויפט-ראלען: Claudia VICTRIX, Jean CATELAIN

רעווי-טעאטער „Dobry Wieczór"

אין אייגענעם נייעם לאקאל אויף קאפערניקא 16, טעלעפאן 184-66

צופאהר מיט די טראמווייען: 5, 6, 7, 9, 16.

הײנט און פאלגענדע טעג! גרעסטער רעווי-שלאגער-פראגראם!

„OD A DO ZET"

14 נומערן פון די בעסטע פערל פון די נייעסטע רעווי-שלאגערן

עס נעהמט אנטייל דער גאנצער קינסטלער-אנסאמבל: רענסקא טאמסקא, יאנעצקי, קאזשארסקי, דאמבראווסקי, גראנאווסקי ווי אויך דער ליבלינגען דער שטאט לאדז p. MELODYSTÓWNA

ווי אויך ביי-אנגאזשירטע ארטיסטען.

קינסטלערישע לייטונג: K. Brzeski רעזשי: M. Dąbrowski קאפעלמייסטער: St. Sternblic דעקאראציעס: St Frasiak

טעגליך 2 פארשטעלונגען: 7.30 און 9.30 אוונט. שבת, זונטאג און יום-טוב 5.30, 7.30 און 9.30 אוו אוונט.

צו דער בעקוועמליכקייט פון ג' פובליקום ווערט דער פארפערקויף פון בילעטען פאיקומט אין „Reklama Polska" פיעטריקאווער 101

APOLLO

— 16 קאנסטאנטינער 16 —

הײנט און פאלגענדע טעג! 2 גרויסע פילמען 2 הײנט און פאלגענדע טעג!

1) איז גלאנץ פון קיניגטעט (Kniaginiuszka) פראכטיגע סאלאן-דראמע, געשפילט אויפ'ן גרונד פון רוסישען לעבען. אין די הויפטראלען: Esther Ralston, Neil Hamilton

2) „רייז פון אייראפא" פילם פון אויסערגעוועהנליכע פאסי-ניגוע, וועלכער, הומאר און סערליכקייט. אין די הויפטראלען: LILJANA HARVEY, IGO SYM

אנהויב אין געוו. טעג 4 זייגער נאכמ, שבת און זונטאג 12 בייטאג. סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' א. בייגעלמאן.

קינא-טעאטער PRZEDWIOŚNIE

זשעראמסקיעגא 74/76.

(רוג קאפערניקא)

אנהויב טעגליך 4 נ"מ. שבת און זונטאג 2 בייטאג. לעצטער סעאנס 10 אוו.

הײנט און פאלגענדע טעג!

רייטער פון ליבעם

גרויסער רעוואלוציאנס-פילם רעזשי R. Walsh שעפער פון „גנב פון באגדאד" און „די וועלט אין פלאמען" א.ג. קאמף און פאסטען. ליבעס פאסירונגען. בלוטיגע קריגס איבערלעבענישען. אט דאס זענען די פעדים, וואס וויקלען זיך דורך איבער'ן גאנצען בריליאנטען לעבען פון צוויי ליבעס טאגעדארען. מיט W. Mc. Langlen, E. Lowe, Lili Dami a

נעכסטער פראגראם: „די מאראל פון פרוי דולסקא". :—: שבת, ד. 10-טן 12 בייטאג, זונטאג, ד. 11-טן 11 פריה פרימארגען-פארשט. פאר קינדער ס'ווערט דעמאנסטרירט א קאמעדיע „אראבישע אוואנטורעס". פרייזען 20 גר. און 50 גר.

קינא-טעאטער BAJKA

רוג בושטשינער, פראנטשישקאנער 31

צופאהר מיט די טראמווייען 1, 6 און 14.

אנהויב טעגליך 5.30 נאכמיטאג. שבת, זונטאג און יום-טוב 4 א זייגער בייטאג. דער ארקעסטער שפילט אונטער דער לייט. פון בעק מוז. ה' בייגעלמאן

-:- דער זאל איז בעהייצט. -:-

הײנט און פאלגענדע טעג! מעכטיגער פילם, וואס האט ענטציקט מיליאנען צושויער!

„דאס ליד פון דער סטיביע"

אין די הויפטראלען: ▬ געשיכטע פון ליבע, ליידענשאפט אין די ווילדע מעקסיקאנער בערג. ▬ אין די הויפטראלען:

Gary Cooper, Lupe Velez, L. Wolheim

KINO-TEATR OAZA

10 כראברעגא 10

(גערושער 85) טעלעפאן 216 40

הײנט און פאלגענדע טעג! דאפעלטער שלאגער-פראגראם!

1) **שמשון און דלילה**

אין דער הויפט-ראלע און דער גבור ז. פאשאה.

2) **„קאפיטאן — האזארד"**

מעכטיגער פילם מיט MARJA CORDA מיט'ן דרייסטען TIM MC. COY אין דער הויפט-ראלע

דער זאל איז בעהייצט. — פ-רשטארקטער ארקעסטער

KINO-TEATR MIRAZ

לימאנאווסקיעגא 37

(פריהער „סירענא") טעלעפאן 149 48.

פון דינסטאג, דעם 6. יאנואר און ווייטערע טעג 2 שלאגער-פילמען!

1) **הערשער פון קארנאוואל**

מיט'ן ליבלינג פון דער וועלט Harry Liedtke, M. Winkelstern, Hans Junkerman

2) **די שקלאפין פון דער גאלדענער סקאלע**

דער זאל איז בעהייצט. פערשטארקטער ארקעסטער. שבת און זונטאג, 12 בייטאג ווערט געגעבען „שמשון און דלילה" מיט'ן יודישען גבור ז. פאשאה אין דער הויפט ראלע.

קינא ERA

פריהער פלארא

זאווישא 22 (באלוט)

פערשטארקטער סימפ. ארקעסטער.

דער זאל איז גוט בעהייצט.

אויסער'ן פראגראם: א פארס

הײנט און פאלגענדע טעג! ▬ דאס געניאלסטע מייסטערווערק פון אלע צייטען!

דאס גאטלאזע מיידעל

טראגעדיע פון הימלאזע מיידעך. וואס ווערען אויפגעצויגן אין די ערציהונגס-הייזער. אין די הויפטראלען:

Mary Prevost, Lina Basquette, Noah Beery

אנאנסען-פרייזן: פאר'ן טעקסט—18 גר. פרייטאג און ערב יו"ט—24 גר. אין דער זייט 8 שפאלטען

אין טעקסט—40 „ „ „ „ —60 „ „ „ „ 4 „

נאכ'ן טעקסט—12 „ „ „ „ —8 „ „ „ „ 8 „

פאר א מילימעטער-שורה. אויסער דער שטאט 50 פראצ. טייערער. אויסל. 100 פראצ. טייערער. מעלדונגען—10 גר. א ווארט

אבאנאמענטס-פרייז: אין לאדז – 5 זל. א חודש מיט צושטעלען א ה...ז אויף דער פראווינץ 6–זל. א חודש. אין אויסלאנד – 8 זל.

פאר'ן אינהאלט און טערמינען פון די אנאנסען איז דער פערלאג נישט פעראנטווארטליך. די אדמיניסטראציע איז אפען בייטאג און ביינאכט.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman

Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.